

פתח דבר

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו, החתן התמים ר' אברהם, והכלה המהוללה מרת חי' מושקא שיחיו.

התודה והברכה לכל קרובי המשפחה, ידידינו ומכרינו, שהואילו לבוא לשמוח אתנו יחדיו ביום שמחת לבבנו, ולברך את החתן והכלה שי' ואותנו כולנו, בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

בעידנא דחדוותא הננו בזה לכבד את המשתתפים בשמחתנו - על יסוד מנהג כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע בשמחת הנישואין דכ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית זי"ע - בתשורה מיוחדת: קובץ סיפורים ושמועות שנשמעו מזקנו של החתן, הרה"ת וכו' ר' מרדכי (מוטל) קזלינר ע"ה. כהקדמה לקובץ צורפו פרקי חיים "מסכת מסירות נפש" אודות חייו של ר' מוטל.

הקובץ נלקט ונערך בידי אחיו של החתן, הרה"ת ר' שמואל שי', שליח בעיר חולון. הקובץ יצא לאור בעבר לקראת חגיגת הבר מצווה של החתן שי', ועתה לקראת שמחת הנישואין עודכן ויוצא במהדורה שניה, וזאת לקראת ספר שנמצא בהליכי עריכה ועומד לצאת לאור בעזרת השם בקרוב.

האל הטוב, הוא יתברך יברך אתכם ואותנו, בתוך כלל אחב"י יחיו, בברכות מאליפות מנפש ועד בשר, בגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו בקרוב ממש.

מוקיריהם ומכבדיהם

שניאור זלמן הלוי וחנה
וינפלד
ביתר עילית

לוי יצחק ודובה
רסקין
כפר חב"ד

דברים אחדים

ר' זלמן מרוזוב ממונטריאול, ידידו הקרוב של סבא ז"ל, הסביר פעם לתלמידיו אודות מהותו של ר' מוטל קזלינר:

בבית הרפואה יש כמה מחלקות. בקומה הראשונה, חדר המבוא, המיון והמשרדים, מסתובבים אנשים רבים, רובם ככולם בבגדי חול. מפעם לפעם מופיעים איזה אחות או רופא עטופים בחלוק לבן.

במחלקות וחדרי הטיפולים והבדיקות וחדרי הרופאים עדיין מסתובבים חולים, אך נצפית כמות לא מבוטלת של אחיות ורופאים בלבן.

אולם ככל שהמחלקות מאכלסות מחלות קשות יותר או חדרים לטיפולי ניתוח וכד' הנוף האנושי משתנה, מעטים הם המסתובבים ורבים יותר אנשי הצוות הרפואי הלבושים חלוק לבן, ומסכה סניטארית על הפה.

ר' זלמן תיאר זאת בשפתו המיוחדת בתיאור מדויק של בתי הרפואה של פעם עם רופאים חמורי סבר ואחיות עם שביס לבן לראשן.

בסיימו פנה ר' זלמן לקהל שומעיו ואמר:

"שוו בנפשכם" - "כיצד תגיבו אם תפגשו באמצע הרחוב מנתח בכיר לבוש בבגדים לבנים סטריילים היישר מתוך חדר הטיפולים הרגיש של בית הרפואה, האם לא לפלא ייחשב? כי במחלקות הסטריליות של בית הרפואה - זה הנורמלי. ברחוב זה כבר לא חלק מהנוף..."

ר' זלמן לא היה צריך להמשיך ולהסביר. לאלו שהכירו את סבא היתה הכוונה ברורה. סבא היה שריד לדור דעה, שיריים מדורות שהיו ואינם, גם אם בגילו היה סבא חברים ובן-כתתם של אנשים בני דורנו, הרי שהוא עצמו נותר כבן לדורות קודמים.

סגנון דיבורו, הילוכו, עולם המחשבה שלו - כל אלו נתנו את התחושה שכאן יושב חסיד של פעם.

סבא מוטל היה מ"נוני ימא דמהלכין ביבשתא" כאשר שילב את תנועת המסירות־נפש והבוז המוחלט לעולם ולכל מה שהוא מסמל, עם התקשרות פנימית לנשיא דורנו אנו.

על כל פעולותיו הרבות, ודברי ימיו המרתקים והעמוסים דומה כי יותר מכל סיפורי הידועים, היוו גשר וקשר לימים שאינם עוד, לשפה שכבר איננה נשמעת, למקומות הפנימיים בבתי רפואה, בהם מסתובבים רק אנשים שלבושיהם לבנים וצחים מכל רבב.

והסיפורים הללו, אף אם אינם סיפורים אודותיו - הריהם מספרים את סיפורו של סבא. בהתוועדויותיו המפורסמות, כשהיה מבקש להעביר מסר או רעיון עמוק, היה תמיד פותח "אספר לך מעשה!". עיון מהיר בתוכן הסיפורים מזכיר את אותם אבני יסוד חסידיים עליהם חונך וחינך. סיפורים על מסירות נפש ללא גבול, על אמת נוקבת ועל שקר דק, על אהבת ישראל ללא פשרות, על התוועדויות ועל תומכי תמימים.

הסיפורים והשמועות המכונסים במאסף הזה לא נכתבו (ברובם) ע"י סבא ז"ל, אלא התקבצו לידי במהלך השנים, מדברים שבשמועה, ודברים שקראתי כתובים בספרים שונים (ובמיוחד בכתבי הרה"ת וכו' ר' אשר פרקש שי' - משפיע תומכי תמימים בארגנטינה), ומעט מן המעט מזיכרונות ששמעתי בעצמי. אלו כמו אלו, סיפורים עם ריח עתיק יומין שלעיתים רק מי שיש לו יד או מושג באותו עולם מופלא - יוכל להבינם.

זאת ועוד, סיפורים אלו סופרו במסגרת התוועדויות חסידים והרבה מהסיפורים מובנים רק בהקשר הנכון בהתוועדות. סיפור או שמועה המופיעים כאן בקיצור יכלו להיות מרכז של רעיון בהתוועדות, הסבר נוסף או משפט קצר שנאמר בתוכחה מגולה ובאהבה מסותרת למי מהמתוועדים. דווקא משום כך, השתדלתי לשמור על הסגנון והנוסח ועל השפה האוטנטית, בלי לערוך בסיפורים עיבודים לשוניים והתאמות לכללי העברית המדוברת כיום.

סבא היה אמן הדיוק, ובמרכז כל סיפור היה שם את ה"פספורט": "שמעתי בעצמי מעשה, מפלוני ששמע מפלוני ששמע מפלוני שהיה נוכח". לצערנו החלק המרכזי הזה, כמו חלק הדיוק נעדר מהחוברת דנו, מאחר וכל כולה ליקוטי בתר ליקוטי. כמובן שנודה מאוד לכל מי שיוכל להעמידנו על טעותינו, ולשגר לנו סיפורים ורשימות נוספים מהתוועדויותיו, על מנת שנוכל לתקן בהדפסה הבאה.

כהקדמה לסיפורים צירפתי קיצור מתולדות חייו של סבא ז"ל, "מסכת מסירות נפש". את הדברים כתבתי עד כמה שידיעותי מגיעות, הם אינם מדויקים וחלקם אף שגויים. יתכן שהפרוץ מרובה מן העומד, וחלק מהדברים לא זו בלבד שלא התרחשו, אלא שכלל לא יכולים היו להתקיים במציאות. על פניו, בדיוק הפוך ממורשת הדיוק של סבא.

סיבה אחת הניעה אותי לכתוב בלי ביקורת וללא הבחנה, רישומי שמועות קלוטות מן האוויר: עשרים ושתיים שנים עברו מיום לכתו של סבא, וככל שעובר הזמן מתמעטים האנשים שיכולים לספר. וכטבע יוצאי רוסיה - אלו שיכולים לספר לאו דוקא מעוניינים לעשות זאת. בבחינת "עבירה לשמה" כתבתי את הקובץ הבלתי מדויק הזה, ולו כדי לעורר את אלו היודעים לתקן ולשנות, להעיר ואף לכעוס. בצורה כזו נוכל בעזרת השם להוציא לאור מחדש, ספר ראוי ומתוקן.

ועל של פועל: כל מי שיש בידו תיקונים, קורות חיים, סיפורים נוספים, ודיוקים כאלה ואחרים, מוזמן לשלוח אותם אליי לדוא"ל:
shmuelraskin@gmail.com ושכרו כפול מן השמים.

תקוותנו שמקבץ הסיפורים הללו ישיגו את מטרתם, ויעוררו את אנ"ש והתמימים לתורה ועבודה שבלב זו תפילה, והתקשרות והתמסרות אמיתית לרבי, כפי שחינך ותבע סבא ז"ל. ויהיה כל זה לעילוי נשמתו הטהורה.

שמואל רסקין
חולון

דבר מלכות

זכה ר' מוטל ואחד מסיפוריו עלה על שולחן גבוה, בהתוועדות של הרבי, י"ב תמוז תשמ"ה, וזלה"ק (תורת מנחם התוועדויות תשמ"ה, י"ב תמוז אות כג ואילך):

קטע מהתוועדות י"ב תמוז תשמ"ה

יש מקצוע שלם בפעולותיו ועסקנותו של בעל הגאולה במדינה ההיא, שבשעתו לא הי' אפשר לפרסמו, וכך נשאר הדבר בלתי מפורסם... ולאחרונה ניתנו מקצת הדברים לפרסום מפי אנשים ששמעו ממנו או שהשתתפו בעצמם בעסקנות זו. והוא, מנעו וקשריו עם שרי המלוכה, עוד בחיי אביו, תחת ממשל ה'צאר'.

...אחד מסיפורים אלו נדפס זה"ע תה ותוכנו:

פעם אחת היתה גזירה בעניני חינוך ובעניני רבנות (כלומר: לא בא' מהג' עבירות דיהרג ואל יעבור) וכ"ק אדמו"ר נ"ע שלח את בנו יחידו לעיר הכירה (פעטערבורג) לבטל הגזירה, ועל שאלת בנו עד מתי עליו להשאר שם, ענהו אביו: "עד כדי מסירת נפשי!"

בדרך הטבע לא הי' אז מצב של סכנה הדורש מסירת נפש - אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר לא היתה שום הנהגה נגד חוקי המדינה, ואעכו"כ בענין של עונש מות, ובהיות "שנים כתיקונם" אין שום סיבה שיצטרך לענין של מס"נ - אולם שמר כ"ק מו"ח אדמו"ר את

---

1. מפיו של ר' מוטל ז"ל ששמע מפיו של החסיד ר' שמחה גורדצקי ז"ל ששמע מפה קודשו של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, הדברים התפרסמו בשבועון כפר-חב"ד, לש"ק פ' חוקת תשמ"ה (ע"י הר"ר מני וולף).

דברי אביו, בבחינת "מתי יבוא לידי ואקיימנו".

גזירה זו היתה בידו של שר הפנים, שבאותם הימים ה' השר הכי תקיף בין כל שרי המלוכה, ועד שהוא הנהיג את הצאר כפי רצונו.

- כידוע ומפורסם לא ה' הצאר חכם גדול ביותר, ויש אומרים שלא ה' חכם כלל... וענייני המלוכה התנהלו ע"י שר הפנים -

והוא ה' צורר ישראל, רשע מרושע, בלי שום רגש של אנושיות כלל, כידוע ומפורסם כל הצרות שסבלו היהודים ממנו (פוגרומים וכו').

לכ"ק מו"ח אדמו"ר נודע, שבעיר הבירה גר מורו ומחנכו של שר הפנים, והלך "מלכתחילה אריבער" - ליצור קשר עם איש זה.

וכך עשה - התיידד עמו, עד שגילה לפניו צרתו, וביקש ממנו למצוא דרך שיוכל להגיע אל השר ולהשתדל אצלו לכטל את הגזירה. איש הנ"ל גילה לכ"ק מו"ח אדמו"ר, שבתור מורו ומדריכו של שר הפנים יש לו אישור קבוע המקנה לנושא רשות כניסה חפשית תמידית למשרד שר הפנים ללא הגבלה, והוא מוכן למסרו לכ"ק מו"ח אדמו"ר לעשות בו כטוב בעיניו. אולם, הוסיף באזהרה אודות גודל הסכנה הכרוכה עם מסירת רשיון זה ליד כ"ק מו"ח אדמו"ר

- אז כבר הבין כ"ק מו"ח אדמו"ר כוונת אביו באמרו שישאר בעיר "עד כדי מסירת נפש"... אין צורך להסביר גודל הסכנה בהליכת יהודי עטור בזקן ופיאות, לבוש בסירטוק, ומדבר רוסית עם "אקסנט"... לתוך בנייני שר הפנים ומשרדיו!

לקח כ"ק מו"ח אדמו"ר את הרשיון והלך לבנין ההוא. בבואו לשם ניגש לשוער, שומר הפתח, והראה לו את רשיון הכניסה. השוער הביט עליו בתמהון, בידעו שאסור ליהודי לשהות בעיר הבירה פעטערבורג, ומה גם להכנס בבנין זה, שגם לגוי - ואף לשרי המלוכה - לא הורשתה הכניסה ללא רשיון מיוחד!

אמנם בראותו הרשיון המיוחד הוכרח להתיר לו הכניסה, ללא טענה ומענה.

כ"ק מו"ח אדמו"ר נכנס אל הבנין, והתחיל לחפש משרדו של שר הפנים. אמנם תעה בפרוזדור כו' עד שהוכרח לשאול אצל אחד הגויים היכן נמצא חדרו של שר הפנים (שזה עצמו הרי היא סכנה שאין כמותה!).

פתאום יצא השר מחדרו. כ"ק מו"ח אדמו"ר נכנס תיכף לתוך חדרו, חיפש ומצא
הניירות השייכות לגזירה ההיא, החתים אותם בחותם השר "לא מאשר!" והניחן בין
המסמכים וניירות בלתי מאושרים... עזב את חדר השר והצליח לצאת מהבנין בשלום,
והזר לביתו...

מסכת מסירות נפש

החסיד והתמים ר' מרדכי קוזלינר נולד באיסרו חג הפסח (חסד שבגבורה) תרפ"ט בעיירה החסידית נעוועל שברוסיה. שם שימש אביו, החסיד והתמים ר' חיים זלמן כמנהל ישיבת תומכי תמימים, הסניף המרכזי באותם הימים בכל רחבי רוסיה - שהתקיים תחת אפם של היבסקציה הנוראה.

עוד בטרם נולד כבר היו חייו של ר' מוטל כרוכות במסירות נפש בלתי נתפסת, הוריו החסידים ר' חיים זלמן ומרת ציפא היוו בכל מהותם מסירות נפש שאין דומה לה.

אביו ר' חיים זלמן

כדי להבין זאת, עלינו להכיר את דמותם של הוריו, צור מחצבתו: ר' חיים זלמן (נולד תרס"א), היה מבחירי התמימים בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש, הוא הוכר כ'בעל נגלה' וגדול היה כוחו בעיון התורה.

הישיבה עברה טלטלות עם מלחמת העולם הראשונה, והמהפכות הגדולות ברוסיה, עד להסתלקותו של הרבי הרש"ב, מייסד הישיבה. הרבי, שצפה את משמעות המהפכות הללו עבור יהדות רוסיה אמר טרם הסתלקותו "רואה אני עננים שחורים עולים על רוסיה". כיון שבאו אותם עננים שחורים־אדומים, וגזירות קשות על קיום הדת ניתחו על ראשם של היהודים בכל מרחבי ברית המועצות, הכריז כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ על מלחמת תנופה לקומם את בניין היהדות בכל אתר ואתר, בבניין חדרים וישיבות, מקוואות ושאר כלי קודש, להחזיק היהדות על תלה.

הרבי בנה את הרשת החב"דית כמו צבא, כאשר לכל זרוע תפקיד משלה

במערך המלחמה הזו. דו"חות פעילות שהרבי כתב אחר צאתו מרוסיה, מודפסים בתוך 'אגרות קודש' שלו, ומדהימים בדיוקם ובמחקר המקיף של מצב היהדות בכל פינה ברחבי רוסיה.

אחת המחלקות החשובות ברשת היתה המחלקה הפיננסית. הרבי גייס סכומי עתק בחוץ-לארץ, ופיזרם בצורה מסודרת ומבוקרת לפי תוכניות פעולה, לכל מחלקה. כך החזיקו את המלמדים, את השוחטים, את הישיבות ואת המקוואות. מי שמונה כגזבר המחלקה הזו היה התמים חיים זלמן.

מסיבה זו היה צריך ר' חיים זלמן - שכונה בשם הקוד המחתרתי "חז"ק" - להיות בקשר יומיומי עם הרבי, ולעבוד עם הרבי באותו החדר.

כמה סוגים של בעלי סוד ישנם, אמר פעם הרבי. יש שאינם מגלים סודם, אך הכל יודעים שהם מחזיקים בסוד, ואף אפשר לשער מהו. אחרים אינם מגלים סודם, ואפילו מעט מן המעט ממנו לא דולף. אך בעל סוד אמיתי הוא מי שאחרים כלל לא יודעים שהוא מחזיק סוד. בעל סוד מהסוג הזה, השלישי, היה ר' חיים זלמן.

לימים, כאשר יצא הרבי את רוסיה, השאיר בידיו של ר' חיים זלמן את כל פרטי הרשת מסודרים, חסיד חסיד ותפקידו המדויק ברשת. קל לשער מה היה קורה לו היה מסמך שכזה נופל בידיהם של הרשעים, ומה מידת האימון שהעניק הרבי לחסיד ר' חיים זלמן. ספר זה הוחזק בידיו של ר' חיים זלמן בסוד עד יומו האחרון. רק בנו, ר' מוטל, ידע על קיומו של הספר. והוא דאג לטמון את הספר יחד אתו בהר-הזיתים. כך שהספר יעיד עליו בבית הדין של מעלה.

ר' חיים זלמן היה יהודי פיקח ושקט, מהלך בצידי דרכים. כך היכירוהו תושבי נחלת הר חב"ד, שם התגורר בשנותיו האחרונות. התקשרותו העזה לרבנותו הקדושים, ומסירות הנפש שלו היו כה פנימיים, עד שיכול היה להבחין בדברים שאחרים לא שמו לב עליהם. כך למשל עמד פעם ר' חיים זלמן בחלונו, וראה את בנו ר' מוטל מדריך את תלמידי הישיבה, תומכי תמימים נחלת הר חב"ד, בניהולו, כיצד להופיע בתהלכות ל"ג בעומר. הם התאמנו לתהלכה בריכוז רב, ור' חיים זלמן הביט ממרחק. אחר כך אמר לאחד מנכדיו: בעבר חשבתי שבכל

דור היה את העניין שלו, בליובאוויטש היה העניין 'עבודה'. אח"כ אצל הרבי הקודם היה העניין 'מסירות נפש', וכעת העניין הוא 'ופרצת'. אבל כעת התחורר לי ש'עבודה', 'מסירות נפש' ו'פרצת' כולא חד.

ר' עוזר אלפרוביץ מכפר חב"ד מספר כי פעם התפעל בקול רם מ'חוש הריח' החסידי של התמים המשפיע ר' מענדל פוטרפאס, שבפיקחות לא מצויה ידע לעמוד על טיבם של בני אדם, ועל סוד השתלשלות דברים. ר' מענדל לא התכחש לחוש הריח החסידי שלו, רק העיר: אני רק שני ב'חוש הריח' הזה לר' חיים זלמן.

אבל הנה גם יחסו של ר' חיים זלמן לר' מענדל, כפי שסיפר ר' עוזר: פעם ביקרתי אצל ר' חיים זלמן ומסרתי לו דרישת שלום מר' מענדל. הוא הגיב מיד: ר' מענדל? - אפיקורס! בתמימותי לא הבנתי למה הוא מתכוון, עד שפירש: "יודע את העולם, ומתכוון למרוד בו".

ב'חוש ריח' כזה התאפיין גם הבן, ר' מוטל, שאמר פעם בעידנא דחדוותא: "איך בין א הונט, איך שמעק נבלה" (הנני כלב, ואני מריח מהר נבלה). ובכל זאת הבדלים בולטים היו בין השניים, האב והבן, הבדלים שנבעו ככל הנראה גם מקורות חייהם, ועל כך יעיד הסיפור הבא:

פעם ישב ר' מוטל והתוועד עם החסידים, כשהוא טוען בסגנון הגמרא "חסידות - זו ואין צריך לומר זו קתני". כלומר: אין זאת שיש יהדות מלאה ופועמת ומעליה קומה נוספת של חסידות. יש רק חסידות, ובמילא יש יהדות.

תמונתו של ר' חיים זלמן שנשלחה אל הרבי

ר' חיים זלמן שישב אף הוא באותה ההתוועדות, שוקט על שמריו, ושוא אף בצורה כזו שבנו לא הבחין בו, שמע את הדברים והעיר: לאו דוקא. "חסידות - לא זו אף זו קתני", לאמור: יש עולם שלם של תורה ויהדות ומעשים טובים שאינם חסידות, ולא באה החסידות לעולם אלא להוסיף עוד קומה מפוארת מעל הבניין הזה.

ר' מוטל לא נשא פנים, ולא הסכים להגדרה. והוא שב על שלו: "זו, ואין צריך לומר זו". וכדרכו הביא ראיות ומשלים וסיפורים להמחיש את המסר שבדבריו. עד שר' חיים זלמן הפטיר: לו ידעת כמה כסף העביר הרבי באותם שנים, לישיבות שלא זו בלבד שלא למדו בהם חסידות, אלא אף התנגדו בהם ללימוד החסידות, וכל זאת רק כדי שהישיבות הללו יתקיימו ויחזיקו מעמד, היית אף אתה מסכים ש"חסידות לא זו אף זו קתני".

היתה זו הזדמנות נדירה ויוצאת דופן בה חשף ר' חיים זלמן מן הקודש פנימה, ממהלכיו החשאיים של הרבי הרי"צ.

ללא ספק חייו של ר' מוטל שנטועים היו בתוך החסידות והדרכותיה, הכריחו אותו ל"זו ואין צריך לומר זו". לימוד הגמרא ושמירת ההלכה באותם ימים שחורים לא היו ערך עצמאי, התורה כולה היוותה פרט ב"מסירות נפש". התניא היה ספר היסוד של היהדות כולה, שהרי אלמלי ספר התניא, אלמלי הרבי, גם תפילין לא היו מניחים. ואילו אביו, בן הדור הקודם, יליד דיסנא המפוארת, תלמיד תומכי תמימים בתפארתה כשהיא בליובאוויטש, הספיק עוד לחוות יהדות מלאת תוכן ומשמעות כשהיא רוויה מיין החסידות. לא זו, אף זו.

דיסנה

הזכרנו את דיסנה. דיסנה עיר מכורתו של ר' חיים זלמן מצביעה על דור נוסף של מסירות נפש, שכן לא ר' מוטל בלבד נולד לתוך בית של מסירות נפש, גם אביו ר' חיים זלמן נולד וגדל באווירה שכולה מסירות נפש.

דיסנא היא עיירה קטנה בבלרוס של ימינו, עיירה יהודית של פעם ובה עשרה בתי כנסת נוסח חב"ד. תלמוד התורה של העיירה נוהל בידי האמונות של

המתנחך ואיש הפועל ר' ברוך יוסף קוזלינר אביו של ר' חיים זלמן. ר' ברוך יוסף עשה כל שביכולתו שבוגרי התלמוד תורה יעזבו את העיר ויגלו למקום תורה - לליובאוויטש. עז היה רצונו להרבות תמימים, חיילי בית דוד, בבית היוצר החסידי, אצל הרבי.

לימים כתב התמים ר' יהודא חיטריק ב'רשימות דברים' על ארבע עיירות שהצטיינו במשלוח תלמידים לליובאוויטש, שניים מתוכם הם דיסנא בידי החסיד המלמד ר' ברוך יוסף קזלינר, ורוגטשוב בידי החסיד המלמד ר' חיים אלעזר גורליק. העמוד הזה ב'רשימות דברים' של ר' מוטל היה מקופל בצדו, לסימן. הוא היה מראה לבני המשפחה, כי שני זקניו, אבי אביו ואבי אמו היו מקורות למשלוח תלמידים לתומכי תמימים באופן מיוחד.

אלא שפעולה זו של משלוח תמימים לליובאוויטש איננה פשוטה כפי שעלול להישמע. ר' ברוך יוסף החליט לקחת על עצמו סיכון עצום, ולדאוג לפטור צבאי לכל תלמיד שיסכים ללכת וללמוד בתומכי תמימים. הוא שיחד את ראש המשטרה המקומית, ודאג לשמן את כל הנדרשים לכך, על מנת להנפיק תעודות פטור עבור כל אותם תלמידים. היה זה מעשה בעל סיכון עצום, שר' ברוך יוסף לקח על עצמו בלי לחשוב פעמיים.

יהודים בדיסנה, תרפ"ו

הסיכון לא היה רק שמא יתפס, אלא גם מתוך הקהילה. לא כל ילדי דיסנא הלכו לתומכי תמימים, ואף לא כולם למדו בתלמוד תורה שלו. גם בדיסנא היה 'חדר מתוקן' של המשכילים, ואף בה נשבו רוחות של קדמה והתחדשות. היו שניסו לבקש מר' ברוך יוסף שיארגן גם לילדיהם פטור כזה, והיו אף מוכנים לשלם על כך הון רב. אך ר' ברוך יוסף לא הסכים בשום פנים ואופן, את מסירות הנפש שלו הוא שומר רק עבור תלמידי התמימים.

ואכן, לשונות רעות הילכו ולדיסנא הגיעה הידיעה כי משלחת חשובה באה לתחקר את המשרד המקומי ולברר את פרשיות השוחד שהדיהם הגיעו עד לפטרבורג. החרב היתה על צוארו של ר' ברוך יוסף.

התמים ר' רפאל נחמן הכהן, מספר ב'שמעות וסיפורים' שלו על מופת מופלא שאירע אז לר' ברוך יוסף, באמצעותו ניצל.

מסירות נפש משמעה מסירה מוחלטת, מסירה לגבוה. בצורה כזו מסר ר' ברוך יוסף את ילדיו - התמימים ר' חיים זלמן ואחיו ר' אפרים (לימים: כזרי) - לישיבה. ר' חיים זלמן סיפר כי מידי תשרי היה אביו מגיע לליובאוויטש, ומתרועע עם חברי הנהלת הישיבה. ברבות הימים כאשר בגר ר' חיים זלמן ובעצמו הפך לבחור מבוגר ומכובד, נוצר קשר עמוק בינו ובין כמה מחברי ההנהלה. הוא העז לשאול אותם פעם: כאשר אבי בא לליובאוויטש, מה הוא מברר אודותיי? והתפלא לשמוע: אביך מעולם לא שאל אודותיך מאומה. בהזדמנות הבאה שאל את אביו, האם יתכן שהוא אכן לא בירר עליו אצל הנהלת הישיבה בכל פעם שהיה מגיע. ור' ברוך יוסף השיב בפשטות: מסרתי אותך אל הרבי, מכאן ואילך אין לי מה לברר.

אמו מרת ציפא

ולא ר' חיים זלמן בלבד גדל בחממה של מסירות נפש, גם זוגתו מרת ציפא, גודלה וחונכה בידי אביה החסיד המלמד ר' חיים אלעזר - לאזע דער מלמד, אף הוא כפי שכבר הזכרנו ממקורות התלמידים של תומכי תמימים.

החסיד ר' חיים אלעזר היה תלמיד חכם וירא שמים מופלג. תעיד על כך

העובדה שפעם הלכה אחת מבנותיו ו'שאלה' בטרפות הריאה בידיה אל רב העיר, הגאון הרוגטשובי. הגאון הביט על השאלה ושאל: מי את, האם בתו של ר' חיים אלעזר? ולתשובתה החיובית של הילדה אמר הגאון, אם כן, אל לך לשאול אצלי שאלות, אביך כשלעצמו ראוי להורות.

אך עוד הרבה למעלה מכך היה החסיד ר' חיים אלעזר להבה של מסירות נפש. כאשר עלה השלטון הסובייטי המשיך ר' חיים אלעזר לקיים את תלמוד התורה שלו מתוך מסירות נפש בעיירות שונות, האחרונה שבהם היתה מלחובקה, שם נעצר בידי הממשלה יחד עם בנו התמים ר' מענדל (אבי משפחת גורליק המפוארת), ולאחר שנדון למוות בירייה הומתק דינו לשלוש שנות גלות בקזחסטן.

דמותו של הנכד ר' מוטל עוצבה לא מעט בידי זקנו, ר' חיים אלעזר. שכן כילד הוא נשלח אליו, למקום גלותו בקצה העולם בעיירה צ'ימקנט שבקזחסטן, על מנת שיקבל תורה מפיו.

הבית בו גדלה ציפא היה אם כן בית של מסירות נפש, וכך אף היא היתה לימים לעמוד של מסירות נפש, שמה שלה נישא בהערצה בידי חסידים בכל הדורות האחרונים, שכן לא מעט חבים לה את חייהם הגשמיים והרוחניים.

מימין לשמאל: זלדה, ציפא, ור' מוטל. עומדות: דבורה פייגא בורושנסקי, דריישקא לוינ

לא כאן המקום והמסגרת לספר את פרשת חייה של האשה הגדולה הזו, ששם לה בגדולים, רק נציין כי במשימת הברחת החסידים מרוסיה בשנים תש"ו-תש"ז, היא נטלה חלק בראש. בפיקחות ובדעת רחבה, בבינה יתירה ובהתמסרות שאין לה חבר, היתה ממובילות ספינת מסירות נפש. עד שהיא עצמה נאסרה בידי הרשעים.

היה זה כאשר צעדה יחד עם התמים לייבל מוצ'קין ע"ה לשחד פקידי משטרה על מנת לחתום על כל הדרכונים המזויפים (עליהם עמלו אחיה ר' מענדל, בסיוע בנה הגדול ר' מוטל, וכפי שעוד יסופר), ובחושיה המחודדים הבינה כי היא במלכודת. נכנסה למקום שנכנסה, והשמידה את כל מה שהיה עליה, בעוד שהיא רומזת ללייבל לברוח במהירות מהמקום עם המסמכים שבידיו ולהודיע למי שצריך לדעת על שאירע. כאשר יצאה נתפסה מיד. הרשעים הבינו שכאשר יש בידיהם אשה כמו ציפא, שבידיה ידיעות זהב על בריחת החסידים, יהיה קל להם להוציא ממנה את כל המידע, כך שאפשר לשחרר את ההדק במקומות אחרים. רק אחרי כמה שעות, כאשר הרכבת האחרונה של החסידים היתה מחוץ לגבולות מסך הברזל, הצליח ר' מענדל פוטרפס להעביר לחדר כלאה את הידיעה שכולם יצאו, ואפשר כבר לדבר... כך, גם באמצעות מאסרה, הביאה לשחרורם של החסידים הרבים מהכלא הגדול בעולם.

חתונת מסירות נפש

כעת, כשהכרנו מעט את דמותם של ר' חיים זלמן וציפא, נוכל להבין כיצד הוקם ביתם, החתונה בה הקימו בניין עדי עד שכולו מהמסד ועד הטפחות, עשוי מקשה אחת של מסירות נפש. אירוע החתונה עצמו היה סיפור של מסירות נפש, ומעשה שהיה כך היה:

השנה היא תרפ"ז. "השנה הידועה", כפי שכונתה בפי חסידים. מצב המערכה על היהדות כברית המועצות מעולם לא היה קשה יותר. תפקידו של התמים חיים זלמן כגזברו של הרבי היה עמוס ומתוח. והוא הולך ומתבגר וטרם מצא את שידוכו.

האמת היא שר' חיים זלמן כלל לא רצה לשאת אשה. "זוהי אכזריות" השיב למי שטען כלפיו. "לשאת אשה תוך ידיעה ברורה שבמוקדם או במאוחר היא תישאר במקרה הטוב אלמנה, ובמקרה הפחות טוב עגונה לנצח? והיתומים מה יהיה עליהם?". ברור היה לו כי ימיו בעולם הזה ספורים, וכי תפקידו בחדר המלחמה של יהדות ברית המועצות מכריח כי גורלו יהיה כגורל לא מעט מחבריו, שהלכו וטרם שבו.

עד שהרבי עצמו תבע ממנו לשאת אשה. לרבי כמובן אין מסרבים. וכאשר דיברו בו נכבדות בציפא בת ר' חיים אלעזר לא סירב. תאריך החתונה נדחה שוב ושוב בשל העומס העצום בעבודת הקודש בתקופה הזו, עד שלבסוף נקבע מועד החתונה לתאריך שעתידי להירשם בדם בתולדות חב"ד: ט"ז סיון תרפ"ז. המקום: העיירה נעוועל.

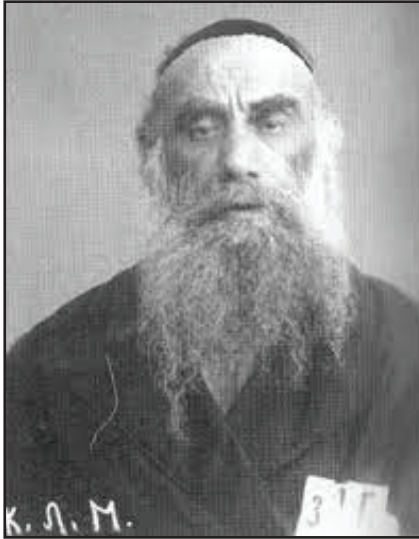
לפנות בוקר של ט"ו בסיון, נלקח הרבי למאסר.

החתונה התקיימה בהתוועדות חסידית כפי שהיה נהוג באותם ימים, אלא שבהמשך הלילה הגיע מברק לעיני החתן בלבד: "אבא חולה, בוא". המסר היה פשוט. החתן מסר לכלה כי הוא מוכרח לנסוע מיד ללנינגרד ללא שהות אפילו לא של רגע אחד. הצלת הרבי זקוקה לו, הוא האחראי על הכספים. היא לא תוכל לספר לאף ילוד אשה להיכן הלך בעלה. אך אין מה לעשות. החתן התחמק מהשמחה ונסע מיד ללנינגרד.

למחרת כאשר חיפשו את החתן, אמרה הכלה ביבושת כי החתן כלל לא חזר הביתה מהחתונה, ואין לה מושג היכן הוא. השמחה הגדולה נהפכה לתוגה. כאשר הכלה מתעטפת בשתיקתה ולא מספרת מאומה. רק כעבור מספר ימים כאשר נודע שהרבי נאסר הבינו המבינים לאן נעלם החתן. לביתו חזר החתן רק לאחר השחרור הנסי בי"ב בתמוז.

כך הוקם הבית הזה, בית שכולו מסירות נפש. "על אבא אין זה פלא" - הטעים פעם ר' מוטל כשסיפר את הסיפור הזה, "אך אמא, היא הרי לא התחנכה בתומכי תמימים, כיצד הגיעה לדרגות כאלו של מסירות נפש!".

מזל טוב על הקניה

ר' חיים אלעזר גורליק צילום מתוך בית הכלא

כל ימיו היה ר' מוטל מתפאר בעובדה שהפספורט שלו מציין כי לידתו אירעה בעיירה נעוועל, אותה עיירה חסידית מפוארת, הטובלת כולה באהבת ישראל חסרת גינונים, ובמסירות נפש ללא גבולות.

מיד אחר לידתו, באסרו חג הפסח תרפ"ט, נאלץ אביו לברוח מהבית. היתה זו פעם נוספת שהרגיש שטבעת החנק של המשטרה החשאית מתהדקת סביבו. האם הצעירה נשארה לבדה עם התינוק הקטן, מוטל. דאגה חדשה היתה בראשה של האם, מצוות פדיון הבן. בנה הבכור זקוק לפדיון. עד

שיום אחד קיבלה טלגרמה אנונימית, ובה משפט אחד: "מזל טוב על הקניה". היא לא ידעה היכן השולח, אבל מיד הבינה מיהו ומה עשה.

תוך כדי מנוסתו הגיע לחרקוב, שם פתח משרד מחתרתי לניהול ישיבות תומכי תמימים המחתרתיות. לא היתה במנוסה מנוחה חלילה, היתה זו עבודה ללא הרף. הכל עבור תומכי תמימים.

בהמשך התאחדה המשפחה שוב, ונדדו יחד למקומות שונים, לפי צרכי הרשת המחתרתית לה הקדישו ההורים את חייהם. החשש מפני המאסר היה מתמיד, לא פעם התקיים חיפוש בביתם, ומוטל הקטן היה מורגל בכך. כך כאשר היה בן שלוש שנים בלבד, נכנסו חוקרי המשטרה לביתם למטרת חיפוש. מוטל הקטן התיישב מיד על מזוודה. המזוודה היתה מלאה במסמכים שאם היו נופלים בידי הבולשת היה זה אסון נוראי. השוטרים לא חשדו בילד ובמזוודה שלו, וכך לא עלה על דעתם לפתוח אותה.

צ'ימקנט

מוטל היה ילד בן שש שנים כאשר נסע עם זקנתו חיה דובה גורליק, לגלות צ'ימקנט שבקזחסטן כדי ללמוד תורה ולהתבשם מאורו וחסידותו של זקנו החסיד ר' חיים אלעזר. חמש שנים עשה שם הילד, שם הכיר חסידים נוספים כמו ר' בערל יפה, ר' יענקל זוראוויטשער, ודודו ר' מענדל. הוא עשה אוזוני כאפרקסת וקיבל מהם סיפורי חסידים והנהגות פנימיות לרוב.

צ'ימקנט, או שימקנט היא העיר השלישית בגודלה בקזחסטן, אך באותם הימים הוא שימש החצר האחורית של רוסיה, והיה מלא במחלות קשות, לשם נשלחו "פושעים" (בעיקר מהמעמד הגבוה) לרצות את גלותם. ציפא דאגה לשלמו של בנה, אך האמינה בכל לבה בכוחה של התוועדות חסידים. היא פנתה לחסידים בהתוועדות ובקשה מהם לברך את בנה שיסע ויחזור בריא ושלם. החסידים ברכו, ואכן - היה מספר ר' מוטל - בכל שנות שהותי במקום ההוא, אפילו חום לא עלה לי...

דווקא שם, רחוק רחוק ממקום ישוב ראוי לשמו החל לצמוח חסיד אמת, חייל נאמן של רבותינו הקדושים, איש שכולו מסירות נפש.

בסופו של דבר, נתפס ר' חיים זלמן ונאסר. אל המאסר הוא הובל יחד עם ידידו ורעו, החסיד הנודע התמים ר' ניסן נמנוב. על שני רעים אלו היתה אימרה בין החסידים: "חיים זלמן וניסן הם גוף אחד ונשמה אחת".

מלחמה

מלחמת העולם השנייה הביאה את משפחת קוזלינר להגר כמו חסידים רבים אחרים אל המזרח, סמרקנד שבאוזבקיסטן. שם עמד ר' חיים זלמן לצד גדולי החסידים והעובדים בראש החיים החסידים שהחלו מפכים שם. למרות הרעב הנורא, המצב העולמי הבלתי אפשרי, התפתחה שם לכמה שנים אפשרות לחיים יהודיים אמיתיים, כאלה שכבר שנים לא התאפשרו ברוסיה.

ר' מוטל, שהיה אז כבן שתים עשרה קיבל אז הזדמנות ללמוד ב'חדר' עם חברים (ביניהם: התמימים והחסידים ר' זעליג כצמן, ר' פנייע קארף, ר' הירשל

חיטריק, עליהם השלום ולהבחל"ח ר' בערל שם טוב) ועם מלמד. אמנם היתה זו מחותרת, אך הזמן והשעה הדחוקה הרחיקה את העין הרעה מהם. חבריו משם הצליחו לצאת מרוסיה הסובייטית בשנים הבאות, בעוד הוא נשאר. אך הרושם העצום שהילד מוטל עשה עליהם ליווה אותם כל השנים, הם התגעגעו אליו ובהתוועדויותיהם במדינות הרווחה, היו מרימים כוסית של לחיים בתפילה שיזכה לצאת מרוסיה.

באותם הימים התקרב מוטל הנער והתמים הצעיר אל גדולי החסידים: ר' יונה כהן, ר' אברהם אלי' פלאטקין ור' ניסן. הם מצידם קירבו אותו קירוב פנימי, וגילו בפניו מה שלא גילו בפני אחרים.

תקופת גיוס

כאשר הגיע זמנו של ר' מוטל להתגייס לצבא, ביקש כמו כל יתר החסידים למצוא דרך להתחמק מכך, ולהימנע מהסכנות הגשמיות והרוחניות הבלתי אפשריות שגיוס כזה טמן בחובו.

סיפרה דודתו (אחות אמו) מרת מוסיא קצנלבויגן:

"הלכתי עם מוטל כדי לסייע לו להשיג פטור. אמרתי בוועדת הגיוס כי הוא לחלוטין איננו שפוי. הפרופסור שישב בראש הועדה שאל אותי שאלות רבות ועל הכל עניתי כדבעי. הפרופסור חתם על הפטור כשהוא אומר "את שחקנית טובה". הוא הבין שהכל משחק, ובכל זאת בנס גלוי החליט לשלוח את מוטל להסתכלות במוסד לחולי נפש.

ר' מוטל אושפז במוסד לחולי נפש, דבר שהיה כרוך בקשיים גדולים. אם כי הדבר שהכי הפריע לו היתה הדאגה כיצד יוכל להניח תפילין. הוא הגה רעיון הוא הצהיר בפני הרופאים כי הוא לא מסוגל לאכול לבדו, גם אם יגיע לרעב נוראי, ורק אם אחותו תבוא להאכיל אותו יסכים לאכול.

וכך הגיע מידי יום אחותו פייגא דבורה (וורה) בורושנסקי עם אוכל כשר ועם תפילין אותם הניח מידי יום עד שהשתחרר לביתו.

מרת וורה מספרת כי התקופה בה שהה ר' מוטל בבית הרפואה היתה סוג

של מנוחה מכל הלחץ והרדיפות הבלתי פוסקות, שכן שם יכול היה לעשות ככל אשר ברצונו, ואכן לפתע החל ר' מוטל להשמין מעט, ולהיראות טוב יותר. תקופה קלה של רוגע.

גם בשבת בה לא מונחים תפילין הוטל על וורה לבוא לבית הרפואה, על מנת שלא לעורר חשד. היא כמובן לא יכולה היתה לטלטל מזון, אך עם זאת עשתה את כל הדרך והופיעה גם בשבת.

שבת הגדול

כאשר הוקם ועד החסידים להברחת חסידי חב"ד מרוסיה באמצעות זיוף דרכונים, קיבלה אמו - מרת ציפא - תפקיד מרכזי בועד הזה, כפי שכבר הוזכר. גם מוטל כבחור בן שמונה עשרה היה כבר בסוד העניינים. לצורך ההיערכות למבצע הגדול עברה המשפחה מסמרקנד ללבוב, על גבול פולין. שם נוהל המבצע הגדול הזה, ומשם יצאו מאות משפחות אנ"ש ב'עשאלונים' המפורסמים אל ארצות הרווחה.

דודו, אחי אמו, ר' מענדל גורליק, היה בעל חוש ציור לא רגיל, גם לר' מוטל היה מזה. ר' מענדל היה אחראי לזייף את המסמכים, כשר' מוטל מסייע לו כשוליה. היה זה ליל השבת האחרונה בה היו אמורים החסידים לצאת - סיפר פעם ר' מוטל - והרבנים פסקו כי יש להמשיך ולזייף למרות השבת. אחד מגדולי הרבנים ר' שמואל נוטיק, קראסלאווער, בא להיות נוכח בשעת עבודתם ולוודאי כי הם משתמשים ביד ימין ולא עושים זאת בשינוי, הרב נוטיק אף עסק בחידוד העפרונות על מנת להראות מעשה הרב שאל להם לחשוש ממעשה שבת.

אחד הזיופים שהיה עליהם לעשות הוא 'לצייר' חותמת רשמית על גבי המסמך. לימים סיפר ר' מוטל, כי הוא היה עובר עם ראש של גפרור מעל ציור החותמת, ומדמה שקיעה של חותמת, כדי שלא ישימו לב שהדף לא קיבל מכה באמצעות החותמת, אלא הכל ציור בלבד.

אותה שבת עבד הדוד במהלך כל השבת עד שיצאה, וכך כל הלילה שאחרי עד שהאיר השחר של יום ראשון. ידו כאבה כבר כאבי תופת בשל מאמץ בלתי

פוסק. ר' מוטל סיפר כי אפילו להניח תפילין לא הצליח דודו ר' מענדל, עד שהוא, שסייע בעדו כל אותם שעות, הניח לו תפילין.

זכר השבת הזו נחקק בזכרון המשפחה מפאת סיבות נוספות: באותם הימים ממש נפטר הסבא, ר' חיים אלעזר, ולר' מענדל גם נולד בן (שנקרא אף הוא חיים אלעזר), ציפא נאסרה והחסידים יצאו מרוסיה. שמחה ותוגה שמשו בערבוביא והכל אירע בתוך ימים בודדים. משפחות גורליק-קזלינר נוהגות לציין את השבת הזאת מידי שנה, שבת פרשת תולדות, כ"שבת הגדול" ולהיזכר באירועי הימים ההם.

כאשר נעצרה אמו, ציפא, הזדרזו הרשעים לעצור גם אותו. והוא נער בן שמונה עשרה שנים בלבד. במשך שעות ארוכות נחקר ר' מוטל עם דודו ר' מענדל במשטרה המקומית, עד ששוחרר לפנות ערב. בינתיים ברח ר' חיים זלמן והסתתר עד יעבור זעם. האחריות על שתי אחיותיו הצעירות, תבדלחט"א מרת דבורה פייגא, ולהבחל"ח מרת דריישקא הוטלה על כתפיו.

אחריות על תומכי תמימים

מי שניהל את רשת ישיבות תומכי תמימים באותה העת היה החסיד הנודע ר' יונה כהן הי"ד. הוא לקח את המשימה על עצמו מכיון שהוא ואשתו היו חשוכי ילדים, הוא חש שבלקחת האחריות הזו, הוא איננו 'חב לאחריני', כיון שלא ישאיר יתומים.

באותם הימים זימן אליו ר' יונה את הבחור מוטל, וביקש ממנו: מכיון שרוב בניין ורוב בניין של אנ"ש יצאו מרוסיה, הרי שעל אלו שנותרו מוטלת האחריות המלאה. ובכן, תבע ר' יונה ממוטל: "מאחר שאתה תמים, ותומכי תמימים צריכה אותך עכשיו, תתמסר אליה".

לימים סיפר ר' מוטל: "מצבי המשפחתי אז לא היה פשוט, הוריי היו שניהם בתפיסה, והייתי לבדי עם ב' אחיותי, ולא היה לי זמן פנוי להתמסר לעניינים כלליים, ולכן אמרתי שבמצב העכשווי אין אני יכול לקחת את זה על עצמי. ר' יונה לא התפעל ואמר לי באזהרה חמורה: אם לא תתמסר לתומכי-תמימים

הוריך ישארו במאסר וגם אותך יקחו ותישאר שם! אבל אם תתמסר לתומכי תמימים, הוריך יצאו משם בקרוב, ולא תשב אף פעם במאסר, ותצא חי ושלם. וכך דיבר כל הלילה. לבסוף קיבלתי על עצמי, ואכן כל הברכות התקיימו."

מרגע זה בחייו ראה ר' מוטל את ייעודו בפיתוח והצלחת ישיבת תומכי תמימים, בזאת עסק כל ימיו עד יומו האחרון.

צ'רנוביץ'

ומאחר וציפא ישבה בכלא, ור' חיים זלמן אף הוא נעלם לפרק זמן לא ידוע, נדדו מוטל ואחותו וורה לצ'רנוביץ' שאיננה רחוקה מלבוב. האחות הקטנה דריישקע נלקחה לקרובי משפחה במקום אחר. המשטרה ידעה על זהותם של הנער והנערה, והסכנה בסיוע להם היתה גדולה. אף אחד לא יכול היה להכניס הביתה את הילדים של הפושעים, והם חיו ברחוב, פשוטו כמשמעו.

בלילה כשאף אחד לא רואה, היו באים בני משפחת לבנהרץ, שהיו כבר אז אנשי חסד מופלאים, ונותנים להם בהיחבא פת לחם ומעט כסף, שיוכלו להשיב את נפשם (בשלב כלשהו התגוררו הנערים בבית משפחת לבנהרץ). אנ"ש צ'רנוביץ' היו קשורים זה בזה בחבלי עבותות אהבה רבה. משפחות וישצקי ולבנהרץ, ר' מענדל פוטרפס, ר' הירשל רבינוביץ, ועוד. הקשר העז הזה נמשך לאורך כל חייהם. כאן דבקה נפשו של הבחור מוטל במורו ורבו ר' מענדל פוטרפס והיו לאחדים.

בימי ה'שבעה' של ר' מוטל סיפרה אחותו מרת פייגא־דבורה: המצב היה נוראי, מוטל היה עובד בשוק להרוויח מעט פרוטות להחיות את נפשותינו, וכך היינו חיים בחוסר ודאות, הן בנוגע לאבא, הן בנוגע לאמא ואפילו ביחס לעצמנו. יום אחד אמרתי למוטל, אם תהיה לנו דירה, אבא יחזור. אולי גם אמא תחזור. אנחנו צריכים לעשות 'כלי', והקדוש ברוך הוא יעשה את שלו.

הלכנו לחפש מקום למגורים, בסוף מצאנו מרתף תת־קרקעי ששימש כאורווה של סוסים. רצפת המרתף היה מכוסה ברפש של סוסים. מוטל עשה תנאי: אם תחת הרפש יש רצפת אבנים, הוא ישכור את המקום. אך אם תחת הרפש יש

אדמה בלבד, הוא לא יכול לשכור את המקום. ואכן הוא לקח מקל ודפק עד שהגיע לרצפה, וכך שכרנו את המקום.

כעת היה לנו "בית". ניקינו אותו היטב והתכוננו לקבל את חג הפסח. הצלחנו להעביר איכשהו ידיעה לאבא, והוא התנה את בואו לחוג אתנו את חג הפסח, בכך שאף אחד בעולם לא ידע על המצאותו בעיר, ובכך שהוא לא יצא מהדירה אפילו לא לרגע אחד. הוא אכן הגיע ועשה אתנו את הפסח.

המצב הכלכלי, קל להבין, היה חמור מאין כמותו. מוטל עבד קשה והפרוטות שהביא שימשו למעט שהיה. החסידים - שגם מצבם שלהם לא היה קל באותם ימים - סייעו ככל יכולתם בהיחבא. אך במוחו של מוטל עלה רעיון: הוא מוכרח לארגן חריין עבור מצוות מרור (וכאילו שמרור היה חסר לנו אז...). הוא חסך מפתו וככל שנשאר לו הוא רכש חריין למצוות מרור. מצות קיבלנו מהחסידים שאפו בהיחבא, כך שהיה לנו מצות, מרור, מעט יין. ועוד משהו.

מוטל לא אכל כמה ימים, מרוב מאמץ לארגן את כל העניין הוא נחלש מאוד. אך על החולשה העיבה השמחה בבואו של אבא. כאשר הגיע זמן אכילת מרור, אכל מוטל כזית מכובד של חריין, והתעלף במקום. כיום, כאשר אני עוסקת ברפואה אני מבינה מה המשמעות של 'מכת חריין' שכזו בגוף של נער רעב ומותש. הוצאתי אותו החוצה מה"דירה". השכבתי אותו על הדשא. וידעתי, אין לי בעולמי כלום. אמא בבית הכלא. אבא כלוא כעת בתוך הבית. הדבר היחידי שיש לי בעולם, המשענת היחידה היא מוטל. הזמנת סיוע רפואי היתה גזר דין של היפך החיים על אבא המסתתר בתוך הבית. פרצתי בכני. אבא בתוך הדירה גם הוא בכה. חשתי תחושה עמוקה של "מאין יבוא עזרי".

נשאתי עיני למרום, ואמרתי לריבון העולמים: עזור לי, החזר לי את מוטל. אם מוטל יחזור אני מבטיחה לעסוק בסיוע בבריאות של יהודים. תפילתי התקבלה ופניו של מוטל החלו להאדים. הוא חזר לחיים. זו הסיבה לכך שכיום אני עוסקת ברפואה.

קברו של הקדוש מרוז'ין

אחד החברים שהכיר ר' מוטל בצ'רנוביץ' היה ר' לוי פרסמן. חסיד רוז'ין ששהה בימי המלחמה לצד חסידי חב"ד והצטרף לחבורתם. נפשות שני הצעירים הללו, אף שהיו בעלי טבע שונה מאוד, דבקו זה בזה. ובכל מהלך חייהם מכאן ואילך ליוו זה את זה. בהמשך דרו יחד בטשקנט, ואחר כך בנחלת הר חב"ד, דלת לצד דלת. וגם בבית החיים בהר המנוחות סדורים ציוניהם זה לצד זה, בחייהם ובמותם לא נפרדו.

ר' לוי גדל כחסיד רוז'ין, וציון קברו של הרה"ק ר' ישראל מרוז'ין (דער הייליגער רוז'נער) נמצא בבית העלמין של צ'רנוביץ'. יום אחד נודע לחברים ר' לוי ור' מוטל כי הממשלה מתכננת לשטח את בית העלמין היהודי, ובתוכו למחוק את אוהל הצדיק, והם החליטו לעשות מעשה.

באותם הימים להשיג חומרי בנייה היה מעשה בלתי אפשרי, שכן חומרי מלאכה שימשו לתעשייה, והתעשייה כולה היתה מולאמת ושייכת ל"אמא רוסיה", לא היה אפשר להשיג חומרי בניה אלא בשוק השחור. ובכל זאת הלכו הצעירים וארגנו לעצמם כמות עצומה של מלט. בחסות הלילה הצליחו לארגן

משאית שתשפוך כמויות עצומות של מלט על קברו של הרב הקדוש מרוז'ין, כך שהאחראים על כך יאבדו את החשק להתעסק עם השטח הזה. קברו של הרב הקדוש מרוז'ין הפך לתל עצום של בטון, וכך הוא עמד עד לימינו אלה, כאשר כיסו את כל הבטון בשיש יפה ומזמין. ועדיין ניתן לשים לב לגודל העצום של המצבה, השלכה של כמות הבטון האדירה שתחתיה.

מספר חתנו הרה"ח ר' יצחק מאיר הלפרין: כשחמי היה מספר על השטח הבטון על הציון הקדוש, היה מתאר בהנאה מופלגה כיצד "כך, בשתי ידי יצקתי את הבטון". את הזכות הזו של הצלת מקום קבורת הצדיק, שמר ר' מוטל זכות מיוחדת גם לעת זקנה ושיבה.

דרך אגב, צ'רנוביץ' במקורה - קודם השואה הנוראה - היתה עיר חסידית מיוחדת במינה, ובה התגוררו יהודים חסידיים רבים, שאינם חסידי חב"ד. רובם המוחלט אבד בשואה, ואילו הפליטים כבר לא נשארו בעיר. ובכל זאת נותרו בה אי אלו יהודים מקוריים, ביניהם היה הרה"צ ר' חיים זאנוויל אברמוביץ' - ה"ריבניצער", שפעל יחד עם חסידי חב"ד ולר' מוטל היה אתו קשר מיוחד.

כבוד הנהלת צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ז תל-אביב רח' דרבי קוק 16, ת.ד. 4446 אבקש לציין את השמות המרשימים ולהלן ב, ספר החתורים" ליום המסוגל כ"ד טבת תשכ"ג	
שם פרטי.....	אברהם
שם האב.....	חיים-פול
מקום הלידה.....	בולגריה
באיות ישיבות למד.....	תלמידי-התורה
מסנה.....	עד שנת
שם האשה.....	שם אבית.....
שמות בני-ביתו.....	
הכתובת.....	בולגריה
טלפון מס'.....	חתימת
הערה: באם יש לו אינפורמציה חשובה נוספת, נא לציין על טופס נפרד.	

רישומו של ר' מוטל ל'ספר חסידים' תשכ"ג - מולא ע"י דודו ר' אפרים כזרי

לימים כאשר הגיע ר' מוטל לניו יורק ונפגש שוב עם הריבניצער, בירך זה האחרון "שהחיינו" בהתרגשות בשם ומלכות. יהודי נוסף שהיה שם היה צדיק בשם ר' יעקב יוסף מאנדל, שהתחבר אף הוא מאוד עם ר' מוטל. ר' מוטל היה הולך עמו מידי ג' חשוון יום ההילולא של הקדוש מרוז'ין אל ציון קברו.

המאבק על הזקן

בימי ה'שבעה' ישבו האחים ר' מיכל ור' בנציון וישצקי, עם האחים ר' יונה ור' משה לבנהרץ וסיפרו:

בחורים באותם הימים לא היו מגדלים זקן. הסכנה היתה גדולה מנשוא, מרבית חסידי חב"ד יצאו מכבר מרוסיה, והפחד היה שהשלטונות ישימו לב שיש גם צעירים שהולכים בדרכי אבות. על הזקנים כבר לא היה אכפת, אבל נוכחות של צעירים בעלי תשחורת, שמסמלים בהופעתם מסורת של יהדות, תהווה הזמנה למחקר מעמיק של השלטונות, ולסכנה ישירה לקהילה הקטנה של יהודי צ'רנוביץ'.

ובכל זאת, יום אחד מופיע מוטל כשזיפי זקן מכסים את לחייו. ניגשו אליו וביררו מה אירע והוא השיב כי סכין הגילוח נשבר. למחרת היה תירוץ אחר, וכך תירוץ אחר תירוץ, ולבינתיים זקנקן קטן כיסה את פניו.

החסידים ראו בכך סכנה, והורו לו במפגיע להוריד את הזקן. אך הוא לא היה מוכן לקבל את הדברים. הם פנו לאביו, ר' חיים זלמן שורה לו בגזירת כיבוד אב שיסיר את הזקן. אך ר' חיים זלמן אמר: הוא לא שאל אותי האם לגדל, לא אוכל להורות לו להסיר.

החליטו להקים בית דין של שלושה דיינים מומחים, ולזמן את ר' מוטל לדין תורה. חברי בית הדין היו החסידים התמימים ר' אברהם שמואל לבנהרץ, ר' שמחה גורודצקי ור' אשר ששונקין (באטומער). כשהובא העניין בפניהם הודיע ר' שמחה כי הוא לא יכול לשבת בדין שכזה, שכן יש לו 'נגיעה', הזקן הציל את חייו. כאשר למד בתומכי תמימים גויס לצבא, הוא בא אז בפני הרבי הרש"ב וביקש ברכה. הרבי השיב לו כי לרשעים לא תהיה שליטה עליו. הוא אכן גויס

ונשלח לחיל הים. כאשר הגיע לבסיס הצבאי, הביט בו המפקד וראה את הזקן שמעטר את פניו: "אתה משוגע" הפטיר, וכך פטרו מהצבא. גם החסיד ר' אשר לא היה מוכן לשבת לדין, "רבותינו מסרו את נפשם עבור הזקן, וכיצד אוכל לפסוק להוריד זקן?". וכך "בת דינא - בטל דינא".

בהמשך או בהזדמנות אחרת הושב בית דין אחר, שפסק כי על פי דין תורתנו הקדושה מוכרח הבחור מוטל להסיר את זקנו. מרגע זה ואילך מוטל נעלם. יותר לא ראינו אותו.

הדבר ארך מספר שבועות, ואז הגיע חג י"ב תמוז. התאספנו יחד במקום סודי להתוועד כמצוות היום, אך עננה כבדה ריחפה על ההתוועדות. חסרונו של מוטל הורגש היטב. לפתע נשמעה דפיקה על הדלת, ר' מוטל עמד בפתח, ולחיי חשופות, ללא זקן. הוא עמד בפתח והביט בנו, אנחנו הבטנו בו בחזרה. היה שקט נוראי. התביישנו מאוד. גם הוא התבייש. ואז, בבת אחת הוא סב על עקבותיו והלך במרץ. מאז לא הסיר את זקנו.

לימים נשאל ר' מוטל מנין היה לו הכוח והעוז לעמוד מול לחץ כזה, והוא השיב מסיפור מימי טל ילדותו:

היתה תקופה כאשר אבי ישב בכלא, ורק אמי גדלה אותנו. הפחד היה נוראי והתחושה היתה שאנחנו כל הזמן תחת מעקב. אמא יכולה היתה ללכת ברחוב עטופה בכיסוי ראש מלא, כך שלא יבחינו שכאן הולכת אשה שומרת מצוות דוקא, אבל ילד יהודי, עם פיאות בצדעיו מושך בוודאי תשומת לב. מחוסר ברירה החליטה אמא לקחת אותי לספר גוי, לתספורת. והגוי יספר כדרכו. היא לא תאמר לו כמובן להסיר את הפיאות, אך הוא יעשה זאת בוודאי מעצמו. וכך היה.

בדרך חזור הביתה פגש אותנו החסיד ר' בענטשע שמטוב. הוא נחרד: האם בנו של חז"ק ילך כך ללא פיאות! הוא ביקש מאמא להמתין ולקח אותי אתו. הוא משח את ראשי במשחת גילוח חריפה, ובאמצעות סכין גילוח יצר לי תגלחת מוחלטת, ורק בצדעיים השאיר פיאות ניכרות. בצורה הזו השיב אותי לאמי.

בתוך בשרי חדרה אז החשיבות הבלתי מתפשרת של פיאות הראש.

בשולי הדברים נציין אנקדוטה משעשעת ששמענו מכמה מיוצאי טשקנט: יום אחד יצא ר' מוטל מרכבת בטשקנט והבחין כי מאות אנשים עומדים ומריעים לו. הוא לא הבין מה אירע, ואז קלט שבאותו היום היה אמור שליט קובה, פידל קסטרו, להופיע בטשקנט. קסטרו התאפיין בזקנו, והקהל שכמעט מעולם לא ראה אדם בעל זקן, היה משוכנע כי ר' מוטל הוא הוא מנהיג קובה...

עת דודים

בתקופה זו הציעו לר' מוטל שידוך, את הנערה זלדה (זויה) בת ר' אברהם קפובסקי הי"ד. אביה ואמה ר' אברהם ושרה היו ילידי פולטבה החסידיים שבאוקראינה, זקנה היה החסיד הנודע ר' זלמן חוסידוב. ר' אברהם שגוייס למלחמה בנאצים נהרג ב"ט כסלו תש"ב ומקום קבורתו לא נודע.

הנערה, מלומדת ומוכשרת, בת למשפחה טובה, בחרה לכרוך את חייה עם התמים מוטל, פרטיזן חסידי ששמו ושם הוריו כרוכים בכל כך הרבה הרפתקאות של מסירות נפש, ואשר הועיד את חייו להלחם את מלחמת "חיילי בית דוד" עד סיפת הדם האחרונה. היא עשתה זאת בתמימות חסידיה, בבחינת "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" - כך צריך לעשות וכך נעשה. לא קל היה להיות זוגתו של איש

אשר כזה, אך היא קיבלה את תפקידה ומילאה אותו מתוך הבנה כי זהו רצונו של הקב"ה, וכך היא עושה את תפקידה. היא היתה לר' מוטל בכל תחנות חייו הבאות לעזר רב, קל להבין כי מסירות נפשה שלה גדולה היא מכל, כדרך שאמר רבי עקיבא על רחל "שלי ושלכם שלה". יתן לה השם יתברך אריכות ימים ושנים טובות, ותזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציה, מתוך בריאות אמיתית.

בעקבות נישואיו עבר ר' מוטל להתגורר אף הוא בטשקנט, והחל פרק חדש בחייו.

טשקנט

בטשקנט עסק ר' מוטל בפעילות מחתרתית, ממשיך את פועלו עד כה. בביתו פעל 'חדר' סודי כשהוא עצמו היה המלמד, הוא היה מעורב כמובן בניהול סניפי תומכי תמימים בטשקנט ובסמרקנד, כמו בפעולות בין אחינו בני ישראל המקומיים, ותעמולה בקרבם ביסוד שיעורי תורה.

לימים התראינו קבוצת תלמידי ישיבת תומכי תמימים בסמרקנד, לעיתון כפר חב"ד וגוללו את סיפור הישיבה. המראיין שואל אותם: מי ידע על הישיבה? והם השיבו: אף אדם בעולם לא ידע על הישיבה, אפילו בעל החצר שבו שכנה הישיבה לא ידע על הישיבה. גם המשפחה החב"דית שהתגוררה במקום לא ידעה שתחת אפה מתנהל סניף של תומכי תמימים. רק איש אחד ידע - ר' מוטל קזלינר. הוא ידע.

מטבע הדברים, קשה להוציא מבני אותו הדור ואותה התקופה מידע, קל יותר לסחוט מים מאבן מאשר לדובב את חסידי חב"ד בני רוסיה של אותם ימים. אבל מבין בתרי הסיפורים והדברים, מרמיזות ותנועות אתה למד שמעמדו ותפקידו של ר' מוטל היה אז בראש החבורה החסידית-מחתרתית.

וכך בשנת תשכ"א כאשר סגרה המשטרה את המקווה בבית הכנסת בעיר העתיקה של טשקנט, נאלצו החסידים להרחיק נדוד עד לסמרקנד כדי לקיים את הטבילה. חסיד ברסלב בשם ר' יעקב גלנט הסכים שבחצר ביתו תיבנה מקווה חדשה, סודית כמובן. ר' מוטל לקח על עצמו את הפרויקט.

מבצע בניית המקווה היה מורכב ומסוכן. חומרי בנייה לא היה להשיג ללא רשיונות בנייה, והשגתם בשוק השחור עלתה הון עתק שר' מוטל אסף בין אנ"ש. ר' יעקב גלנט סיפר לימים:

"ר' מוטל השקיע את כל כוחותיו בבניין המקווה, וביקש שתהיה מהודרת. הוא הוסיף הידור אחר הידור גם אם הדבר עלה בטרחה ובהון רב, וגם אם ההידורים עיכבו את מהלך הבניה. הוא ידע היטב את דיני בניית המקווה, אך בכל דבר התייעץ עם ר' זלמן בובער (פבזנר) רב הקהילה, ועם רעהו ר' לוי פרסמן.

זכור לי שר' מוטל טרח ויגע עד שהצליח לבנות שני בורות לאוצר הגשמים, כדי שבזמן שמרוקנים בור אחד - מידי כמה חודשים - ישמש הבור השני כמקווה, כך שלא ישארו יהודי טשקנט בלי מקווה אפילו זמן מועט".

בשבתם בטשקנט נולדים לזוג הצעיר, בתם הבכורה חיה (שטרקס, לונדון), בתם השניה שרה (הלפרין, נחלת הר חב"ד), השלישית שיינדל דובה (רסקין, כפר חב"ד) בנם ר' אברהם (קראון הייטס), והתאומות מרים (מוסקול, פאם ביטש פלורידה) ורבקה (ליפשיץ, נורת' מיאמי ביץ', פלורידה). חיה ושרה נשלחו לבית הספר המקומי, ותלאות רבות עברו ההורים על מנת לסדר להם פטור מלימודים בשבת. מתת שוחד, קשרים וקריצות עין. הסכנה היתה מוחשית ובעקבותיה גם המעבר לבתי ספר אחרים. כל פעולה לוותה במסירות נפש לא רגילה. מי שניהל את כל האופרציה הזו היתה דוקא האמא, מרת זלדה, שכן היא לא היתה עטורה בזקן שיכול היה לעורר צרות...

בשנת תשכ"ו התחוללה רעידת אדמה עזה בטשקנט, חלקים גדולים מהעיר נהרסו כליל. אחת המשפחות שנותרה ללא קורת גג, היתה משפחתו של ר' אבא דוד גורביץ', לימים שליח הרבי לאוזבקיטן. היתה זו משפחת קוזלינר שנחלצה מיד לעזרה ואירחה את ילדיהם בביתם שלהם.

מבצע פדיון ספרי הקודש

אל ר' מוטל התגלגלה בדרך לא דרך הוראה מיוחדת של הרבי: לאתר כתבי חסידות ברחבי רוסיה, ולהעביר אותם אל הרבי. ר' מוטל התמסר למבצע

ספר של בינוניים

פ"ה. השכל מלובש במושכל בשעה
 כ"י: מטרימ קאזי • (באמת גם אח"כ
 מפני שהמושכל נעלה יותר).

פ"ו. ערלה וכלאי הכרם: ויגדלו
 הנערים (בטשיב כתב דגקה"ט אין
 בהם טוב כלל היינו שהטוב מתאחד
 עם הרע — דקינ רק מעורב —
 חתיכה עצמה נ"ג).

שער היחוד והאמונה

פ"ג. אין מאיר עט רץ מקורו: נשא
 (בכ"ב פ"ג שהביטל הוא שבטל
 במציאות לגמרי אינו מאיר כיא
 המאור ועייש פ"י וי"ל שהוא ע"ד
 התפרש דשרגא במיהרא ונר באבוקה
 אין האפס).

פ"ו. עיין לעיל פ"ג.

קאזי: = קאלינער, הבור שבו נמצא הנחה
 ממאמר זה נדפס לעיל ע' שלב.

ציון ל'בוך קאלינער'
 בסוף ספר המאמרים תרס"ה

הלא פשוט הזה בכל מאודו, הוא שלח שליחים והלך בעצמו מעיר לעיר ומעיררה לעיריה, ופגש חסידים זקנים או בניהם, ברובם המוחלט היו אלו כאלה שכבר מזמן לא שמרו על קשר עם ליובאוויטש ועם הקב"ה בכלל... הוא חיפש ב'נגיזות' והפעיל מערכות של חיפוש וניטור, כדי למצוא מה שיותר כתבי חסידות.

איתור הכתבים היה רק השלב הראשון של המבצע. אחר כך היה את שלב האיסוף, ואז החלק הקשה ביותר - העברתם את גבולות המדינה, אל הרבי בארצות הברית.

ר' הלל זלצמן בספרו "סמרקנד" מספר על חוויות מתפקידו: "כיצד הגיעה הוראת הרבי לרוסיה? איך הצליח ר' מרדכי להשיג את כתובותיהם של זקני

החסידים? - על כך לא ידענו להשיב דבר. למעשה גם לא שאלנו ולא ביקשנו לדעת. ידענו רק שיש הוראה כזאת מהרבי. ברוסיה של אותם ימים, כל אחד שמר את סקרנותו לעצמו. התעניינות יתר בעסקנות הציבורית, מעבר למה שהוטל עלינו, לא היתה רק 'מיותרת' אלא אסורה!

"כמוכן שפעילות כזאת של עיסוק בכתבי חסידות, ובפרט כאשר המטרה הסופית היא הוצאתם מרוסיה - היתה כרוכה בסכנת נפשות. אבל כאשר שמענו שזו הוראה מהרבי, התמסרנו לעניין ככל יכולתנו".

עבור המבצע נעדר ר' מוטל מהבית לאורך שבועות שלמים כשהוא משוטט לאורכה ולרוחבה של רוסיה לבדו, או עם שלוחים על מנת ללקט את הכתבים הללו. בכל התקופות הארוכות האלה, נשארה זוגתו מרת זלדה עם הילדים הקטנים לבדה בבית כשהיא נושאת בעול בדומיה.

המבצע הזה עלה גם סכומי כסף גדולים מאוד, ור' מוטל היה צריך גם לשלם על חלק מה'ביכלאך' לכאלו שדרשו תשלום, וגם לשלם דמי 'לא יחרץ' לפקידים ושוטרים במעברי גבול. אך לבסוף כל משפחה שהצליחה לצאת מעמק הבכא, צירפה לחבילותיה כמה ביכלאך שעשו את דרכם אל הרבי.

ביכלאך כאלו כאשר הגיעו אל הרבי קיבלו שם. שמם היה כפי שמו של החסיד שהביא אותם בפועל לרבי. כמה ביכלאך אותם זכה ר' מוטל להביא בעצמו נקראים "בוך קאזלינער", והם מצויינים בכמה מאמרי חסידות.

לא את כל הכתבים הצליח ר' מוטל להוציא אתו מרוסיה, היתה כמות מסוימת של כתבי חסידות שר' מוטל טמן באדמה בבית-עלמין בטשקנט. אחרי נפילת ברית המועצות, ביצע ר' מוטל מבצע מיוחד, כאשר יחד עם זוגתו מרת זלדה תבדלחט"א נסעו לרוסיה להביא את הכתבים שנתרו.

עלינו להבין את משמעות העניין: כל חייו של ר' מוטל רוסיה לא עזבה אותו. ההרגלים מאז היה תינוק בן יומו להיזהר עד הקצה האחרון מהשלטונות, רדפו אותו עד יומו האחרון. קשה היה לו לראות מכונית משטרה עברית ברחובות קריית מלאכי. הוא הביט על כל נפילת ברית המועצות כעל סוג של אחיזת עיניים, "רוסיה נשאר רוסיה" הוא טען בלהט. בדברים מסוימים גם היה לו על מה לסמוך, והוא מבחינתו, כמו חסידים רבים אחרים, היה בטוח, שהרשעים ממשיכים לעסוק במלאכת איסוף החומר, והם מחזיקים תיקים עליו ועל חסידים נוספים.

עבור יהודי שחי כך, לקום ולנסוע לרוסיה, אל תוך לוע הארי, ועוד תוך מטרה לקחת משם כתבי-חסידות (דבר שאיננו חוקי עד עצם היום הזה, הוצאת ספרי תרבות ומסמכים מרוסיה), זוהי מסירות נפש בל תאומן.

לצורך המבצע הזה תפר ר' מוטל בגדים מיוחדים לו ולזוגתו, חבש כובע ברט שהזמין במיוחד, כך שיראו כמו זוג של אנשי מדע ומחקר מסוג מסוים. וכך חפירות שלהם באדמה, ושיטוט שלהם במקומות שונים יתקבל בהבנה. מבצע זה כלל פרויקטים מורכבים, שכאשר מוסיפים להם את ממד הפחד והחשש הנורא מ"רוסיה", מתקבלת תמונה הרואית במיוחד. כמדומה שהמבצע לא צלח,

והכתבים לא נמצאו במקום שבו הוטמנו, חלק מסימני המקום הוסטו במהלך השנים ממקומם, וככל שחיפשו לא הצליחו למצוא את נקודת הציון בו הוטמנו הכתבים.

את זכות פדיון כתבי הקודש ראה ר' מוטל כגדולה שבזכויותיו, והיה זה פרט שביקש במיוחד לחקוק על מצבתו, הזכות לפעול בשליחותו של הרבי בעניין כה נשגב.

היום יום

לימים כאשר יצא ר' מוטל מרוסיה ונפגש עם חברי ילדותו בביתו של ר' הירשל חיטריק בקראון הייטס, הסבה החבורה לסעודה של מצווה. בסיום הסעודה כווד ר' מוטל בזימון, אלא שהוא ביקש יין. החברים תמהו: וכי ממתי מזמנים על הכוס בפחות מעשרה? ור' מוטל השיב שכך כתוב ב'היום יום'. החברים שהחזיקו כולם 'היום יום' ברשותם, ואף הקפידו לעיין בו מידי יום השיבו כי לא זכורה להם הוראה שכזו ב'היום יום'. ור' מוטל התעקש ואף נקב בתאריך: "ד' כסלו. בדיקה מהירה גילתה כי הצדק אתו.

ר' מוטל הסביר להם כיצד ידע הוא מה שלא ידעו הם: יום אחד, ואני גר בטשקנט, גונבה לאוזניי שמועה כי תייר "שכח" במוסקבה ספר קטן של הרבי ושמו 'היום יום'. מישוהו כבר תפס את הספר, ואני החלטתי שאני מוכרח להשיג אותו. עשיתי את כל הדרך הארוכה מטשקנט למוסקבה, ניגשתי אל אותו חסיד, והעתקתי את כל ה'היום יום' במחברת בכתב ידי. כל הדרך חזור עלעלתי בכתב היד שלי שוב ושוב. אחרי כזו יגיעה פלא שאני זוכר כל פרט שם?

יציאה מרוסיה

סוף סוף, בשנת תשל"א קיבל ר' מוטל את אישור היציאה מרוסיה. גם היציאה הפרטית שלו מרוסיה לא התנהלה כמו הגירה של משפחה פרטית שמצליחה לצאת סוף סוף אל החופש, אלא שוב כמו מבצע צבאי כאשר כל פרט מכוון למטרה עליונה יותר: הוצאת הכתבים ודברים חשובים נוספים מרחבי ברית המועצות.

בתו מרת דובה רסקין מספרת כי היא זוכרת את היציאה כך שלכל אורך הדרך מחזיק ר' מוטל בידיו ספר תורה. ספר התורה הזה היה משמש את קהילת אנ"ש בבתי הכנסת המחתרתיים, הוא הוכנס בתוך שק מיוחד, שמצד אחד נתן לו מכובדות, אך מצד שני היה נראה כמו מזוודה פשוטה מאוד ולא מעוררת חשד. לפני שנים אחדות שופץ ספר התורה הזה והוכנס מחדש להיכל ישיבת תומכי תמימים בנחלת הר חב"ד.

קסמה של ארץ ישראל, החופש והחרות לעסוק בתורה ובמצוות בלי אימת מלכות לא הרשימו את ר' מוטל. הוא היה מוכוון מטרה, מבחינתו משימתו כפעיל של הרבי, כחייל של מסירות נפש לרגע לא עומעמה. הוא הביט על הכל, כולל הכל, בסקפטיות, בחוסר אימון, בשאלה אחת: האם זה מתאים ומדויק על פי המשימות שלנו, על פי הדרך שלנו.

כך סיפרו פעם האחים לבנהרץ, שטרם עלייתם ארצה התוועד אתם ר' מוטל ואמר: מה אתם חושבים, בכפר חב"ד אין אנשים שאחרי התפילה הולכים הביתה במקום להתוועד? גם שם קיימים אנשים כאלה, וגם שם יש להתרחק מהם!

כאשר הגיע למעבר הגבולות בארץ, שאל אותו פקיד ההגירה לשמו, והוא השיב: מוטל. "נרשום בתעודת הזהות 'מרדכי' - 'מוטל' הוא שם גלותי, הוא לא מתאים כאן בארץ". ר' מוטל ענה מיד: שמי הוא 'מוטל', לא קל היה להיות 'מוטל' שם, 'מוטל' הוא שם יהודי, ואני לא מוותר עליו. זהו שמי וכך תכתוב בתעודת הזהות. זהו מבט חריף מאוד, נדיר בסגנונו אצל אלו שהגיעו לארץ הקודש ממקומות כה שונים.

חסידים רבים תושבי כפר חב"ד ותושבי נחלת הר חב"ד באו לקבל את פניהם בשדה התעופה. חלקם הכירו את המשפחה עוד טרם היציאה מרוסיה בתש"ז, חלק אחר היו חסידים שיצאו אך לאחרונה, והידידות החסידית של חסידי-המחתרת באה גם כאן לידי ביטוי. אך לא מעט טרחו ובאו רק כדי לראות פנים אל פנים את 'מוטל חז"ק' האגדי, ששמו כבר היה 'על השולחן' בהתוועדותיו וסיפורי חסידים, עוד בטרם יצא משם.

כמו שאר חסידי חב"ד שהגיעו אז מברית המועצות התיישבה גם משפחת

קוזלינר בנחלת־הר־חב"ד, שם קיבל ר' מוטל יחד עם ידידו הקרוב התמים ר' יענקל נוטיק תפקיד השפעה בישיבת תומכי תמימים בקרית גת.

אצל הרבי

בהזדמנות הראשונה שהזדמנה נסע ר' מוטל לרבי, יחד עם שאר החסידים שיצאו יחד אתו, לתשרי תשל"ב. שנים ארוכות שהוא חסיד של הרבי, פועל עבור הרבי, אך את הרבי מעולם לא ראה. וכעת הוא עומד להיכנס ליחידות הראשונה.

פרט אחד ממה שנאמר ביחידות הראשונה סיפר בעצמו: "הרבי שאל אותי אודות פלוני, קרוב משפחתי, הגר בארצות הברית, האם הלכתי לבקרו. השבתי בחיוב. הרבי שאל האם הוא מניח תפילין בכל יום, השבתי 'הוא אומר שהוא מניח תפילין', כשהאמירה הזו משמעה שכך הוא רק אומר, אבל לאו דוקא שכך הם פני הדברים באמת".

הרבי הרצין והחל להוכיח אותי, שכאשר יהודי אומר דבר יש להאמין לו. יש לקבל אותו. ומכאן עבר הרבי לדבר בחריפות אודות העניין של אהבת ישראל".

הדברים סחררו את ר' מוטל, שנכנס כחסיד באמצע החיים ליחידות הראשונה, אחרי כל כך הרבה שנים של מסירות נפש עמוקה, והרבי מוכיח אותו על פניו! הוא יצא מחדרו של הרבי בתום היחידות שהוא לא יודע את נפשו. נס אירע לו, ובזאל הקטן, ישב באותה העת מורו ורבו ומדריכו הפנימי, החסיד התמים ר' מענדל פוטרפס. ר' מענדל ראה את פניו של ר' מוטל ומיד תחקר אותו. "הרבי גער בך" שאל. ור' מוטל סיפר לו דבר דבור על אופנו.

ר' מענדל הסביר לר' מוטל: אינך מבין! כל החסידים שיצאו מ'שם', קיבלו מהרבי רק מילים טובות ולטיפות. הרבי שלח אותם לנוח קצת ב"נחלת הר חב"ד" ובמקומות נוספים, לא היתה לו שום תביעה מהם. הרבי מאמין בך ורואה בך חייל שלו, "את אשר יאהב יוכיח", וביחידות הזו, כאשר הוא ביקש לדייק אותך בפרטים מסוימים הוא הביע את האימון הרב שהוא רוחש לך, את העובדה שאתה ממשיך לפעול תחת פיקודו ולא הולך "לנוח קצת".

ואכן ר' מוטל לא היה מוכן לקבל את הנחות העולם שקנו שביתה אצל העולים מרוסיה. הוא נשאר באותו להט של מסירות נפש חסרת מעצורים וגינונים בדיוק כמו "שם".

הרבי ביקש אז מר' מוטל את תמונות ילדיו, והזמין גם את אשתו ואת הילדים הגדולים לבוא אף הם אל הרבי. כמובן שכאשר הגיע ר' מוטל חזרה לארץ מילאו את בקשת הרבי. מרת זלדה נסעה במיוחד ואף זכתה ליחידות מיוחדת שראוי ליריעה בפני עצמה. כך גם נסעה בתו הבכורה מרת חיה (שטראקס) וזכתה לקירובים גדולים במיוחד מהרבי, פרשה הראויה אף היא לסקירה נפרדת. גם הבת מרת שרה (הלפרין) נסעה בתורה לרבי.

בזכרונותיו של החסיד ר' משה קצנלבויגן מסופר:

"אחרי סוכות היתה הוראה מהרבי לאסוף מבין האורחים את יוצאי רוסיה, שלמרות עשרות שנים של רדיפות איומות הצליחו, בזכות המסירות נפש של חסידי חב"ד, לעסוק בתורה ובמידה כזו או אחרת יודעים ללמוד, ולבוא כמשלחת בפני אסיפה חשובה של 'אגודת הרבנים', לספר בפני גדולי הרבנים על החיים היהודיים ברוסיה, וכן לדבר בלימוד, והרבי הורה לנו - "מ'זאל ניט פראווען קיין עניוּת" [לא לנהוג בענווה]...

באסיפה נכחו נשיא אגודת הרבנים הגאון ר' משה פיינשטיין, הי"ר הגאון ר' שמחה עלברג ועוד מגדולי וחשובי הרבנים. מצידנו זכור לי שהשתתפו הרה"ח ר' יעקב נוטיק והרה"ח ר' מרדכי קוזלינר, ויבדלח"ט הרה"ח ר' דובער וילנקין ועוד אברכים שיצאו מרוסיה באותם ימים, בסך הכל כמניין.

הרב חדקוב הציג את כל אחד מאתנו בפני הרבנים הגאונים משתתפי האסיפה, וכל אחד בתורו סיפר על החיים ברוסיה והשמיע דברי תורה".

מפי הנוכחים שהיו שם שמענו כי כאשר עמדה הקבוצה בפניו של ר' משה פיינשטיין, לא יכול היה הגאון להתאפק והביע את התפעלותו בקול. הוא עצמו היה רב ברוסיה, וידע כמה בלתי אפשרי להחזיק מעמד כשומר מצוות שם. ומי מדבר על חסידים יראי שמים ואף תלמידי חכמים. התפעלותו הגיעה לשיאה

כאשר פנה אל אחד הצעירים, התמים בערל וילנקין - בן דודו של ר' מוטל - שהיה בשנות העשרה שלו, ושאל אותו לידיעותיו. התמים בערל חזר בפניו מהלך תורני מפורט מתוך ספרו שלו "אגרות משה". הוא הסביר לר' משה כי כרך בודד של אגרות משה "נשכח" בידי תייר בבית הכנסת במוסקבה (תיירים היו "שוכחים" בכוונה ספרי קודש לטובת יהודי רוסיה), ומכיון שהוא היה צמא לספרי לימוד, דאג להשיג את הספר הזה, ובו למד. ר' משה התפעל ביותר והעניק לו מיד במתנה את סט 'אגרות משה' כולו.

בהתפעלותו שאל ר' משה את ראשי החבורה: אימרו לי, כיצד הצלחתם להחזיק מעמד בצורה כזו?

ר' משה שרה'ס ענה: התוועדנו יחד, וכך החזקנו זה את זה. ר' מוטל השיב: יש לנו רבי! ואילו ר' יענקל אמר: וכי אפשר בכלל אחרת?

כשמתבוננים מעט בתשובתו של ר' מוטל אפשר להתפלא: וכי איזה "רבי" היה להם שם מאחורי מסך הברזל? את הרבי הם לא ראו, גם הקלטות של התוועדויות ומי מדבר על סרטי וידיאו לא חצו את הגבול, אפילו דברי תורתו של הרבי לא היה להם. כל מה שהיה להם היא תמונה אחת בודדה של הרבי, כרך אחד של ליקוטי שיחות ו'היום יום'. ותו לא. זאת, יחד עם הידיעה ש"יש לנו רבי", שהרבי דואג לנו וחושב עלינו - אלו יכלו לייצר (בעזרת התוועדויות חסידיות בהם "החזקנו זה את זה") חסידים אמיתיים ומקושרים, שמוסרים את נפשם עבור הרבי, עד שהם מתפלאים "וכי אפשר בכלל אחרת?".

כמה נוגעים לנו הדברים היום, שנים ארוכות אחרי ג' תמוז. והמבין יבין.

ועד נחלת הר חב"ד

כאמור, הרבי הורה למשפחת קוזלינר להתיישב בנחלת-הר-חב"ד. שם נולד הבן הצעיר ר' שמואל אלעזר. ר' מוטל התבקש להצטרף לועד הנחלה, גם את התפקיד הזה נשא בקדושה וראה בו זכות גדולה עד יומו האחרון. היה זה הפרט השני והאחרון אותו ביקש לחקוק על מצבתו.

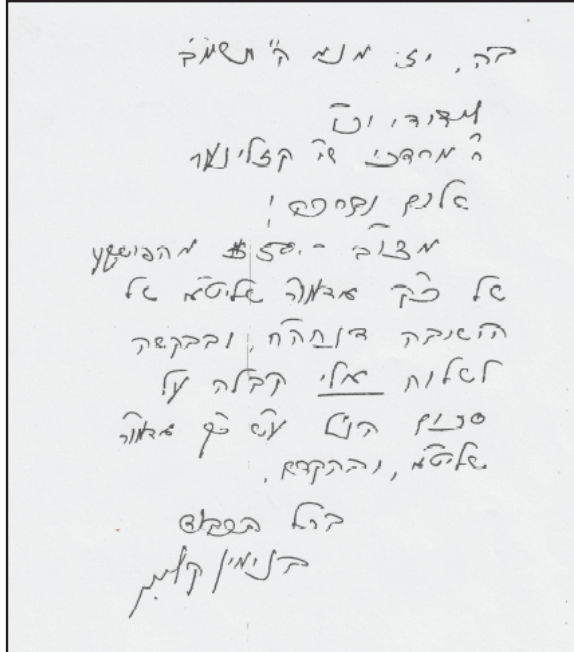
הקמת ישיבת תומכי תמימים

ואז הגיעה הוראה חדשה מהרבי: משימתו של ר' מוטל היא להקים סניף של "ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש" בנחלת הר חב"ד. התלמידים שילמדו בישיבה יהיו יוצאי ברית המועצות. ר' מוטל הזדרז למלא את ההוראה, הוא היה למנהל, וצוות הישיבה כלל את האריות שבחבורה כמו ר' יענקל נוטיק ולהבחל"ח ר' אברהם פרידלנד. עוד בצוות היו ר' יעקב בורושנסקי, ר' מיכל רפפורט ועוד מכותל המזרח של הנחלה ושל חב"ד כולה.

אלא שהישיבה הזו לא נועדה לבני משפחות אנ"ש, אלא דוקא לילדים צעירים, שבאו ללמוד אל"ף ב"ת וחינוך יהודי בסיסי. הילדים הללו ישבו ולמדו את צורת האותיות הקדושות מאנשים כמו ר' יענקל נוטיק שהיה בקיא בש"ס באותיות, וחסיד מופלג ומעוטר בכל מידה נכונה.

ר' מוטל ניהל את הישיבה קודם כל במובן הגשמי, והיה נודד בכל העולם

כדי לגייס כסף להחזקתה. בביתו שלו נהג בצמצום מופלג, אך הישיבה התנהלה מתוך דאגה לכל צרכי התלמידים מלבוש ועד למזון הולם. היו אלו בני עולים חדשים, שבאו ממשפחות ללא כל בסיס כלכלי, והישיבה לקחה על עצמה אחריות מלאה על צרכיו של התלמיד.

ר' מוטל היה נודד חודשים ארוכים על פני העולם כולו, מתוועד בריכוזי אנ"ש, "זורע רוחניות וקוצר גשמיות" לטובת הישיבה. כך יצר לו ידידים בכל העולם כולו. חלק נכבד מהסיפורים שמופיעים בחוברת שלפנינו נלקטו מרשימות שרשם בחור (כיום המשפיע ר' אשר פרקש) מהתוועדויותיו של ר' מוטל בשהותו במונטריאל לצורך גיוס כספים.

גם מהרבי קיבל הוראות מיוחדות בנוגע לישיבה כמו ההוראה יוצאת הדופן שעליו להשקיע באיכות של הישיבה לפני הכמות שלה. "אצלך האיכות תביא את הכמות".

בביתו הפרטי של הרבי היתה קופת צדקה של הישיבה, ומזמן לזמן היה שולח המזכיר ר' בנימין קליין את תכולתה לר' מוטל עבור הישיבה. והישיבה הזו היא מהיחידות בעולם שעל כותרתה מתנוסס בגאון "בנשיאות כ"ק אדמו"ר" - גם בשעה שמסיבות כאלו ואחרות הרבי הסיר את ה'נשיאות' ממוסדות אחרים, הרי שעל הישיבה הזו נשארה הנשיאות.

ההתמסרות לישיבה לא ידעה גבולות, כאשר חלה תלמיד חלילה הוא היה לוקח אותו לביתו ומטפל בו כאילו היה בנו. ושוב, היתה זו זוגתו מרת זלדה שתבדלחט"א ששימשה יד ימינו בהתמסרות עצומה לכל ענייני הישיבה, כשהיא ממלאת תפקיד של אם-בית, טבחית ואף מסייעת בטרחה רבה ברישום תלמידים חדשים לישיבה. זכרה לה ה' לטובה.

הישיבה "של קוזלינר" הפכה למקום שוקק חיים חסידיים מזן אחר, היא משכה אל ההתוועדויות המפורסמות שהתקיימו בה בכל שבת, אנשים היו באים במיוחד לשבות בקריית מלאכי על מנת להשתתף בהתוועדויות הללו.

חסד והכנסת אורחים

בית משפחת קוזלינר פתוח היה לרווחה, טיפוסים שונים מצאו בו את מקומם, הם היו בני בית אצלו ומקובלים כבני חבורה. ר' מוטל היה סמל של דאגה לחלשים בחברה.

סיפר החסיד ר' בומי פרידלנד כיצד עבר פעם על יד פנימיית הישיבה ושמע

קול זרם מים חזק מהקומה העליונה. מתוך אחריות לכספי ציבור הזדרזו לשם לכבות את הברז. והנה הוא רואה בחדר הרחצה, עומד ר' מוטל כשאך גאדקעס לרגליו וטלית קטן על גופו, כשהוא רוחץ יהודי מבוגר, מוכה שחין ומזוהם, שהיה מסתובב באותם הימים בנחלה. פניו של ר' מוטל הפיקו אור של "שמחה של מצווה". "כשראה אותי אמר: מה אתה חושב בומי, ר' הלל פאריטשער מה היה עושה? - מצוות הוא היה עושה, מצוות!".

המאבקים בארץ ישראל

לא בגלל שר' מוטל התגורר בארץ ישראל יכול היה לעשות 'סיום' על מסכת מסירות נפש. ולא בגלל שעול הישיבה על צווארו הוא פטור ממלחמות השם. ההיפך הוא הנכון, דוקא בארץ יש כל כך הרבה מלחמות ומאבקים לנהל. והוא הרי חייל של הרבי...

הגזירה הנוראה של "מיהו יהודי" מפריעה כל כך לרבי, ואם כן מוכרחים לעשות משהו, ובשיטות מקוריות כאלו שרק ר' מוטל מכיר.

ראשית כל היו ההפגנות. ר' מוטל היה נוסע להפגין בירושלים מול בתיהם של שרי המפד"ל, הוא היה עומד עם חברים כששלטים בידיהם עליהם נכתב כי "עלינו ארצה כדי לחיות בין יהודים". גם אמו שכבר לא היתה צעירה, מרת ציפא, היתה הולכת להפגנות הללו, כשהיא עטורה בתליון 'אסיר ציון' אותו קיבלה, ובצורה כזו היתה מפגינה נגד הגזירה האיומה.

את ההשתתפות הפעילה במאבקים הללו החל ר' מוטל מיד עם הגיעו לארץ, בדיווחים של ר' אפרים וולף לרבי (שכונסו בספר 'ימי תמימים') מופיעים רישומים מחלקו הפעיל של ר' מוטל בפעילות החל מאלול תשל"א, על נאומים שלו ושל רעייתו(!) בשפה הרוסית בהפגנות וכיוצא באלה. וכן הרושם הרב שעשו הנאומים הללו שצוטטו ברדיו הממלכתי. השדרן ברדיו - כך מדווח הרב וולף לרבי - ציטט שני כרוזים כלשונם: 'צאנו מהגיהנם הרוסי כדי לחיות עם יהודים ולא עם "יהודים"', ו'לא באנו מרוסיה בכדי לבולל ילדינו בין נוכריות'.

והנה דיווח מעניין נוסף מסיון תשל"ג, וכך כתב ר' אפרים לרבי: 'ר' מרדכי שי' קאזלינער הי' אצלי אתמול בערב, וסיפר לי שרצה להתקבל אצל משה דיין

ואצל שר המשפטים, והוא כבר ביקר יחד עם ר' בערל ריקמן ור' מענדל שי' פוטרפס אצל קרובי שר המשפטים והם אמרו לו שיסדרו עבורו פגישה אצל השר. ר"מ פוטרפאס אמר לו שיבקש ממני שאשאל את חו"ד כ"ק אדמו"ר שליט"א באם הם יקיימו את הפגישה או לא" (בהמשך מדווח שאכן התקיימה הפגישה).

וכך לאורך השנים הבאות נשלח ר' מוטל, או יוזם במקרים אחרים פגישות שונות עם אנשי השפעה (בטבת תשל"ד מדווח הרב וולף לרבי על פגישה שנדרש ר' מוטל לארגן עם מר יצחק רפאל יחד עם עוד עולי רוסיה, ועוד).

וכך למשל יצר ר' מוטל קשר עם מזכיר מועצת גדולי התורה, ר' אבישי שטוקהומר, וקנה את לבבו. הוא הצליח לגרום לו שיאפשר לו, החסיד מקריית מלאכי, לשאת דברים בפני זקני וחשובי האדמו"רים בשבתם יחד כחברי מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. ור' מוטל אכן בא ונאם בפניהם אודות הגזירה הנוראה של מיהו יהודי ואודות הסכנה שבהחזרת שטחים.

במקביל ארגן ר' מוטל מנייני תפילה ואמירת תהלים לתיקון הגזירה בישיבה. דבר פשוט היה בנחלה של אותם ימים, שיש "אמירת תהלים" על מנת לבטל את הגזירה, ושזו מתקיימת "בישיבה של קוזלינר".

מפגין מול ביתו של שר הפנים מר יוסף בורג

באותם ימים, כשעוד היה ר' מוטל נחשב ל'ירוק' בארץ, הוא התבקש בידי עסקני חב"ד להופיע בפני נשיא המדינה דאז, מר אפרים קציר, ולהציג בפניו את קבוצת החסידים שהגיעה זה עתה מרוסיה. ר' מוטל הבין שתפקידו להיות 'מוזיאון מהלך', והוא אף הוזהר בפירוש שאל לו לפצות את פיו. קבוצת העסקנים עומדת אצל הנשיא ומדברים עמו על הא ועל דא. ואז הנשיא בעצמו מחליט לפתוח את הדיבור אודות גזירת מיהו יהודי, כשהוא תוהה מדוע עושה הרבי כל כך הרבה רעש והמולה סביב הסיפור הפעוט הזה.

ר' מוטל לא יכול היה להתאפק, והוא פרץ בנאום חוצב להבות אש, אודות החורבן הנורא שהגזירה הזו נושאת בכנפיה, ועד כמה יש לעשות הכל כדי לשנות את החוק האומלל, עד שלפתע ראה שכולם נועצים בו עיניים, היתה זו חריגה בולטת מכללי הטקס.

לימים סיפר ר' מוטל את שאירע: "עמדתי שם, עם כל 'המכנסיים המגוהצים' סביבי (כלומר: האינטליגנטים, האנשים המכובדים), ורק אני המשוגע עומד וצועק. הרגעתי אותם ואמרתי: אספר לכם מעשה שהיה.

"נו, לסיפור הרי כולם מטים אוזן. וכך סיפרתי: מעשה בחצרניו של הצאר הגדול שמכרו במכירה פומבית סוסים שהזקינו ולא ראויים היו לשמש את הארמון. יהודי אחד שמלאכתו היתה בשאיבת מים, ראה כי המחירים סבירים והוא יוכל לעמוד בהם, והוא רכש לו שני סוסים להם צירף עגלה קטנה, וכך יכול היה בקלות יחסית להביא מים מהנהר כדי למכור לתושבי העיר. בשעת המכירה קיבל היהודי מפה של העיר מן הסייס המלכותי, כשעליה צבועים אזורים בהם אסור לו להסתובב עם הסוסים. סבר וקיבל.

יום אחד נזקק שואב המים להגיע למקום חדש בעיר, ובדרכו עבר בחורשה קטנה שלא היתה בדרכו הקבועה. הוא לא שם לב כי נכנס לאותם שטחים בהם אסור לו לעבור. עודו מהלך עם סוסיו ולפתע מנתרים שני הסוסים, כששני רגליהם הקדמיות מונפות אל על. היהודי נפל על הרצפה מן העגלה, וכל המים שהיו בעגלה נשפכו ארצה. אך הסוסים לא נרגעו, ושוב נעמדו על רגליהם ושוב חזרו לעמוד כדרכם, וכך מספר פעמים. היהודי השוכב מלוכלך ורטוב על האדמה, לא הבין מה שאירע, עד שלפתע קלטו אוזניו את קול חצוצרות המלך.

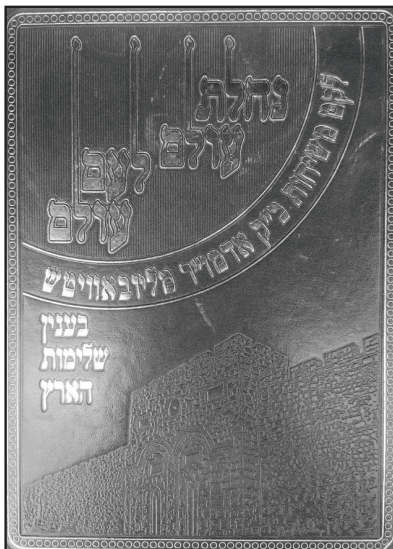
המלך יוצא מן ההיכל, והסוסים הללו התרגלו שכאשר הם שומעים את טון החצוצרה המסוים הזה הם נעמדים לכבודה של מלכותו.

"ראה", חתם ר' מוטל "אני אמנם סוס. אפילו סוס זקן. אבל כשאני שומע את החצוצרה, כשאני שומע משפט נגד הרבי שלי, אעמד על רגליי האחוריות בלי להתחשב כלל היכן אני עומד ומי עוד נמצא במקום בו אני נמצא".

גם במאבקים למען שלימות הארץ נטל ר' מוטל חלק מרכזי בדרכיו שלו. כך הלך ודאג שילקטו לספר את כל שיחותיו של הרבי אודות שלימות הארץ. הספר קיבל את השם "נחלת עולם לעם עולם", והוא הדפיס אותו במהדורה אלבומית מפוארת במיוחד, כשכל פרט בספר נעשה בצורה מדויקת בשיטות המחותרת (כך למשל, בעמוד הראשון של הספר מופיעה תמונת שער־הרחמים. ר' מוטל לא הסכים לרכוש תמונה ממאגרים קיימים, אלא שלח צלם מיוחד עם נהג מונית לשער הרחמים על מנת לצלם את השער במיוחד עבור הספר).

אחרי שהספר הגיע דאג ר' מוטל שהספר יגיע - שוב, בשיטות מחתרתיות - אל כל אחד מהשרים וחברי הכנסת. אף אחד מהם לא ידע מי שלח לו את הספר, אך הספר התקבל אצל כל אחד מהם, ולא מעט מחברי הכנסת החזיקו את הספר בחדרם. מטרת המבצע לא היתה שכנוע, אלא פעולה רוחנית. ר' מוטל היה משוכנע ששיחותיו של הרבי אודות החזרת שטחים אם ימצאו בתוך משרדם של הנוגעים בדבר, יפעלו את פעולתם.

רק מעט מהפעולות של ר' מוטל הגיעו לידיעתנו, כך הפעולה הבאה: בשנת תשנ"ו התקיימו בחירות מכריעות לראשות הממשלה. על המאזניים עמדה אז השאלה האם להמשיך במורשת אוסלו האומללה,

או לבחור בדרך חדשה. הסכנה אז היתה גדולה, ובית דין רבני חב"ד הורו שעל חסידי חב"ד לחרוג מהנהוג ולעשות את כל האפשרי כדי למנוע את המשך תהליך אוסלו הנורא. ר' מוטל כתב מנשר בשפה הרוסית, בו הוא פונה לעולים החדשים ומסביר להם בשפתם ובסגנון בו יש לפנות עליהם כמה גדולה הסכנה באם יבחר המועמד שהיה נחשב אז למרכזי, ומדוע עליהם להפנות את קולם לטובת המועמד השני, שביחס לראשון היה "טוב ליהודים".

המנשר הודפס בכמה בתי דפוס באשדוד יום לפני הבחירות. ושוב, בשיטות מחתרניות, הובל המנשר עוד באותו הלילה ופוזר בכל ריכוזי העולים בארץ. הוא פוזר בכל פינה, וההשפעה שלו היתה ניכרת. סוקרים ופרשנים ציינו את הדף הזה, שאיש לא ידע מי עומד מאחוריו. עד היום הזה ידוע כי את הבחירות ההם הכריע הקול הרוסי.

כתיבת ספר התורה עבור יהודי ברית המועצות

בשנת תשמ"א הכריז הרבי על מספר מבצעים הקשורים באותיות של ספר תורה. הרבי האריך להסביר את הסגולה שכרוכה באותיות ספר התורה. ר' מוטל חשב שאם יכתוב ספר תורה אותו יקדיש ליהודי רוסיה יועיל להם הדבר ואפשר שיזכו לצאת משם.

וכמו כל מבצע, גם כאן החל ר' מוטל לארגן שמות של יהודים הנמצאים "שם". הפרויקט היה מורכב, שכן הוא רצה להביא שמות רבים ככל האפשר לספר התורה, עבור זאת יצר קשר בדרכיו שלו עם יהודים שעודם נמצאים "שם", וביקש מהם למלא רשימות של כמה שיותר יהודים שמעוניינים לצאת מעמק הבכא לארצות החופש. את השמות קיבל ר' מוטל על גבי מיקרופילם בדרכים לא דרכים, והוא אכן דאג - במהלך שנת תשמ"ו - לכתוב ספר התורה הזה.

לקראת סיום ספר התורה זכה ר' מוטל והרבי התייחס לדברים בשיחה ברבים (שיחת חמשה עשר באב תשמ"ו - מוגה), כאשר קרא להוסיף במבצעים, וביניהם "המבצע דאות באחד מספרי תורה הכלליים - "מלט עמך כל הנמצא כתוב בספר", כולל ובמיוחד ספרי תורה הכלליים שמסיימים בימים הקרובים, להשתתף בהם בסיומים - בנשמתו (גם) בגופו, (גם) בממונו". ובהערה לשיחה

בפירושו: "שני ספרי תורה... סיום ספר תורה הכללי שנכתב לזכות בני ישראל הנמצאים מאחורי מסך הברזל" כי אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת כו' (פסחים פה, ב. ובכ"מ), ואדרבא - ע"י הכתישה מוציא שמנו (ראה מנחות נג, סע"ב. שמו"ר רפל"ו).

תקופה קצרה אחרי הכנסת ספר תורה נפתחו שערי ברית המועצות לרווחה, ויהודים רבים ששמם היה כתוב בספר זכו לצאת משם ולהגיע לארץ ישראל.

עוד ראוי לציין בשולי הדברים, כי משפחת קוזלינר שמה עצמה בחוד החנית של הפעילות עם עולי ברית המועצות בכל השנים. כך תרגמה מרת זלדה את שיחותיו של הרבי לרוסית (כפי שמדווח הר' אפרים וולף לרבי בי"ב חשון תשל"ג - הובא ב"מי תמימים"), וכך היא ערכה תרגומים גם משיחות וסיפורי הרבי הריי"צ, ועוד פעולות רבות ומגוונות, ועוד חזון למועד.

פטירתו

"ט כסלו היה אצל ר' מוטל חג יוצא דופן בשמחה ובהתוועדויות, הוא היה מתוועד ללא הפסקה, מתוך שמחה עצומה. כך גם בהתוועדות י"ט כסלו של שנת תשס"א, הנוכחים לא יכלו לדמיין שזו ההתוועדות האחרונה שלו.

בשבת קודש, פרשת וישב, כ"ג כסלו לקה ר' מוטל בשבץ מוחי, הוא הובהל לבית הרפואה קפלן, ושם בעלות המנחה סיים את מסכת מסירות הנפש כאן בעולם הזה. תלמידיו הרבים, ידידיו וצאצאיו, צעדו בעקבות מיטתו כשהם אינם מאמינים כי ר' מוטל איננו. הוא נקבר בהר המנוחות בירושלים. אך מורשתו, סיפוריו ודרכו עודם תופסים מקום בראש בהתוועדויות חסידים, ועושים פירות ופירי פירות, פירות של מסירות נפש.

ר' מוטל השאיר בעולם הזה משפחה רבת פארות, חסידים יראי-שמים, שלוחים ולמדנים, הממשיכים כולם את מורשת מסירות הנפש שלו, איש איש במלאכתו בשליחותו של הרבי.

עם חיתומם של דברים נשוב לתחילה: בברית מילה היה רגיל ר' מוטל לומר כך כי כשתינוק נולד אומרים הנוכחים "ואומר לך בדמיך חיי, ואומר לך בדמיך

חיי" - הרי זו ברכה על מסירות נפש. הברכה הזו, שבורך ר' מוטל בברית המילה שלו, בנעוועל בשעת השמד, התקיימה בו עד זקנה ושיבה. "בדמיך חיי, בדמיך חיי".

סיפורים ושמועות

א. עת רצון

פעם הפצירו תלמידי הבעש"ט ברבם שברצונם לראות את אליהו הנביא. ואמר להם שיסעו לעיר פלונית שבה יש מסחר ויריד גדול. ובשעת היריד באים לשם הרבה פריצים. ויש טקס מיוחד של קבלת פנים לפרצים, ויש נימוסים מיוחדים כיצד נכנסים הפרצים וכיצד הם יוצאים וכו'. ובשעה שיצאו הפרצים, הנה הפריץ הרביעי שייצא הוא אליהו הנביא.

נסעו התלמידים לאותה העיר והתכוננו לראות את אליהו הנביא. ביררו היכן המקום שבו מתכנסים הפרצים ומהם טקסי הקבלה והפרידה מהם, ומינו שניים מהתלמידים שהיו בקיאים בלשון פולין שיתלמדו כיצד ניגשים לדבר עם פריץ עם כל הנימוסים, והנוסח המתאים: "אדון נכבד" וכו'.

ואכן, בשעה שיצאו הפרצים, ראו שיוצא הפריץ הראשון, והשני והשלישי, והנה הרביעי יוצא. מיד נגשו אליו ב' התלמידים המוכנים לכך, ופנו בשאלה עם כל תוארי הכבוד "אדון נכבד" שיואיל בטובו לסטות לצד הדרך כי דבר להם אליו. והפריץ, לא ענה כלל, רק הביט בהם בבוז וגירשם כמו שמגרשים חתול, בביזיון גדול.

התלמידים נשברה רוחם בקרבם, ונסעו אל הבעש"ט ושאלו מה זה ועל מה זה. ויאמר להם הבעש"ט: בשעה שזוכים להתגלות אליהו הנביא, אין זה העת והזמן ל"אדון נכבד", כי אם צריכים לצעוק בקול גדול: רבי הושיעה!

ב. בני חיי ומזוני

א' מחסידי אדמו"ר מהר"ש עשה שותפות עם מתנגד. המתנגד היה הבעה"ב והחסיד עבד אצלו. החסיד ראה ברכה גדולה במעשי ידיו והעסק של המתנגד שגשג מאוד. עד שיום אחד אמר המתנגד לחסיד שכיוון שהעסק הוא שלו, ברצונו לפרק את השותפות ולקבל את הבית-עסק הגדול שהשיג החסיד וכו', והחסיד יקבל בתמורה את שכרו. ומכיוון שבאמת עשה החסיד והצליח לכן נתן לו המתנגד רשות להעמיד בתוך הבית-עסק פינה קטנה שבה ימכור את ענייניו.

החסיד לקח את כל זה קשה מאוד ונפל למשכב. החסידים באו לבקרו, ובשבתם אצלו אמרו לו: "כיצד אתה מתפעל מעניינים כאלו, הלוא יודע אתה מה שאמר הרבי שהקב"ה נותן בני חיי ומזוני. אלא שעל בני חיי כל אחד מבין שאין כאן מה לעשות והקב"ה הוא ממית ומחיה לבדו. ורק על מזוני נדמה לבני האדם שגם הם שותפים בזה ויכולים לשנות משהו - אבל האמת היא שבני חיי ומזוני שלשתן אינם אלא ביד הקב"ה ואין בזה שום תפיסת יד אדם.

ג. לחם ולחיים

היה חסיד בתקופת כ"ק אדמו"ר הצמח צדק שלאחר התפלה היה יושב ומתוועד ואומר לחיים. פעם אמר החסיד לעצמו: מדוע עלי לשבת פה ולומר לחיים, בזמן הזה אני יכול ללמוד וכו'. וכך באמת עשה. לא עבר זמן ופרנסתו הידרדרה מיום ליום. נכנס החסיד לאדמו"ר הצמח צדק והתאונן על מצבו. ביקש ממנו הרבי שיאמר לו את סדר היום, והחסיד אמר שאחרי התפילה הוא לומד, והפסיק להתוועד כי חבל על הזמן.

אמר לו הרבי: אמירת 'לחיים' היא סגולה לפרנסה. כיוון שכאשר שני יהודים אומרים 'לחיים', אזי גם כאשר אח"כ נפרדים היו"דים (יהודים) שבתיבת 'לחיים' זה מזה, והולכים לדרכם - נשאר ה'לחם' - פרנסה בשפע.

ד. התגלות רמ"מ מוויטבסק

בעירו של הרה"ק ר' מנחם מענדל מוויטבסק חי חייט אחד שעשה כל מה שלבו חפץ², אך מאידך הוא תמך וזן את הרה"ק הנ"ל. יום אחד נפטר החייט, כאשר שמע זאת ר' מענדעלע היה זה כבר לאחר הטהרה והקבורה וכו'. ר' מענדעלע פתח את קבר האיש ועשה לו מחדש את כל ענייני הקבורה, פרם את תכריכיו ותפר במקומם חדשים, טיהרו וקברו. ולאחר שקברו עשה עיגול סביב לקבר כדי שמלאכי החבלה לא יוכלו לגשת אליו. בשמים נעשה רעש מזה, וגזרו עליו עונש - שיתגלה.

ה. ר' שמואל מונקעס

ר' שמואל מונקעס היה מבוגר בשנים מאדמו"ר הזקן, ומזקני החסידים שמעתי שר"ש מונקעס היה אצל הבעש"ט.

1. פטירת ר"ש מונקעס

ברוסיה היה סוג בתים מיוחד בנויים מגזעי עצים גדולים, מחוברים כאחד. היו מכינים אותם בכפרים ואנשים באו לקנות אותם מוכנים. בחורף היו לוקחים אותם על גבי 'שליטן' (עגלת חורף) ומקימים אותם במחוז חפצם. לכל איכר היו מוכנים כו"כ ביתנים כאלו סמוך לביתו.

פעם ניגש ר' שמואל מונקעס לא' החסידים ואמר לו: רצונך לראות איך עז מתפגרת? - בוא איתי! הלה הבין שיש דברים בגו, והלך יחד אתו. כשהגיעו

2. בנוסח אחר שמענו משם ר' מענדל פוטרפס בשם חסידים: החייט היה 'גראב יונג' - ומהו 'גראב יונג'? - איש העושה ככל העולה על לבו. אין הכוונה שלא היה מתפלל או לומד. אדרבה: היה לומד ומתפלל, אך מה שעלה על לבו - עשה, ומה שלא רצה לעשות - בפירוש לא עשה.

ובסיום הסיפור, שאל ר' מענדל: ומהו ה'מוסר השכל' מהסיפור? - והשיב: שזו הכוונה 'גראב יונג'!

לאחד הביתנים הנ"ל, נכנס ר' שמואל ושאל את רשות האיכר הבעל-הבית לשכב באחד הביתנים. לקח ר"ש קצת תבן ושטח על הקרקע, נשכב, קרא קריאת שמע ויצאה נשמתו.

ז. אינו 'שומר'

בתקופת 'בין הערביים' שבין שלטון מלכות הצאר לבין עליית הקומוניסטים לשלטון, הייתה כידוע מהפכה נוראה שכנופיות מסוכנות הסתובבו בכל מקום והרבה יהודים קיפחו את חייהם הי"ד. במיוחד הייתה סכנה לאיש יהודי לנסוע ברכבת, שכן הקוזקים היו מסתובבים והיו הורגים בני-אדם עבור הנעליים שלהם בלבד! וכ"ש איש ישראל שהיו זורקים מן החלון תוך כדי נסיעת הרכבת, וכו"כ גדולים וטובים נהרגו במיתה משונה זו רח"ל.

ובאותו הזמן קרא כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע לר' חאטשע פייגין והטיל עליו שליחות קודש לנסוע למקום רחוק ולהביא משם לרוסטוב סכום כסף רב עבור הישיבה. ר' חאטשע קיבל השליחות ונסע וחזר. בדרכו חזרה נטפלו אליו אותם קוזקים ורק בחסדי שמים הצליח לצאת משם כשאך כסותו לעורו, כמובן שהכסף נשאר בידיהם.

כשבא לרוסטוב וסיפר לרבי מה עלה בגורל השליחות, אמר לו הרבי: כיוון שאתה אנוס, אי-אפשר לבקש ממך את הכסף בפעם אחת, ועל-כן תראה להשיבו טיפין טיפין עם הזמן. ואכן, כל ימיו של ר' חאטשע עד שמסר נפשו למיתה עקד"ה, היה מפריש חלק גדול ממשכורתו לתו"ת.

ולכאורה יש להבין: איזה מקור יש לעניין זה בהלכה, והלא בכלל שומר פטור באונסין, ומה גם שומר חנם, ומה גם שומר כזה שמלכתחילה נשלח על מס"נ גמורה והתנדב את נפשו למות בעד השליחות - ומה טענה ומענה יכולה להיות כנגדו?

אלא ודאי שיש הפרש בין שומר לבין תפקידו של ר' חאטשע. דשומר עושה שליחותו על ממון אחרים, וע"כ אי אפשר לבוא אליו בשום טענה ומענה. אבל היעלה על הדעת שאיש יחזור לביתו ויאמר לבני-ביתו כי כל כספו שהרוויח

בקוצר רוח ועבודה קשה אבד לאונסו - הלוא אין זה מעניינם בכלל, הוא צריך להביא לחם לפי הטף, זהו עניין שלו. וכך ר' חאטשע היה תומכי תמימים עניין שלו, ואף שאין שום טענה ח"ו עליו, אבל עדיין הרגיש (וכך תבע ממנו הרבי) שבכל זאת הוא צריך לשלם את כל הכסף ולראות שלפועל ממש לא יחסר.

ח. פך שמן

ר' ישראל נח הגדול אמר: פך שמן בגימטריה תמים.

[וזהו 'פנימי'. דאמר ולא יסף, שהיה יכול לעשות מזה דרשה שלמה, ולבאר אשר "טימאו כל השמנים" וכו' ורק "חתום בחותמו של כהן גדול" וכו' - אבל הוא אמר את דברו, ושתק].

י. בירור אחר בירור

שמעתי מאבי בשם אדמו"ר הקודם: בתומכי תמימים בברנו את התמימים בשבע נפות, ויש בנו חרטה ע"כ שזרקנו את יוסף חיים ברנר - שההיזק שמזיק מחוץ לתומכי תמימים, גדול יותר ממה שהיה מזיק אילו היה נשאר.

יא. ירידת הדורות

אבי היה מבאר את ההבדל בין הדורות הראשונים לדורות האחרונים: בדורות הראשונים היו מתפללים בסידורים גדולים ולומדים בגמרות קטנות, ובדורות האחרונים מתפללים בסידורים קטנים ולומדים בגמרות גדולות...

יב. גם 'אותו האיש'

פעם שאל מישהו את הרבי רש"ב נ"ע מדוע אומרים על אביגדור המלשין תוארים כאלו שאין אומרים על יהודי - והלוא בסופו של דבר גם הוא היה מישראל. וענה: גם 'אותו האיש' היה מישראל.

יג. אותיות החקיקה

שמעתי מהרה"ח ר' יוסף וויינבערג שי': פעם שלח כ"ק אדמו"ר הריי"צ את ר' שמואל לויטין ליהודי אחד בשם 'לישנר' הגר בשיקאגו, לספר לו מעשה שהיה עם זקנו של אותו יהודי, חסיד בתקופת אדמו"ר הזקן:

כשנכנס אדמו"ר הזקן למאסר, התענה אותו חסיד כל שני וחמישי ע"מ לזרז את השחרור. פעם אחת התענה ג' ימים רצופים והתפלל להיות תמורת אדה"ז. ומשמים הודיעו לו שתפילתו נתקבלה. קרא החסיד לחבריו ואמר להם שכאשר ישחררו את הרבי, ילכו לרקוד על קברו.

כאשר נפטר החסיד, ביקש מהחברא קדישא שיתנו לו 'משקה' קודם הפטירה כדי שלא למות א' וצדקתך'דיקער אחר ג' ימי תענית.

אני -סיפר ר' יוסף וויינבערג - שהיתי באותה עת בשיקאגו, והצטרפתי לר' שמואל ונכנסנו לאותו יהודי. כאשר שמע אותו לישנר את הסיפור, שאל כמה כסף צריך לכתוב על השיק. ענה לו ר' שמואל, שהם לא באו לבקש כסף אלא לבקש ממנו שיתקן את האות שלו בתורה. שכל יהודי הוא כספר תורה, ואם העסק פתוח בשבת אזי התיבות "זכור את יום השבת לקדשו" מחוקות, ורק הסופר, הרבי, יכול לתקן. וכן התיבות "וקשרתם לאות על ידך" וכו'.

כאשר סיפרו זאת אח"כ לרבי הריי"צ, לא הגיב. אמר ר' שמואל: הלא אמרו לו טוב! ואז אמר הרבי: יהודים הם לא אותיות הכתיבה שאפשר שיימחקו, יהודי הוא בבחינת אותיות החקיקה, אלא שלפעמים יתכן שיעלה אבק, אך האותיות נשארות בשלימותן.

יד. "שלו עשני גוי"

פעם³ נכנס הרה"ק מבארדיטשוב לבית הכנסת, וראה יהודי פשוט מתפלל בדביקות, ניגש אליו ר' לוי יצחק ואז פנה אליו היהודי ושאל: "מה הכוונה 'שלא

3. ראה בנוסח אחר ברשימות דברים חיטריק, ח"ב, ע' קצב.

עשני גוי". ר' לוי יצחק רצה לשמוע מה בפיו, ואמר "נו...". ואמר: הפירוש הוא "שלו - בוא"ו - עשני גוי, גוי אחד בארץ!".

ומה הכוונה 'שלא עשני עבד' - שוב 'שלו - בוא"ו - עשני עבד, עבד ה'!". וזהו גם 'שלו עשני אשה' מלשון 'אש' - אש שלו.

חייך רבי לוי יצחק, וראה שמדובר ב'חברה'מן, ושאל: אם כן, ש"שלא" הוא בוא"ו ונקרא "שלו" - כיצד תבאר את דברי בעל ההגדה "שלו אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו?"

ענה לו האיש: כאן באמת הפשט שונה. ה"שלא" הוא באל"ף, אבל ה"לחלותינו" הוא בחי"ת. "לא אחד בלבד עמד עלינו לחלותינו" - להתפלל בעדינו (מלשון 'ויחל משה'), לא אחד היה כמו ר' לוי יצחק שמתפלל ומדבר סניגוריא על עם ישראל. אבל האמת היא "והקב"ה מצילנו מידם" והוא מסתדר לבד.

טו. לא להוריד את הזקן!

בזמן האשאלונים, הייתה סכנה לעבור ברחוב עם זקן. פחדו שכאשר יראו שקבוצה של מזוקנים עוברת את הגבול יבינו תיכף שמדובר בחסידי חב"ד. וע"כ חשבו שמצד פיקוח-נפש יורידו כולם את הזקן. ור' מענדל פוטערפאס שהיה מראשי ועד ההצלה אמר: אם יצטרכו לחלל שבת, אזי בשביל פיקוח נפש הותרה. אבל אם יצטרכו להוריד את הזקן ר"ל - נשארים כאן!

טז. יו"ט שני בארץ ישראל

ר' מענדל פוטערפאס כתב לרבי שהוא רוצה לשמור יומיים חג, הרבי אמר לו לשאול רב. והוא שאל אצל הרב שניאור גורליק. וענה לו: כיוון שהיכן שעיקרו של האדם, והמקום שממנו הוא יונק - שם הוא נמצא. ובארץ כולם שונאים אותך - וכל אוהבך בחו"ל, הרי שיכול אתה לשמור כמותם ב' ימים יו"ט.

יז. אנא לעורר רחמים רבים

פעם אמר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לר' מענדל פוטערפאס: מדוע אינך כותב אודות בריאותך? - השיב ר' מענדל: כתבתי בפדיון. אמר לו הרבי: פדיון, זהו נוסח!

יח. זיו השכינה

שמעתי מר' אברהם שמואל לבנהרץ ע"ה: פעם ראיתי את התמים ר' דוד הורדודקער קורא פרק תניא בהתלהבות נוראה עד 2:00 בלילה, אם הבנתי - אין זה משנה. מה שכן, אז הבנתי את המוסבר בחסידות שבעוה"ב נהנין מזיו השכינה.

יט. סדר יום ההילולא

מנהגו של החסיד ר' משה וישצקי היה להתחיל ולסיים בליל כ"ד טבת את כל ספר התניא, מהחל ועד כלה.

כ. 'חוש' יהודי

על הפסוק "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו" מבואר במפרשים ובמדרשים שיוסף נענש על ששם מבטחו בבשר ודם ולא סמך על הקב"ה. ובחסידות⁴ מבואר השאלה דלכאורה ביעקב מצינו שכן עשה כלי לפני שבא לעשיו אחיו, ומבואר שיוסף הוא צדיק עליון וע"כ לא היה צריך לעשות כלי.

ושאלו חסידים: ומה בכך שיוסף חשב שהוא 'צדיק תחתון' וצריך לעשות כלי? - אלא מכאן ראייה אז א חוש טאר מען נישט פארלירן ("חוש יהודי, מעלה יהודית, אסור לאבד").

4. תורת חיים פ' מקץ.

כא. 'מגיד'

פעם נכנס ר' יענקל זוראוויטשער להתוועדות של ר' חאטשע פייגין, נעמד על הפתח וקרא: הגם אצל חסידים יש כבר מגיד!?

כב. ניצוץ מלבן הארמי

הרבי רש"ב אמר: יעדער שווער האט א ניצוץ פון לבן הארמי.

כג. הפסיק לשקר

פעם דיבר ר' הלל מפאריטש בעניין אשר עולם הזה הוא עלמא דשיקרא, ועוה"ב הוא עולם האמת. לפתע עברה שם לוייה. אמר א' התלמידים לר' הלל: הוא (המת) אוחז כבר ב"אמת". תיקנו ר' הלל: לא, הוא כבר הפסיק לשקר...

כד. ובכל מאודך

כ"ק אדמו"ר רש"ב נסע פעם לפטרבורג לאסוף כספים לקנות את 'בית רומנו' שבחברון. אולם בפועל לא רק שלא תרמו לו אלא שאף זלזלו בכבודו. כאשר נודע הדבר לחסיד הנגיד ר' שמואל גורארי' רשם צ'ק ע"ס 25 אלף רובל, שהיה אז הון עתק (אבי סיפר שבזמן ההוא היה אפשר לקנות דג מלוח ב 2 קופיקות), ושם את זה מתחת למפה ואמר לאדמו"ר הריי"צ שישמור את זה בסוד, וגם יאמר לאביו הרבי רש"ב שישמור בסוד, כדי שלא ידעו שאין לו יותר כיסוי בבנק - כי זה היה כל כספו.

כאשר נפטר החסיד ר' שמואל אמר הרבי ריי"צ לקבור אותו ליד אדמו"ר רש"ב. ר' איטשע מתמיד טען: ליד הרבי? ליד הרבי? - אבל אחד אמר לו: שווייג (שתוק)! כך הרבי (הריי"צ) אמר!

כאשר העבירו את קבורת הרבי רש"ב העבירו גם את ר' שמואל. עם ר' שמואל קברו מטפחת עם דם, וכאשר פתחו את הקבר היה עדיין הדם על המטפחת.

כה. על פי שניים עדים

חסידי א' רצה לבטל בעירו את החזנים והמגידים - בעניין החזנים הוא פעל אצל הבעלי-בתיים שלא יקבלו יותר חזנים, שהסביר להם כי הם מתפללים רק בשביל הכסף וכו'. אולם בעניין המגידים, לא הצליח לשכנע אותם, באומרם כי זה דברי תורה, ודברי התעוררות וכו'.

פעם אחד הגיע מגיד לעיר והתחיל לדרוש: שבעה מיני פורעניות באים לעולם כו'. דפק החסיד על הבמה והכריז: רבש"ע! אל תקשיב לו, כי הוא עד אחד, ועד אחד אינו נאמן!

כו. חסד דאברהם

שאלו חסידים: מניין שהיה אברהם אבינו ע"ה חסיד - שמא ואולי היה מתנגד? והשיבו בראיה מן הכתוב: בשעה שציווה הקב"ה לאברהם על המילה, לא אמר לו באיזה איבר יש לקיים את המצווה. וחז"ל למדו שמהפסוק "המול לכם כל זכר" הביין אברהם שהכוונה ל"מקום הניכר בין זכרות לנקבות" - ואם היה מתנגד, היה מגלח את הזקן...

כז. הזמן גרמא

סיפר ר' מענדל פוטרפס: פעם התוועדו חסידים בעיר הולדתי חרקוב. באמצע הלילה, בשעה אחד וחצי נגמר המשקה. אני הייתי אז בחור צעיר ולא היה לי כ"כ מסוכן להסתובב ברחוב, משום כך ביקשו אותי שאלך ואשיג משקה. הלכתי לחנות, ניגשתי לשומר ושאלתי האם יש ברשותו בקבוק משקה למכירה.

"לי אין", השיב השומר, "אבל בתעלה שמעבר לכביש נמצא שיכור וברשותו בקבוק משקה, בקש ממנו". הלכתי לתעלה ומצאתי שם את השיכור ושאלתי אותו האם היו יכול למכור לי משקה. השיכור שלף מכיס מעילו בקבוק יי"ש חצי מלא ומסרו לי: "אילו היו באים אליי כל העשירים שבעולם לא הייתי מוסר להם את הבקבוק, אבל מכיוון שהגעת בשתיים בלילה - אני נותן לך את זה בחינם".

כח. הכל לפי המבייש והמתבייש

שמעתי מפי דודי ר' שלום וילנקין: פעם בפורים התוועד החסיד ר' זלמן משה עם הבעלייבתים של מלאכאווקע. בשעת ההתוועדות נתן רז"מ לאחד הבחורים 'חלק' וממש הפשיט ממנו את עורו... לאחר מכן אמר רז"מ: "אל תחשבו שאתם טובים ממנו, אתם כמו בית-הכסא מלא צואה וע"כ אתם כבר לא מסריחים, אבל הוא כמו אולם נאה שיש בו מעט לכלוך, וע"כ זה כבר מסריח"...

כט. קיטרוג על סעודת יט כסלו

פעם הכינו סעודה דשנה לכבוד י"ט כסלו, החסיד שהתוועד היה אחד מגדולי החסידים באותו הדור (אולי ר' אייזיק מהומיל). לפתע נכנסה אשה ואמרה: "איך אתם נהנים פה מסעודה כל כך טובה בשעה שבבית הסמוך קר, ושם נמצאת יולדת עטופה ברעב?" ציוה החסיד שלא ייהנו כלום מהסעודה ויתנו את כל הסעודה עם המפה לבית היולדת ויכינו לחסידים סעודה חדשה. ואמר כי הס"מ קיטרג על הסעודה⁵.

ל. בין קומוניסט וחסיד

שאלתי פעם את ר' מענדל פוטערפאס: מה ההבדל בין קומוניסט וחסיד?⁶ והשיב לי: ההבדל קטן - הקומוניסט שונא את העשירים ולא אוהב את העניים. החסיד אוהב את העניים ולא שונא את העשירים...

5. בנוסח אחר שמענו מפי חסידים: פעם ישב ר' הלל מפאריטש להתוועדות, ואספו ממון מכל המשתתפים לקניית י"ש ופארבייסן. ולפתע נכנס א' וצעק שיש בשכונה אלמנה חולנית שאין לה מה לאכול, ואיך אפשר להרשות כ"כ הרבה ממון על השולחן - וצריך ליתן לה. ופסק ר' הלל שיתנו לה ויאספו שנית. כיון שנאסף הכסף בשנית שוב נכנס אותו א' בצעקות וכו', ושוב פסק ר' הלל לתת לו. ואז אמר: ועכשיו יאספו בפעם השלישית, אבער שיק אוועק די שוטה פון דאנען (=אבל תשלחו מכאן את ה'שוטה').

6. נראה כוונת השאלה: שבשניהם להבדיל מדברים על שלילת האנוכיות והבעלות הפרטית, וההתמסרות המוחלטת עבור הכלל. ובוודאי שיש הפרש גדול ביניהם.

לא. לאחר האכילה

אדמו"ר הצמח צדק ציוה פעם לרבי מהר"ש ולאחד מאחיו הרבנים שיבואו אליו אחר הצהריים כי ברצונו להגיד להם דבר. האח קם מוקדם, התפלל בזריזות, ואף הספיק לאכול ולישון מעט. ואילו הרבי מהר"ש בא קודם התפילה. אמר אדמו"ר הצמח צדק להאח: אכלת, שתית, ישנת - אינני רוצה לגלות לך.

לב. בין במה למזבח

מה ההבדל בין במה ומזבח? במה הוא שאחרי התפילה הולכים הביתה, ואוכלים עם האשה והילדים והולכים לנוח ואח"כ באים להתוועדות. מזבח זה שתיכף לאחרי התפילה מתוועדים.

לג. וישכם לבן בבוקר

פעם התוועדו חסידי אדמו"ר מהר"ש כל הלילה. נושא ההתוועדות היה: "אני הוי' לא שנית". החסידים דיברו בהתלהטות והפליגו בעניין מה ש"אני הוי' לא שנית" קודם שנברא העולם ואחר שנברא העולם בלי שום שינוי וכו'.

והנה בבוקר, נכנס איזה חסיד, לאכל שאכל, שתה, ישן ועשה כל צרכיו. הלה שמע את הנושא וחיווה את "דעתו": מדוע כתוב "אני הוי' לא שנית" - לכאורה הוי' לי' למימר "אני הוי' לא נשתנית"?

החסידים כלל לא שמעו לדבריו וגערו בו: "קליפה, תסתלק מכאן!".

לד. רק נגע בו המזרק

פעם טען א' שלמד בליובאוויטש שבליובאוויטש: "מדוע מגדלים את ר' ניסן כל כך, והלוא הוא למד רק שנתיים בליובאוויטש, ואני הייתי יותר זמן?". אמרו לו: כשמחסנים תינוקות, יש כאלו שמחסנים אותם פעם אחר פעם ולא עוזר, ויש כאלו שרק נגע בהם המזרק וכבר הועיל. תומכיימימים היא חיסון נגד עולם הזה, אתה היית זמן רב בתומכיימימים ולא עזר לך, ור' ניסן היה זמן קצר וכבר הועיל.

לה. כששומעים את ההמנון

הסוסים של הקוזקים (שהיו חיילי הצאר) אחרי שהיו מזדקנים היו הורגים אותם. התפלא איש אחד ושאל את המפקד מדוע עושים לסוסים כך, הלא הם שירתו זמן רב, והיה מן הראוי שיתנו להם "פנסיה" וכיו"ב. הקשיבו לו והחליטו שיתנו את הסוס ליהודי מפני שעל יהודי חל איסור צער בעלי חיים. ומסרו את הסוסים ליהודי שואב-מים. בכל יום היה הולך היהודי לנהר, וביום שישי היה הולך פעמיים.

יום אחד אחרי שחזר היהודי מהנהר עברו לידו אנשי המלך ושרו את ההמנון. כיוון ששמע הסוס את ההמנון של המלך קפץ ונעמד על שני רגליו האחוריות, וכל המים נשפכו. כך צריך להיות כששומעים את ההמנון של המלך, גם סוס צריך לעמוד⁷.

לו. "נכשל" באכילת טריפה

כשיצא אבי, ר' חיים זלמן, מהמאסר, היה בוכה שנכשל באכילת טריפה. והמשפחה מאוד התפלאה כי הוא הגיע מהמאסר רזה מאוד עד שהיו צריכים רופא להרגילו לאכול מעט מעט וכו'. עד שפעם סיפר שלא אכל מאכלי טריפה וכן עוד מחבריו החסידים. אלא שכשהיו מביאים להם את המאכלים - היה כל אחד מהחסידים מתנהג באופן אחר: א' מחבריו נהג לתת את האוכל לגוי, וכאשר היה יהודי מבקש לא היה מעביר לו בשום אופן שלא להכשילו בפיגולי טריפה. אבל הוא נהג, כשהיה רואה איך הגוי והיהודי מתחננים היו נכמרים רחמיו על היהודי ולא היה מסוגל לתת לגוי. וע"ז בכה מאוד שנכשל באכילת טריפה⁸.

7. פעם אחרת סיפר את הסיפור, והסביר: אפילו אם אתה סוס זקן, אם אתה שומע משהו שנוגע לכבוד של המלך אתה חייב לקפוץ על המקום...

8. ממקור אחר שמענו שסיפר קצת אחרת: כשחזר אבי, חז"ק, מהכלא, בכה מאוד ואמר שנכשל באיסורי טרפה. וסיפר שהיה לו ויכוח עם אחד מחבריו מה לעשות עם הטרפה - החבר אמר שיש להשליך לאשפה (או לתת לגוי). והוא אמר, שמכיוון וע"פ דין מותר לאכול, אזי צריך לתת ליהודי. וע"ז בכה. והוסיף: שכשהיה מביא ליהודי היה אומר: "תאכל לבריאות, אבל בבקשה, אל תמצוץ את העצמות..."

[החסידי השני היה ר' ניסן. ופעם כשסיפר זאת בפני ידידו ר' זלמן מרוזוב התפעל ר' זלמן מאוד מבכייתו של חז"ק שלא היה לו ההרגש של ר' ניסן].

לז. לפום גמלא שיחנא

פעם אמר הרבי הקודם נ"ע לר' שמחה גורדוצקי: "כל זמן שהבעל-הבית רואה שהסוס עוד סוחב, הוא מעמיס עוד על העגלה".

לח. יודע בטיב העולם

באחת מאסיפות הרבנים היה נוכח 'אחד העם' שהרבה ללעוג על כל הרבנים. על החפץ-חיים אמר "אינו יודע כלל בטיב העולם". על גאון אחר אמר "אינו יודע בצורת מטבע". ואילו על הרבי הרש"ב נ"ע אמר: "יודע בטיב העולם - ומתכוין למרוד בו!".

לט. מזווג זיווגים

מה שכתוב בגמרא שהקב"ה "יושב ומזווג זיווגים" פירשו שהכוונה גם למה שהאדם קונה חברים.

מ. כאטש מי כודי

את הניגון "כאטש מי כודי" רגילים לפרש שאע"פ שאנחנו עניים ורזים ("כודי") במצוות, עם כל זה אבותינו היו עשירים ושמנים, ויש לנו זכות אבות. ועל זה אמר החסיד ר' ניסן נעמינוב שאין לומר כן, כמאמר רז"ל "כל האומר הקב"ה ותרן וכו'". אלא הפירוש הוא: "אע"פ שאנחנו לא מתפללים באהבה ויראה - עכ"ז תפילותינו יתקבלו".

מא. תפילתו של הרד"ץ

על החסיד ר' משה חיים דובראווסקי הוטל לשמש בקודש אצל הרה"ח וכו' ר' דוד צבי חן חצי יום, ואצל בנו הרה"ח וכו' מנחם מענדל חן הי"ד חצי יום. לפועל שימש ר' משה חיים כל היום אצל רד"ץ. והוא סיפר מעשה שהיה לו עד ראייה:

לאחר שכל הקהל התפזר לביתו הי' עדיין הרד"ץ עומד בתפילתו בעבודה נפלאה. היו נועלים את דלתות ביהכנ"ס, ובעלי החנויות היו סוגרים את החנויות ובאים לשמוע את תפילתו הערבה, ומכיון שביהכנ"ס היה סגור היו עומדים בחוץ ומאזינים לתפילה.

הרד"ץ היה מתפלל 'אהבת עולם' במשך כעשרים עד עשרים וחמש דקות. 'שמע ישראל' לקח כמה דקות, וקודם 'ואהבת' היה שוהה כמה דקות. יום אחד התפלל הרד"ץ 'אהבת עולם' ארבעים וחמש דקות ואח"כ אמר את ה'שמע ישראל' - והעומדים בחוץ מחכים חמש, שבע, עשר דקות ויותר שיתחיל את ה'ואהבת'. החנוונים שעמדו בחוץ נלחצו וניסו להציץ מהחלונות מה קורה בתוך בית הכנסת. החלונות היו גבוהים מאוד, והם טיפסו איש ע"ג חברו לראות מה קורה לרד"ץ. והנה הם רואים את הרד"ץ שוכב פרקדן בפישוט ידיים ורגליים. הם נבהלו מאוד ופרצו את בית הכנסת והגביהו אותו מן הארץ. והרד"ץ כאילו לא אירע כלום המשיך: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

כשסיפרו זאת לאדמו"ר רש"ב נ"ע אמר: "איך האב אים געהאלטן פאר א גרעסערע בעל־מוחין" (החזקתי אותו לבעל־מוחין יותר גדול).

מב. אהבה ויראה

אדמו"ר הזקן אמר על החסיד, בעל רוח־הקודש וגילוי אליהו, רבי מיכל אפאצקער: "מיין מיכל'ע האט דערהערט אהבה ויראה" (=מיכל'ע שלי 'קלט' אהבה ויראה).

בשמוע החסידים כן, "התלבשו" על ר' מיכל. הוא התוועד אתם ואמר: העצם של הראש הרגישה בגילוי אור של הוי' אחד.

על הסיפור יש כמה נוסחאות, וזה אחד מהם: ר' מיכל התעלף פעם ב'אחד'. לאחר מעשה נכנס ליחידות ושאל את רבינו הזקן לפשר העניין, האם היה זה אמיתי וכו'. וזהו מה שאדמו"ר הזקן אמר: מיכל'ע שלי 'קלט' אהבה ויראה - היינו שבאמת היה לו אהבה ויראה.

מג. מה צועק הכבש?

אשת הרשב"ץ גידלה כבש והייתה מאכילה ומשקה אותו. פעם הגיעו חסידים לרשב"ץ והתוועדו עמו. באמצע ההתוועדות כלה הפארבייסן מהשולחן. כדי להשיג פארבייסן עשו החסידים מעשה נועז: שחטו את הכבש, המליחו והדיחו אותו - והלילה היה מספיק ארוך והספיקו אף לאכול אותו.

למחרת בבוקר כאשר ראתה בעלת־הבית כי הכבש איננו, אמרה לרשב"ץ בבהלה: "הכבש איננו". השיב לה: "הוא נמצא!". "היכן?!" - שאלה. והשיב הרשב"ץ: "קודם היה הכבש עושה 'מה'... ועכשיו הוא אומר 'ה' אחד!".

מד. הלוואי ברוחניות

הרה"ח ר' לייזער טשעטשערסקי היה זקן וחלוש, ונהג לאכול את החלבון של הביצה ומזה הי' מתקיים. לבעלי־בתים היה אומר: "הלוואי ברוחניות כמו בגשמיות". שאלוהו בתמיהה: "והלוא בגשמיות אין לך כלום?" והשיב: אמנם בגשמיות אין לי כלום, אבל מה שכן יש הרי זה (כלשון התניא פ"ה) "נעשה דם ובשר כבשרו ואזי יחיה ויתקיים" - והלוואי ברוחניות כן⁹.

מה. ומסדר את הכוכבים

פעם אמרו אנשי המדע לאדמו"ר הצמח צדק ואמרו לו שלפי מסלול תנועת הכוכבים ישנו כוכב שעתיד להיפגש עם כדור הארץ, וכל העולם יחרב ח"ו. ואמר להם: אמנם כן הוא המסלול, אבל כשיבוא במסלולו לכיוון כדור־הארץ, יטה הכוכב לצד ולא יתרחש מאומה. וכך הווה.

9. בנוסח שונה שמענו מפי הרה"ח ר' יואל כהן שי': היה חסיד אחד שמרוב חלישתו לא היה יכול לאכול כלל, והיו מזריקים לו אינפוזיה. באו חסידים לבקרו והתעניינו בשלומו וענה "הלוואי ברוחניות כך". לתמיהתם הסביר, שהאוכל הנכנס באינפוזיה נעשה תיכף ומיד דם ובשר כבשרו, ודברי חסידות שלומד - הלוואי והלוואי שאחר היגיעה הגדולה יהיה כן...

מו. מלכות בית דוד

אדמו"ר רש"ב נ"ע אמר פעם לר' אשר שו"ב מניקאלייב: "מיר קומען דאך ארויס פון שבט יהודה" (אנחנו הרי משבט יהודה).

מז. ביטול

אחד מחסידי אדמו"ר הזקן נהג לעמוד חזן ל'תפילת טל' ביום א' דפסח. ובסדר הפיוט כל קטע מסתיים בתיבת "בטל" - והיה נוהג לומר "ביטול", דכל השפע בא מכוח הביטול (והיינו הך).

מח. מקושר לעובד ה'

ר' חאטשע פייגין היה חולה בשחפת רח"ל, ופעם בהתוועדות אמר לו אדמו"ר מוהריי"צ לשתות כוס ספירט שזה ממש למעלה מדרך הטבע. ור' חאטשע ענה שאיננו יכול כיון שהוא למעלה מדרך הטבע. אמר לו הרבי "מי שהוא עובד ה' יכול לעשות דברים שלמעלה מדרך הטבע". השיב ר' חאטשע "אבל אני לא עובד ה'". אמר לו הרבי: "גם מי שמקושר לעובד ה' יכול לעשות דברים שלמעלה מדרך הטבע". ואמנם ר' חאטשע שתה את הכוס ו"שרד".

לאחר מכן אמר לו הרבי: צריכים אותך לתומכי־תמימים.

מט. מקוה ישראל

א' החסידים יצא פעם מהכלא בערב יום כיפור. עשו לו קבלת פנים גדולה וכל החסידים שהיו במקום יצאו להקביל את פניו בתחנת הרכבת. החסיד יצא מאוד מאוחר ולא היה לו שהות לטבול במקוה טהרה לקראת היום הקדוש. על־כן תיכף בירידתו מהרכבת התקדם כמה צעדים, נבלע בתוך הקהל ואמר "מקוה ישראל ה'". התקדם עוד כמה פסיעות ואמר "מקוה ישראל ה'". וכן עשה בפעם השלישית. וכך טבל לכבוד יום־כיפור.

נ. כשהעגלה כבדה

פעם אחד קודם שיצא אדמו"ר רש"ב לדאטשע, כאשר כבר גמרו להעמיס את כל הדברים הנצרכים על העגלה, בא העגלון הרים אופן א' ומשח אותו בזפת. כשסיים עבר לגלגל הבא וכך בשאר הגלגלים.

ראה זאת הרבי ושאל: היה לך למשוך את הזפת לפני שהעמיסו את החפצים על העגלה וכך היה לך יותר קל? - השיב הבעל עגלה: "אוי רבי! אינכם מבינים... כשהעגלה כבדה זה מחזיק יותר מעמד"¹⁰.

נא. לא להכניס לפה

פעם דיבר ר' יעקב ברוך קרסיק, המשגיח דנגלה בתומכי־תמימים עם אדמו"ר הרש"ב אודות המצות מכונה, אשר כפי הנראה יש בזה כמה הידורים וכו'.

והשיבו הרבי בסיפור: הקיסר ניקולאיי שמע פעם אשר בשעת ברית המילה בא אליהו הנביא ז"ל. הקיסר חשק מאוד להיות בברית מילה, ואמנם פעם אחת הוא הלך ועמד ליד המוהל כל שעת הברית והשתדל לקלוט כל פרט שהמוהל עושה. "אינני יודע" - אמר הרבי לר' יעקב ברוך - "אם הוא ראה את אליהו או לא". לאחר שהמוהל עשה את הפריעה וניגש לעשות מציצה, מנע אותו הקיסר ואמר: "הכל טוב ויפה, אבל את זה אל תעשה - אל תכניס את זה לפה".

"המצות מכונה הם טובים ובהידור - אבל זה לא להכניס לפה..."

נב. דרך הילוכו

מתנגד אחד רצה שידעו שהוא מהדר בקמח חדש, עורך תיקון חצות ומניח תפילין דשמושא רבה. קרא לא' ואמר לו: "לך תביא לי את העוגיה שנאפתה

10. בנוסח אחר שמענו מפי חסידים: פעם קודם שנסעו לדאטשע שלח אדמו"ר רש"ב את אדמו"ר הריי"צ שיתבונן במעשי הבעל־עגלה בהכינו את העגלה לנסיעה. וראה שמושח את השמן אחרי שמעמיס את כל החפצים על העגלה והיא כבדה מאוד. ושאל הרבי: מדוע ממתין לעשות זאת לאחר שכבר העגלה כבדה ולא עושה זאת מראש מקדם כשהיא עוד קלה? וענה הבעל־עגלה: "אז ס'איז שווער, גייט דאס דורך" (=כשזה קשה זה נכנס "חזק").

מקמח ישן, שנמצאת ליד התפילין של שימושארבה, בדרך תיזהר לא להיתקל בשרפרף של תיקון חצות".

נג. שלשלת האור

פעם אמר הרבי לר' בנציון שמטוב: השושלת של הרביים זה לא כמו טבעת בתוך טבעת, אלא כמו טבעת המקיפה על טבעת (והראה בידי הק').

נד. אורח לשבת

תלמידי הרב המגיד ממעזריטש רצו פעם לערוך ניסיון האם ה'מדרגות' שלהם הם ב'אמת' אם לאו. הם הרגישו שבשבת הם מתעלים ומקבלים מדרגות גבוהות, ועשו ניסיון לדעת האם זה אמת; התלמידים עשו באמצע השבוע הכנות לשבת כאילו היה זה ערב שבת רגיל, לבשו בגדי שבת וכו' וכו' - והנה הם מרגישים שהם מתרוממים.

התלמידים נשבר לבבם בקרבם, בראותם שאף שאינו שבת מ"מ מרגישים התעלות, וה"ז ראייה שהכול אינו אמת. נכנסו לרבם, מורנו הרב המגיד וסיפרו לו את כל המעשה.

שאל אותם המגיד: אורח הבאתם? "ודאי, כבכל שבת" - השיבו התלמידים. "זוהי, אם כן הסיבה שהרגשתם התעלות - אורח זה מעין שבת!".

נה. התפילה של ר' הלל והאכילה של האורח

פעם בשבת התפלל ר' הלל בקצרה לפי ערך, כי היה לו אורח. כששאלו אותו על כך - מדוע אינו מתפלל באריכות כמנהגו - אמר: "מה ערך התפילה שלי, לגבי האכילה של האורח?".

נו. מה זה חסיד?

פעם שאל מישהו את ר' גרשון בער מפאהר: אמור לי בשתי מילים מהו רבי ומהו חסיד. ענה לו ר' גרשון בער מה שענה לו בעניין רבי, ובעניין "מה זה

חסיד" השיב: דער וואס איז ניט גענארט ביי זיך (אדם שלא מוטעה בעצמו).

נז. ואני יהודי

הבעש"ט בתפילה, אחרי כל הגילויים שהיה לו, היה אומר: "שהם משתחוים להבל ולריק - און איך בין א איד" (ואני, יהודי!).

נח. למה לא לאכול?

פעם בהיות הרבי המהר"ש בוויטעבסק הגישו לו באכסניא ארוחת צהריים ולא אכל. כעבור שעה קלה נמצאה שאלה חמורה בעוף, ולא יכלו להכשירו. כששאלו את הרבי מהר"ש מאין ידע שלא לאכול את העוף, אמר שבבוקר בעת לבישת תפילין דר"ת נפלה לו מחשבה אודות ארוחת הצהריים. ואמר בלבו: אם נופלת מחשבה על ארוחת צהריים בעת לבישת תפילין דר"ת, הרי היא בטח אינה כדבעי". והחליט שלא לאכול כל אותו היום.

נט. סדר רפואה

פעם גילו הרופאים כי ראותיו של זקני החסיד המלמד ר' חיים אלעזר גורליק, אכולות מעשן סיגריות, ואסרו עליו לדבר כלל! נסע ר' חיים אלעזר לרבי רש"ב וביקש ברכה. אמר לו הרבי שתיכף עם קומו משנתו ייטול ידיו על יד המיטה לסירוגין ותיכף יברך 'המוציא' על לחם שחור מרוח בחמאה שהכין מאתמול.

ר' חיים אלעזר עשה כן וחי עוד לפחות כ"ז שנה (נפטר תש"ז). ויכול להיות שהלך לרבי נ"ע עוד כשהיה בליובאוויטש, יוצא שחי לפחות עוד כ"ז שנה).

ס. נס השומן

כשאבי, ר' חיים זלמן (חז"ק) למד בליובאוויטש היה הסיפור דלהלן: שנה אחת קודם חג הפסח התלונן יהודי אחד מתושבי ליובאוויטש לאדמו"ר רש"ב נ"ע כי הבאר מים שבשכונתו מלאה בחמץ ואינו יודע מה לעשות, שאם ירד לשאוב את כל המים ולנקות ולהמתין עד שיתמלא הבאר במים חדשים - יכעסו הערלים השכנים. ויאמר לו הרבי להכין קוגל ממצות, ולהכניס הרבה הרבה

שמאלץ (שומן) ובחשיכה לזרוק את זה בתוך הבאר.

למחר קמו הערלים וראו כי בתוך המים יש עיגולי שומן מן החי. ומכיון שהיה להם חגא בזמן ההוא, שבאותה החגא אסור לאכול בשר, ירדו הערלים וניקו את הבאר היטב עד שבאו מים חדשים - לא בשריים וכשרים לפסת.

סא. לא רבי

המשפיע ר' שמואל גרונם אסתרמן אמר פעם על המהרי"ל מקאפוסט: צדיק וודאי, אבל לא רבי.

סב. קדושה במקומה

החסיד ר' שמואל גוראריה קנה את כל הגניזה החרסונית מהממשלה והביאם בפני אדמו"ר הרי"צ. הרבי בדק את החפצים האם הם אמתיים ואת המזויפים שם בצד. לאחר מכן נכנס ר' שמואל אל הרבי רש"ב והוא ברר בדיוק כמו שברר בנו!

ר' שמואל נטל לידיו את אחד החפצים של הבעש"ט, והרבי רש"ב נ"ע אמר לו שלא יגע בזה. אמר ר' שמואל: הלא עד עכשיו נגעתי בזה כו' והשיב הרבי נ"ע: כל זמן שזה היה אצלך - יכולתך לנגוע בזה, כיוון שזה הגיע לפה - אינך יכול!

סג. עם הפנימיות

ר' לייזר טשעטשערסקער הי' דר בחרסון ונהג לדבר שם עם ה'בעלי-בתים' בחסידישע שפראך ולא בנימוסים וכו'. פעם נכנס א' מתושבי חרסון ליחידות אצל אדמו"ר רש"ב נ"ע, שאל אותו הרבי: איך ר' לייזר מסתדר עם הבעלי-בתים? ענה החסיד (בטון גבוה): 'כך מתנהגים?!'. ואמר הרבי נ"ע: הוא 'לקח' אותם עם הפנימיות והאמת שלו.

סד. עוון פעור

פעם שאל הרשב"ץ: איך עובדי ע"ז דפעור יכלו לעשות מעשים כאלו מגונים

לפני האליל שלהם? והתשובה לזה (נוסח א'): בתחילה היו הם עושים כל צרכיהם מול הע"ז, משאזמתן, אכילה, שתיה וכו' וכו', אח"כ הם 'התקלקלו' וירדו וירדו, אבל 'לפעור' הם לא הפסיקו... (נוסח ב'): בתחילה היה להם הרבה התפעלות, ומרוב יראה היו עושים צרכיהם, באו דורות הבאים והפכו את זה ל'עבודה'... והנמשל מובן.

סה. עד מסירות נפש

מלמד חסידי נכנס לרבי מהר"ש ליחידות, בתום היחידות אמר לו הרבי: על שחיטה חסידית צריכים ללכת עד מסירות נפש. החסיד לא הבין את הכוונה, אבל שמר את הדברים בלבו.

החסיד חזר לעירו ואז נודע לו כי המתנגדים מבקשים למנות שוחט מתנגד (בעיירה חיו חסידים ומתנגדים, וע"כ הסכימו החסידים שהרב יהיה מתנגד - כיון שזה לא נוגע כ"כ - והשוחט יהיה חסיד), ומכיוון שהרב מראדאתרא היה מתנגד ניסה למנות שוחט מתנגד. כיון שנזכר החסיד בדברי הרבי שם פעמיו לעבר בית הרב בבקשה למנות שוחט חסיד. הרב השיב לו מנה אחת אפיים: אתה מלמד פשוט, אתה תקבע את מי למנות!?

פנה המלמד אל הרב ואמר לו תתחיל שמונה ד"ה במהרש"א בכל הש"ס ואני אמשיך את דבריו. וכך הווה, והחסיד המשיך את דברי המהרש"א בשלימות. הרב התבטל בפני המלמד ומינה שו"ב חסידי. וזה היה המס"נ של המלמד¹¹.

11. ממקורות אחרים שמענו כך: פעם ביקשו המתנגדים למנות שוחט משלהם, וישבו החסידים לטכס עצה, עד שקם מלמד אחד פשוט ואמר שהוא יילך לבית-הוועד ויעצור את הגזירה. היה שם בבית הוועד על השולחן ספר מהרש"א (אז לא היה מחובר לגמרא) ואמר לראשי הוועד שיפתחו את המהרש"א ובכל מקום שיפתחו יאמר להם את דברי התוספות עליהם מדבר המהרש"א ואת דבריו של המהרש"א. וניסו אותו וכך הווה. ונתנו לו כבוד גדול ושאלוהו מה מבקש, ואמר שמבקש שהשוחט יהיה חסיד. כשחזר אל החסידים רצו להלקות אותו על ההתנהגות הזו, ואמר "הרבי הצמח צדק אמר שעל חסידישע שחיטה צריך ללכת על מס"נ".

10. ד' שבד'

פעם מסר אדמו"ר הריי"צ לאביו אדמו"ר רש"ב דו"ח על התמימים בליובאוויטש. התמימים היו מחולקים בדו"ח לד' מחלקות שבכל מחלקה היה ד' כתות (א' שבא', ב' שבא' וכו'). וראה הרבי רש"ב שהתמימים ר' יעקב זוראוויטשער קיבל את הציון ד' שבד'. ואמר: הד' שבד' שלי עדיף על הא' שבא' שלך!

לאחר שנים התברר כי ר' יענקל בקי מופלג בש"ס. ובשעה שעמדו לרצוח אותו בסיביר, הוא רקד ואמר "רוצחים אותי על ששמרתי שבת, שמלתי את בני" וכו'. הי"ד.

11. מה אוהב ר' מיכאל?

פעם ישבו מתנגדים בחברת ר' מיכאל דער אלטער, המשפיע בתומכי־תמימים בליובאוויטש, ושוחחו אודות מה הם אוהבים לאכול. א' אמר שהוא אוהב לאכול מאכל פלוני, והשני אמר שאוהב מאכל אלמוני וכו'. אמר ר' מיכאל כי הוא אוהב 'קולי'צ'קעס' (מן קציצות מקמח ששמים במרק) שאלו אותו 'למה? והשיב: ככה לא מתעסקים הרבה זמן עם הנבלה, זה נבלע ויורד מהר למטה...

12. ראשונים כמלאכים

מקובל מחסידים כי הנאמר בתניא (פמ"ט) "ראוי לאדם ג"כ להניח ולעזוב כל אשר לו . . . הכל בשביל לדבקה בו ית' . . . ולא יהיה שום מונע . . . לא גוף ולא נפש ולא אשה ולא בנים" - היה הוראה לדורו של רבינו הזקן ולא לדורות עולם.

13. ט. תיקון לפרופסור

סיפר הרה"ח ר' אלתר ניימארק: פעם ההשתתף בהתוועדות אדמו"ר הרש"ב ברוסטוב, פרופסור אחד (פ"ש) שהיה ממשפחת בית רבי. באמצע ההתוועדות אמר הפרופסור: רבי, גיט מיר א תיקון! השולחן היה רחב מאוד וכל המסובים קפצו עליו לשמוע מה יענה הרבי. והשיב: היכן שחסידיים יתוועדו - שם תהיה!

ע. בוקר צהריים וערב

סיפר הרה"ח ר' ישראל נעוועלער: פעם הגיע אחד לבקר בעיירה, וכדרך התיירים הסתובב בעיר. נכנס בבוקר לבית הכנסת וראה שני אנשים לומדים בחברותא. בצהריים הגיע התייר לשוק והנה הוא רואה את אותם שני האנשים, מנהלים שתי חנויות מקבילות, ונצים ביניהם בטענות ומענות, כי האחד משך לקוחות של רעהו. הויכוח התלהם והגיע כמעט עד לתגרת ידיים. בערב שוב נכנס התייר לבית הכנסת, ושוב הוא רואה את אותם שניים יושבים ולומדים יחדיו.

התייר לא התאפק ושאל: בבוקר למדתם יחד, בצהריים רבתם, וכעת אתם שוב לומדים יחד? ענו לו האנשים: בבוקר אנחנו למדנו יחד. בצהריים הרובלים שלנו התווכחו זה עם זה. וכעת אנחנו שוב לומדים יחד!

עא. מאיפה הידיעות?

פעם שלחו החסידים לרבי האמצעי "חסיד שוטה". נכנס ה"חסיד שוטה" ליחידות ושאל: מניין יודע הרבי את כל חלקי הרע עליו הוא מדבר?. ענה הרבי: "נו, ומה אתה חושב?". ענה ה"חסיד שוטה": אני חושב, שבגלל ש"כל הגדול מחברו, יצרו גדול ממנו". אמר לו הרבי: לא! את הכל אנחנו יודעים מהקדושה.

עב. היום זה חג

פעם היה צריך ר' שמחה גורדוצקי לנסוע בשליחות, נכנס לכ"ק אדמו"ר הריי"צ ב"ט כסלו וביקש שהרבי יכתוב לו מכתב. אמר לו הרבי שייכנס אח"כ כי היום זה חג.

עג. לא אמר 'ויהי נועם'

המשפיע ר' מיכאל דער אלטער לא היה אומר 'ויהי נועם' במוצאי־שבת שלפני י"ט כסלו.

עד. פדה בשלום

פעם נכנס חזן א' להתוועדות חסידים בי"ט כסלו בעיר פאלטאווא. ולכבוד החסידים הוא הלחין את הניגון הידוע 'פדה בשלום'. הניגון מצא חן בעיני החסידים, והביאו את החזן לליובאוויטש, החזן שר לפני הרבי (הרש"ב?) ומאז התקבל הניגון אצל החסידים.

עה. שליח מסלונים

פעם הגיע לאדמו"ר הרש"ב שליח מהאדמו"ר מסלונים לדבר אתו בענייני הכלל, ונקבע כי השליח מסלונים יכנס בשעה שבע בבוקר. באותה שעה שבה בא השליח, ירד שלג רטוב שנדבק למגפיו. כשדפק בדלת בית הרב פתחה אחת מהנכדות (לפי התיאור משמע שהייתה זו הרבנית חי' מושקא ע"ה. כי נמסר שהייתה רזה - ושיינדל הייתה קטנה, וחנה הייתה רחבה), כשנכנס ניער השליח מסלונים את השלג מרגליו ע"י שחבט אותם בקרקע שוב ושוב. אמרה לו הנכדה: אצלנו לא שמים לב לדברים כאלו.

נכנס השליח לרבי ודיבר אתו בענייני הכלל. לאחר מכן שאל אותו הרבי נ"ע האם הוא השתתף בהתוועדות של כ"ד טבת. והוא השיב בחיוב. שאל אותו הרבי האם הוא הבין את המאמר. והשיב שלא הבין, מכיוון שרבו אומר תורה בסגנון שונה. וביקש ממנו הרבי שיחזור דבר תורה מרבו, האדמו"ר מסלונים.

ואמר על הפסוק "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב" ופירש רש"י "וארא - אל האבות", וקשה: מה מבקש רש"י להוסיף על פשט הפסוק. אלא, פירש האדמו"ר מסלונים, "וארא אל האבות - אל מי הקב"ה מתגלה? - אלא אלו שרוצים שיתגלה עליהם" ('אבה' מלשון רצון, כמו "לא אבה יבמי").

הרבי רש"ב מאוד נהנה מהדבר-תורה וקרא גם לבנו, הרבי ריי"צ ואמר לו: אתה שומע מה שהרבי מסלונים אומר - ש"וארא אל האבות" - הקב"ה נראה למי שרוצה שהקב"ה יתגלה אליו.

עו. ללכת לשפאלארנע

כאשר הגיע הרבי נשיא דורנו לפריז כדי לקבל את פני אמו, קיבלו את פניו רבנים וחסידיים. ואז אמר הרבי לר' שמואל בצלאל אלטהויז שאחרי שיילכו הרבנים הוא יישאר להתוועד עם אנ"ש, וכך הווה.

בתחילת ההתוועדות אמר הרבי לר' שמואל בצלאל שאביו ר' בנימין היה מהידידים של הרבי (הרי"צ). וסיפר הרבי שכאשר אסרו את הרבי הרי"צ, אמר ר' בנימין אלטהויז לחסידיים: איך אנו יושבים פה והרבי נמצא ב'שפאלארנע' - אנו צריכים ללכת לשפאלארנע ולומר להם שיאסרו אותנו!

כששמעתי את הסיפור רציתי לברר האם כך היה, ושאלתי את הרה"ח ר' לייזער ננס. ויען: כן, היה שם איזה משוגע שדיבר כך. שאלתי: ואיך נרגעו? - וענה: שהרבנית שטערנא שרה הרגיעה אותם והסבירה שהרבי מהר"ש "האט אויפגעלעגט די הייליגע הענט אויפן רבינ'ס קאפ, און אים געבענטש" (הניח את ידיו הק' על ראש הרבי ובירך אותו), ועל כן לא צריך לדאוג.

עז. הידידים לא חשבו

אחרי הסתלקות הרבי רש"ב נ"ע חלה זקני ר' ברוך יוסף קזלינר שהתגורר בדיסנא שהייתה שייכת אז לפולניה. זקני שלח אז פדיון לאבי שיניחהו באוהל. אך במקום להכניס את הפתק באוהל, מסרו אבי לרבי הקודם. לאחר מכן התוועד הרבי הקודם, ובכה ואמר: איך ייתכן שהידידים של הרבי לא חשבו שהוא הניח אחריו בן...

עח. איפה שמים את הנקודה

כשהיה אדמו"ר הזקן בעיר מוהליב על נהר דניעסטער, היה לו קביעות ללמוד עם איש אחד. נזדמן שם עניין של הבאת שלום, ואדה"ז התעסק בזה, וממילא היה מוכרח לפעמים לבטל מזמן הלימוד, אמר האיש לאדה"ז: הן אמת שהבאת שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו הוא מהדברים שאדם אוכל פירותיהן וכו', אבל הלא שם בסיום המשנה נאמר "ותלמוד תורה כנגד כולם" - ולא כדאי לבטל התלמוד תורה עבור הבאת שלום.

אמר לו אדה"ז: הפירוש במשנה כך הוא - "אלו דברים וכו' ועיון תפלה".
 "והבאת שלום וכו' ובין איש לאשתו" וכן "תלמוד תורה" - אלו האחרונים הם -
 "כנגד כולם".

עט. נס בפטרבורג

כשהיה הרבי הצמח־צדק בפטערבורג באסיפת הרבנים הידועה, הובא פעם
 בפני הצאר. ושאלו הצאר אודות מצוות מילה ועניינה. וענה הצמח־צדק, אשר
 כל רוסיה הגדולה עומדת בזכות מילה של יהודי אחד! כמוכן שדברים אלו
 הרגיוזו מאוד את הצאר שראה בזה פגיעה בכל המלכות וכו' וכיוון ששמע את
 הדברים התחיל לשחק בבלוריתו, וזה היה סימן למשרתיו שיש לעשות בעומד
 לפניו עניין דהיפך החיים רח"ל.

כיוון שהוציאו החיילים את הרבי, ביקש הרבי בקשה אחרונה להתפלל תפילת
 מנחה, ונענה בחיוב.

באותה שעה בא אליהו הנביא והתחפש לא' משרי המלך ואמר לו: היודע
 המלך מיהו זה ואיזהו אשר נשלח למיתה? - הלוא זהו הרב הראשי של היהודים
 במדינת רוסיה ובכל העולם, ודבר מיתתו יגרום לרעש גדול ברוסיה ובעולם
 כולו. ויאמר המלך, דבאם עדיין לא הרגוהו - שיניחוהו. כשיצאו מאת המלך
 ובאו לראות את מצבו, היה הרבי באמצע תפילת מנחה...
 וזה היה בנר חמישי דחנוכה.

פ. רחמנות

פעם דברו לפני אדה"ז על אחד שרחמנות גדולה עליו. ואמר אחד: מה? על
 איש זה? - אסור לרחם עליו!

אדה"ז לא נתן לו לסיים ואמר: נו, אדרבה, אם אסור לרחם עליו, הרי הרחמנות
 עליו גדולה יותר.

פא. כתב שותפות

שני שותפים באו לפני אדה"ז לשם "בירור". שאל אותם אדה"ז אם יש להם איזה כתב של שותפות ביניהם, וענו בחיוב.

הביאו לפני אדה"ז את הכתב, עיין בו, ומצא שטענות אלו נמצאים בתוך כתב השותפות, וכן כתוב איך לנהוג באם כך וכך וכו', והלכו להם.

אחרי זמן, שוב היו טענות מצד אחד, ובאו עם הכתב לאדה"ז, ונמצא שגם טענות אלה נמצאים באיזה סעיף, וידעו כבר איך להתנהג. כך היה מספר פעמים, ובכל פעם מצא כ"ק אדה"ז שנרמז בכתב השותפות. ושאלם מי כתב לכם הכתב הזה, ואמרו: הרה"ג ר' ברוך מרדכי מבאברויסק.

בהיות ר' ברוך מרדכי אצל אדה"ז, אמר לו אדה"ז (כאילו בדרך מוסר): אתה מכניס את ראשך כל כך לתוך העסק לחשוב איזה טענות יכולות להיות.

פב. סוף סוף נקלט

דברו לפני אדה"ז על אחד שהוא צבוע. שאל מהם כמה זמן הוא כבר מתנהג בצביעות - ואמרו שכבר זמן רב. אמר להם: בגד שצובעים אותו, במשך הזמן נקלט בו הצבע גם בפנימיות.

פג. בדמיך חיי

בשעת הכנסת תינוק בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, מכריזים: "בדמיך חיי". הכוונה היא, שמאחלים לתינוק שמכאן ואילך תהיה לו "עבודה עצמית", ברוחניות, "בדמיך חיי".

פד. קדחת לעזרה

הרבנית אשת אדה"ז הייתה משתדלת תמיד עבור הנשים שבאו לאדה"ז לבקש עזרה או ברכה. הרבנית הייתה נכנסת בעצמה לבעלה האדמו"ר הזקן, ואם לפעמים היה אדה"ז דוחה את הבקשה, היה לה צער כפול: א. שהאשה המבקשת לא נתמלאה בקשתה. ב. שהעמיסה על בעלה דבר קשה.

פעם נכנסה לבעלה וסיפרה על אשה אחת ממשפחתם שמבקשת חמישים רובלים הנחוצים לה מאוד. ענה לה אדה"ז: "מאין אפשר לקחת סכום כזה - אם לא קדחת?". ויצאה הרבנית מהחדר בצער גדול, מדוע זה התבטא בעלה בשפה כזו.

באותו יום באה נכרית אחת עשירה לרבנית, וסיפרה לה אשר היא סובלת מאוד ממחלת הקדחת, ומבקשת אותה למסור לאדה"ז שיברך אותה לרפואה. נכנסה שוב הרבנית וסיפרה לו על דבר הנכרית, אמר אדה"ז: הלא אמרתי לך בבוקר שרק קדחת תוכל לעזור לאשה, אם־כן, אמרי לנכרית שתתן לאשה הנצרכת חמישים רובל, ואני אתפלל עבורה לרפואה שלמה.

פה. יודע מחשבות

איש אחד שנכשל בעברה חמורה ועשה תשובה, נסע לאדה"ז לבקש תיקון. לפני שנכנס ליחידות עמד על יד הפתח והרהר אולי לא כדאי לספר לרבי את העניין כי יגרום לו צער. אבל מצד שני, הרי השי"ת יודע הכל - ואם כן צריכים לספר גם לרבי.

לפתע נכנסה הדלת, והרבי אמר לו: הקב"ה יודע הכל, והוא נושא את הכל, ונושא עוון - אבל אנחנו, מה אנו, ומה אנחנו יכולים לעשות... - אז פרץ האיש בבכי, ואדה"ז סידר לו תיקון על עונו.

פו. עשרים שנה

בשעה שהעתיק אדה"ז נ"ע את מקום מושבו מליאזנע לליאדי, באו אנשי ליאזנע בטענה למה עזב אותם, ואמר להם שאחרי שישב שם עשרים שנה צריך לצאת, כמאמר יעקב אבינו ללבן: זה לי עשרים שנה בביתך.

פז. את השם תדעי בעצמך

אשה אחת קרובה למשפחת אדמו"ר הצמח צדק נ"ע הייתה משכלת ילדיה רח"ל. ושתי פעמים ילדה ילדים מתים ר"ל. כשהתעברה בפעם השלישית נסעה בעצמה לליובאוויטש. סיפרה לאדמו"ר הצ"צ ובכתה לפניו, וביקשה את ברכתו

הקדושה לזרע של קיימא.

אדמו"ר הצ"צ בירך אותה, ואמר לה שתסע בשלום לביתה והכל יהיה כשורה. האשה שמחה כמובן ושאלה את הרבי איך תקרא את שם הילד. אמר לה אדמו"ר הצ"צ: אל תדאגי אודות השם, מעצמך כבר תדעי איזה שם לקרוא לילד. ונסעה לביתה בשמחה רבה.

בערב פסח ילדה בן למז"ט, חי ובריא ובבית הייתה שמחה גדולה בחוה"מ פסח בא בעלה מביהכנ"ס עצוב מאוד, וכששאלה אותו מה קרה השיב ששמע שאדמו"ר הצ"צ נסתלק בי"ג ניסן. בשעת הברית-מילה כבר ידעו ההורים איזה שם לתת לרך הנולד, ועכשיו הבינו מה שהרבי אמר, והילד האריך ימים.

פח. קריאת התורה

בהיות אדה"ז בויטבסק נכנס אליו יהודי והתאונן על בנו בן החמש-עשרה שנטה מדרך היהדות, אינו שומע בקול אביו והולך בשרירות לבו. אמר לו אדה"ז: "תשתדל שבנך יבוא בש"ק לביהכנ"ס ויעמוד בעת קריאת-התורה נגד שולחן הקריאה". וכן עשה, ופעל על בנו שיבוא אך הפעם לביהכנ"ס ושמע בקולו.

בשמעו הקריאה מאדה"ז, שהיה כידוע הבעל-קורא בעצמו, נהפך לבו לטובה ונעשה איש אחר לגמרי בקיום המצוות ולימוד התורה על צד היותר טוב.

פט. עצה טובה

בעיר ז'עמבין היה איש פשוט, נגר, ועסק במלאכתו באמונה, גם אשתו הייתה מרוויחה פרוטות מעטות, מזה שחצרם היתה משמשת כמקום חניה לסוסים הגויים ועגלותיהם.

קרה פעם שנגנבו סוסים אצל הפריץ ואנשים העידו במשטרה שראו את הסוסים הגנובים עומדים בחצר של הנגר. נערך משפט וכמובן פחד הנגר מאוד. נסע לאדמו"ר הרשב"ב וביקש עצה. ושאלו הרבי אם יש לו ידיעה בעסק הסוסים. ואמר: לא, אפילו להתקרב לסוס אני ירא. ובזה שמעמידים סוסים בחצרי -

מתעסקת אשתי, ובכלל הרווח בזה כמעט שאינו כדאי, כי מקבל רק פרוטות מעטות עבור העמדת הסוסים.

ובכן, אמר לו הרבי, כשיהי' המשפט תטען שאתה נגר והנך עוסק במלאכתך, ואין לך שום עסק עם סוסים, ובזה עוסקת אשתך, ומרוויחה פרוטות מעטות בלבד, ואתה בכלל לא מרוצה שאשתך עוסקת בזה. ותביא אתך שני עדים שמכירים אותך כאיש ישר והגון. וכן עשה ויצא זכאי בדין.

צ. לחיים ולברכה

אדמו"ר הצ"צ אמר: כששני יהודים מתקשרים ביניהם באיזה מלאכה או עסק, ושותים 'לחיים ולברכה' - הרי זה כעין הבאת שלום, ושורה שם ברכת השי"ת.

צא. כיון שיש לי רבי

ר' הלל, קודם שהתקשר לאדמו"ר האמצעי היה חסיד של הרה"צ מוה"ר מרדכי נ"ע מטשערנוביל. לאחר שהתקשר לאדמו"ר האמצעי שמע שרבו מטשערנוביל מקפיד על זה שעזב אותו. אמר ר' הלל: כיוון שיש לי רבי, ברוך השם, אינני מפחד מקפידא של הטשערנובילער.

צב. בזכות האם

ר' מאיר שמחה חן סיפר שפעם בהיותו בליובאוויטש אמר לו כ"ק אדמו"ר רש"ב נ"ע: אתה רואה את האיש הזה? - הוא בעל תשובה, וזה הודות לאמו ע"ה. והמעשה שהיה, שקודם מותה קראה לבנה ואמרה לו, הנני מבקשת אותך שלא תאמר אחרי קדיש, ולא תעשה עבורי שום דבר שבקדושה, בהיותך הולך בשרירות לבך, ואין עליך עול תומ"צ, על כן אין לי שום שייכות אליך ואינך בני עוד. ונפטרה. ודוקא דברים אלו פעלו עליו, ונעשה בעל תשובה גמור, והפעם בא אלי לשאול עניין בכוננת התפילה.

צג. תיקון הנשמה

לבעל-שם טוב הגיעה פעם נשמה ובקשה שיתן לה תיקון כדי שתגיע למנוחתה. שאל הבעש"ט: מהו העוון שבגללו את צריכה תיקון? - ענתה הנשמה: אני זרקתי אבן על זכריה הנביא בבית המקדש הראשון. שאל הבעש"ט: הרי היו עוד יהודים שזרקו עליו אבנים, ועברו מאז שנים רבות מדוע הנשמות האחרות הגיעו מזמן אל תיקונם ואת נשאת ללא מנוחה שנים כה רבות? ענתה הנשמה: אני זרקתי את האבן הראשונה.

ההוראה מזה, שהפורץ גדר ועושה מעשה ראשון מצבו חמור יותר מאלו שהלכו בעקבותיו. ומרובה מדה טובה.

צד. תוספת למשכורת

פעם דיברתי עם הרב זילבר מקאזאן, שהיה נצר למשפחת רבנים שאינם שייכים לחסידים, ושאלתי אותו האם למשפחתו היה קשר עם נשיאי חב"ד. וענה: "יש מסורת במשפחתנו שלפני כ-150 שנה נקלע אחד מרבני המשפחה לבעיה, הוא כיהן כרב בעיירה מסוימת ברוסיה. מסיבה כלשהי רצו אנשי הקהילה לפטר אותו ממשרתו, נגד רצונו.

בצר לו החליט לנסוע לרבי הצמח צדק ולשאול בעצתו - אף שלא היה בעצמו מעדת החסידים - כאשר פרט את דבריו בפני הרבי, השיב לו הצ"צ: עצתי שתבקש תוספת למשכורת!

הרב חזר לעיירתו ועשה כעצת הרבי הצ"צ, והקהילה אישרה את בקשתו, ולא רק שנשאר במשרתו אלא שגם קיבל תוספת במשכורת.

צה. חבר טוב

כאשר חזר הרבי הצמח צדק מאסיפת הרבנים בפטרבורג, אמר שאינו מרשה לאף חסיד לבוא לשבת בליובאוויטש. בכל זאת נסעו אל הרבי שני חסידים:

ר' פרץ חנ"ו¹² ור' הלל מפאריטש. ר' פרץ לא מצא עגלה הנוסעת לליובאוויטש, זולת עגלה מלאה סיד. מכיוון שרצה מאד להגיע אל הרבי, נסע בעגלה זו. הוא התמלא באבק וסיד מטלטולי הדרך. בגדיו וכובעו כוסו בשכבה לבנה, וכך הגיע לליובאוויטש.

כאשר נודע לרבי הצ"צ שהחסידים הגיעו בכל זאת, קרא להם ושאלם: מדוע באתם? הרי ביקשתי שלא יבואו חסידים לשבת!

ר' הלל ענה שהיה קשה לו מאמר חסידות מסוים ולכן בא לשאול את הרבי. ר' פרץ ענה שבא לראות את שלום הרבי אחרי כל התלאות שעברו עליו בפטרבורג - פני הצמח-צדק האירו ואמר: א גוטער פריינד, א גוטער פריינד (חבר טוב, חבר טוב). וראו במוחש שהרבי היה מרוצה מהביקור.

שבבת אמר הרבי הצ"צ מאמר "בחודש השלישי" - בדיוק כמו שנדפס בתורה-אור. אחרי שמיעת המאמר מפי הרבי אמר ר' הלל: הרבי ממש האיר את עיניי (על אף שאמר אות באות כפי שמודפס מכבר).

צו. ברכת הבית

ר' צבי-הירש גורארי היה מנכבדי חסידי חב"ד ועשיר גדול. חלק רב מהונו תרם לצדקה ובמיוחד להחזקת ישיבות תומכי תמימים ברוסיה. לעת זקנה קנה בית שהיה שייך לגנרל רוסי שהלך לעולמו. הבית היה מפואר ביותר וכלל גם גן נהדר ורחב ידיים. בקומה הראשונה היה אולם מיוחד שכלל דקורציה מפוארת, נברשות, מראות גדולות ועבודות שיש, מעשה ידי אומן. בקומה השניה היו חדרים פרטיים.

ר' הירשל נכנס לרבי רש"ב לבקש ברכה עבור הבית שקנה. שמע הרבי את בקשתו ואמר: "הרי רק אתה ואשתך גרים בבית, ויש מקום בשפע, לדעתי עליך לאפשר לתלמידי ישיבת 'תומכי תמימים' לגור בקומת הקרקע". לר' צבי הירש

12. ברשימת השומע שתח"י - "רד"ץ" אבל לא מסתבר כלל. ונראה שסיפר על ר' פרץ והכותב טעה.

הייתה קבלת עול חזקה והוא קיבל את דברי הרבי למרות שלא היה לו קל. באותו יום שהתלמידים נכנסו לבית נהרסו הקישוטים היקרים. הבית המפואר התמלא בלכלוך ובוץ, והם כמוכן לא הקפידו במיוחד על סדר... אך ר' הירשל שתק.

בימי המהפכה, סבלה קרמנצ'וג (עירו של ר' הירשל, והיכן ששהתה תומכי-תמימים באותם הימים) סבלה רבות מהכנופיות שלחמו זו בזו. הם היו הורגים ושוודדים את אנשי העיר, ובמיוחד העשירים היו בסכנה גדולה. לילה אחד נשמעו דפיקות חזקות בדלת הבית של ר' הירשל. הוא קם ממיטתו ורץ לקומת הקרקע ונכנס מתחת לשמיכה של אחד התלמידים שישן על הרצפה.

תוך דקות נפרצה הדלת ואנשי הכנופיה החמושים נכנסו פנימה. בקומת הקרקע מצאו כמה עשרות בחורים עניים שישנים על הרצפה. הם עלו לקומה השנייה, תפשו אחרי ר' צבי אך מצאו שמיתתו ריקה. לאחר זמן מה עזבו את הבית. כך ניצל ר' הירשל גורארי, אך מיד לאח"כ הוא ברח מהעיר ביודעו כי הסכנה עודנה מרחפת מעל ראשו.

הבחורים נשארו לגור בבית, אך הבינו ששהות בבית מפואר איננה בטוחה מפני אנשי הכנופיות. ועל כן היו אומרים תהילים. במיוחד אמרו את האותיות ב' ו' ות' שבמזמור קיט בתהילים. באורח פלא לא גורשו מהבית ונשארו שם משך זמן רב.

צז. החתן שהשתחרר

בזמן מלחמת העולם הראשונה גויסו צעירים רבים לשרת בצבא רוסיה. המצב נמשך כך עד למהפכה בשנת תרע"ז. התנאים בצבא היו קשים ביותר גם לחייל רוסי רגיל, וכ"ש וק"ו ליהודי שומר תומ"צ. המנהג אז היה שמי שרצה להתחתן היה מתנה עם הכלה, שבמידה ויגוייס לפני החתונה תמתין לו עד גמר שירותו הצבאי.

היה אברך אחד שנעשה חתן וכבר קבע זמן לנישואיו, ואז קיבל צו התייצבות לצבא. מיהר החתן ונסע לליובאוויטש לרבי רש"ב. היה זה בזמן חג הסוכות

ונאמר לו, שכל הבחורים שביקשו ברכה לשחרור יעברו ליד הרבי בשמח"ת. והכלל היה, שאם הרבי היה אומר "שעיניהם לא יראו אותך" - הייתה הכוונה שהבחור ישתחרר מכל וכל. אם היה אומר "שה' ישמור עליך" - הכוונה שיתגייס בפועל אך יחזור בשלום מהמלחמה. כשהגיע תורו של החתן ברכו הרבי ב"עיניהם לא יראו אותך", והוא שמח שמחה גדולה בידעו שכלל לא יתגייס.

אחרי החגים חזר החתן לעירו והורה להתכונן כרגיל למועד חתונתו, כיון שכבר קיבל ברכה לשחרור מהצבא. החותן ביקש לדעת את כל הפרטים, כי לא היה בטוח כל כך שהחתן אכן ישתחרר, ולכן הציע לחתן לילך אל הרב של המקום ולשאול בעצתו.

הרב הקשיב לדברי אבי הכלה שטען שצריך להמתין ולראות איך יפול דבר עד השחרור בפועל בעוד כמה חדשים. והאברך טען שמצדו כבר קיבל את ברכת הרבי - ורצונו להתחתן מיד בזמן שקבעו! כאשר שמע הרב את דברי האברך הופיע חיזק קל על שפתיו.

התוצאה הייתה שאנשי העיירה פיטרו את הרב מתפקידו. כל הסבריו שחיך רק בגלל שהתכונן בתמימותו של האברך לא הועילו, תושבי העיירה לא חפצו ברב שנראה כחסר אמונה בדברי הרבי.

צח. הצועקים ביותר

בתקופת הצאר, תפסו מרגל שהיה אחד הבכירים בממשל. איך תפסו אותו? שמו לב שתמיד המלך נכנס וכולם נעמדים דום, הוא עומד זמן ממושך יותר מכולם. כאשר מחאו כפיים למלך הוא מחא יותר מכולם, הבינו כולם שיש משהו שמונח כאן... מסתבר שאלה שצועקים הכי חזק, הם המזיקים הגדולים ביותר.

צט. חינוך

הרבי אמר ביחידות לא' מאנ"ש שעליו לעסוק בחינוך. החסיד הרהר וחשב כיצד יבצע את המשימה. הרבי מיד אמר לו: עם סיפור חסידי ומאמר חז"ל.

ק. אנשי הרבי

כאשר קיבל ר' מענדל פוטערפאס רשיון לצאת מברנה"מ, ביקש ממני לבוא אליו להיפרד. אני לא רציתי משתי סיבות, ראשית פחדתי להיתפס בידי הק.ג.ב. ושנית, קשה הייתה עליי הפרידה. אלא שר' מענדל הודיע לי שאם אני לא אבוא אליו - הוא יבוא אליי. כמובן שהסכמתי לנסוע אליו מיד, טסתי הלך ושוב באותו היום.

בין הדברים אמר לי ר' מענדל, שיש ברוסיה אנשים שהם "דעם רבי'נס מענטשן" - אנשים של הרבי. דימיתי לעצמי שכוונתו לגדולי החסידים, ר' מענדל התחיל לפרט בשמות למי הוא מתכוון, והתפלאתי: וכי אלו אנשי הרבי? כאשר הבחין בהפתעתי הסביר לי: מה שמיוחד באנשים הללו, שהם בעלי אחריות. והם הם אנשי הרבי!

ובאמת כבר בתורה רואים את זה. עם כל החסרונות שכתובים על עשיו הרשע לא מפורש בתורה אלא שמכר את בכורתו - שבעד נזיד עדשים היה מוכן להשליך מעצמו את האחריות של בכור...

קא. יש אמת בעולם

איש אחד התייאש מן האמת, וחשב שכל בני האדם פועלים אך ורק מתוך פניות אישיות. עד שהיה עד למעשה שהתרחש בביתו של ר' אבא פליסקין, אצלו היה מתגורר. פעם אחת ראה תכונה בבית, אורח חשוב עומד להגיע. בבית של ר' אבא שררה דלות נוראה. בדרך לא דרך השיגו חתיכת סבון כדי לכבס את מפת השולחן לכבוד האורח, וניקו את הבית באופן יסודי. במאמצים רבים קנו דברי מאכל שלא נראו על השולחן זמן רב. בבית לא ראו בשר עוף בחודשים שחלפו. גולת הכותרת הייתה התרנגול שקנו לכבוד האורח הנכבד.

האדם שהתגורר אצל ר' אבא חשב שכנראה צריך להגיע איזה רב גדול, קרוב משפחה, או אדם חשוב אחר שיכול להיטיב עם בני הבית.

בשעה המיועדת נשמעו דפיקות בדלת: האורח מגיע!

היה זה נער צנום כבן 14, תלמיד ישיבת תומכי תמימים המחתרנית שאכל

'טעג' ('מים' - בכל יום אצל בעל־בית אחר), ובאותו יום הגיע תורו של ר' אבא. הבחור היה לבוש ברישול, ואת אפו קינח בשרוול בגדו - ולאורח הזה עשו את כל הכבוד הזה!

אז הבין אותו אדם שיש בעולם אנשים הפועלים ללא פניות אישיות, ושלא על מנת לקבל פרס. עובדה זו החזירה לו את האמונה שיש אמת בעולם, והוא בעצמו החליט שמעתה הוא ישמור על התורה ומצוותיה בדקדוק ובהידור.

קב. אבל אח"כ תהיי בשקט!

חסיד אחד מהדורות הקודמים נחלש לעת זקנה. ציווה עליו הרופא לאכול דבר מה לפני התפילה ע"מ לחזק את גופו. פעם שמעו כיצד החסיד מדבר לנפשו הבהמית לפני התפילה: "אה, את רוצה עוד חתיכת עוגה? טוב, אתן לך עוד חתיכה - אבל אחר־כך תהיי בשקט!".

קג. הדרך הנכונה

שני אחים למדו בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש. אחד היה בעל קבלת עול מטבעו, וקיים כל דבר מבלי לשאול שאלות, אלא כיוון שכך צריך לעשות: כך ולא אחרת. אחיו לעומת זאת לא קיבל את הדברים ברוח זו, אלא שקל בדעתו כמה פעמים כל דבר לפני שהיה מוכן לקבלו על עצמו. הוא היה רגיל לומר: "מ'דארף האלטן דערביי" (כלומר: אי אפשר לעשות דברים, כשאינך "אוחז" בדרגה המתאימה להם).

בסופו של דבר, האח הקבלת־עול'ניק עלה מעלה מעלה ברוחניות, ואחיו להיפך.

קד. פרשה סתומה

חוקר ק.ג.ב. שלא היה אלא 'מתנגד' שנהיה קומוניסט, שאל פעם חסיד בעת חקירה בלשון המשנה: "ירק זה מנין הוא חי" (כלומר: מי מחזיק את המוסדות וכו'). ענה לו החסיד: "ויחי יעקב - אומר רש"י, שפרשה זו סתומה...".

קה. סגולת הצדקה

לאיש אחד הייתה אשה שנהגה לקללו ולגדפו בכל עת. והוא לא מצא כל פתרון ל"בעיה" זו. פנה האיש אל רב העיירה ושפך לפניו את מר לבו. הרב אף הוא ניסה לדבר עם האשה אך ללא הועיל. יום אחד עלה רעיון במוחו של הבעל, ותוך כדי שהיא מקללת אותו, הוריד את כובעו מראשו, הוציא מכיסו רובל והכניס לכובע ואמר: כל קללה - רובל לצדקה! מיד "זכה" לקללה נמרצת, ואכן הוציא עוד רובל והכניס לכובע. כך נמשך הדבר כמה פעמים, עד שבסופו של דבר חדלה האשה ממנהגה הרע.

קו. ערל וטמא נדחה לפסח שני

ר' מענדל'ה מרימינוב החזיק בדעה שנפוליאון צריך לנצח את רוסיה במלחמת רוסיה-צרפת. וזה היה כידוע בניגוד לדעת קודשו של אדמו"ר הזקן. וכיוון שידע אדה"ז שר' מענדל'ה עושה פעולות לטובת צרפת שלח את אחד מהחסידיים לבלבלו מכוונותיו.

כאשר החסיד הגיע היה זה בערב פסח, ור' מענדל'ה היה עסוק באפיית המצות. הוא בעצמו הכניס את המצות לתוך התנור, והחסיד שומע שר"מ אומר משהו בשעה שמרדה את המצות. היטב אזנו ושמע את ר"מ אומר: 500 חיילים רוסיים! ושוב לוקח ר"מ את המרדה ומכניס בצק בתנור, ואומר: "700 חיילים רוסיים". ואז זרק לתוך התנור בול עץ ואמר "1000 חיילים רוסיים!" ושוב על זה הדרך. הבין החסיד שר"מ מסדר את המלחמה וקובע כמה חיילים רוסיים יפלו.

כיוון שהבין שהוא חייב לבלבלו מכוונותיו, צעק מיד: "נפוליאון הוא גוי וערל וטמא - וערל וטמא נדחה לפסח שני!". וכך הצליח לבלבלו מכוונותיו.

קז. פאניע גנב!

פעם טען כלפי אדה"ז אחד מצדיקי דורו: "פאניע גנב, פאניע נואף פאניע רוצח!" (כלומר: 'פאניע' - שם גנאי לצאר הרוסי, אינו אלא גנב, נואף ורוצח, וכיצד יכול אדה"ז לתמוך בו נגד נפוליאון).

ענה אדה"ז בניגון: "פאניע גנב, פאניע נואף, פאניע רוצח; אבער ער איז נישט מעלים אויף אחד. און נפוליאון איז יע מעלים אויף אחד, אויף מיין אחד!". (כלומר: אמנם 'פאניע' הוא בעל מידות רעות ומושחתות, אבל הוא לא מסתיר ומעלים על ה' אחד במושחתות שלו. דווקא נפוליאון האריסטוקרט מעלים בשיטות ובשכל שלו על אלוקות).

[פעם אחרת סיפר שאדה"ז אמר זאת בכפר פיענא קודם הסתלקותו לב"ב].

הנוסח הוא שאדה"ז אמר שנפוליאון מעלים "אויף מיין אחד" - ה'אחד' שגילה אדה"ז, ודוקא ע"ז היה עיקר המלחמה.

קח. הפוסטיאקעס שהצילו

שמעתי מאבי, התמים ר' חיים זלמן (חז"ק), שבליובאוויטש הייתה פעם שריפה גדולה. וכל המשכילים והעובדים רצו להציל את חפציהם. והפוסטיאקעס (ה'ארחי־פרחי') רצו להציל את הספרי־תורה!

קט. שלוש תמונות

ר' הנדל ליברמן (הצייר, אחיו של ר' מענדל פוטערפאס) שירת בצבא רוסיה בשעת מלחמה"ע השניה. הוא מיילא תפקידים בכירים כאיש קשר עם הפרטיזנים הרוסים שפעלו מאחורי הקווים הגרמניים וזרעו הרס וחורבן בצבא גרמניה. היו מקרים שהטיסו אותו לבדו במטוס על מנת להגיע לפגישות סודיות.

פעם הוא זומן לפגישה במטה הכללי של הצבא האדום, המקום בו תכננו את פעולות הצבא נגד האויב. המקום היה מוגן ביותר וננקטו אמצעים קיצוניים על מנת לאבטח את המטכ"ל. ר' הנדל היה בתפקיד כה בכיר שזומן למקום הזה. עליו היה להיפגש עם קצינים גבוהים כדי לדון בנושאים מסוימים עליהם היה קשור, ובינתיים נאמר לו לחכות בחדר ההמתנה.

החדר היה מרוהט ברהיטים יוקרתיים. שטיחים כיסו את הרצפה, ועל הקיר מולו היו תלויות שלש תמונות, אשר בכל אחת מהן הופיע דיוקן של אדם ידוע. ר' הנדל שידע את אומנות הציור, התקרב לתמונות שעל הקיר, ונעמד לפניהם

על מנת לבדוק את טיב העבודה. הוא התפלג מהאיכות הנפלאה של שלושת התמונות. ללא ספק היה הצייר אחד הציירים הטובים ביותר בברית המועצות. ר' הנדל עמד זמן ממושך לפני התמונות והתבונן בהן בהתפעלות.

לפתע הרגיש שמישהו מניח את ידו על כתפו. ר' הנדל הסתובב וראה שמאחוריו עומד גנרל בצבא רוסיה. הגנרל אמר: אני רואה שאתה מתעניין בתמונות הללו. דע לך שאלו הם שלושת האויבים הגדולים ביותר לברית המועצות. האיש בצד שמאל הוא טרוצקי. השני לידו הוא בוכרין.

לדיוקנו של האיש השלישי, לא היה זקוק ר' הנדל להסברו של הגנרל - היה זה הרבי הריי"צ... 15 שנה שהוא כבר עזב את רוסיה, ועדיין פחדו ממנו.

קי. למסור יהודי?!

מעשה בחסיד א' שירד בנו מן הדרך ונעשה חבר חשוב במפלגה הקומוניסטית, עד שנעשה מיצר לישראל. החליט החסיד לגרום לבנו שלא יוכל להתקדם יותר, וזאת ע"י שיוודעו חבריו שאביו שומר תומ"צ. ותכנן ללכת למטה המפלגה ולהראות את עצמו בזקן ופיאות ולספר שהוא אביו של אותו חבר מפלגה.

ביקש האב להיכנס ליחידות אצל הרבי הריי"צ ולקבל הסכמה לתוכניתו. אך הרבי קם מאחורי השולחן, נשען על ידו ואמר בקול גדול: "מסרן א איד?!!" (למסור יהודי?!).

צא ולמד עד כמה צריך להיזהר מכל סרך מסירה ר"ל.

קיא. מחברת יקרה

באחד הימים קיבל החסיד הנגיד ר' מוניש מאנעסזאן מברק מהרבי רש"ב ששהה באותה העת בפאריז, ומבקשו שיבוא בדחיפות לפאריז לבית המלון שם הרבי מתאכסן. ר' מוניש לא התמהמה אפילו רגע אחד ותיכף יצא לרכבת הראשונה לפאריז. בשתיים לפנות בוקר הגיע ר' מוניש לבית המלון של הרבי בפאריז, הוא המתין ליד הדלת, ובבוקר הכניסו הגבאי אל הרבי. הרבי קיבלו במאור פנים וביקשו לצאת עמו אל הגן.

הרבי בחר בפניה שקטה בגן המפואר, התיישב ליד שולחן וביקש מר' מוניש שיקנה לו מחברת ע"מ שיכתוב בה מאמר חסידות. ר' מוניש הזדרז לחנות הקרובה, הייתה זו חנות מפוארת ששמשה את העשירים שנפשו בבית המלון. כשנודע לו מחיר המחברת נרתע. הוא חזר אל הרבי רש"ב ואמר: רבי זה עולה ביוקר!

באותו רגע התחרט, הרי הוא עזב את עסקיו, קנה כרטיס רכבת, נסע מרחק כה רב - הכל על פי בקשת הרבי, ועכשיו עבור כמה פרנקים לא ימלא את בקשת הרבי!?

מיד תיקן עצמו ואמר: אני הולך מיד לקנות. אך הרבי כבר קם ממקומו... לא הועילו לר' מוניש כל הפצרותיו והרבי לא הסכים לומר לפניו את המאמר. וכמה פעמים ביחידות ביקש ר' מוניש בדמעות שליש שיגלה לו הרבי את המאמר - אבל הרבי הסכים לגלות רק מעט מזער.

קיב. כשיהודי אומר שהוא מניח תפילין

פעם, במהלך יחידות שאל אותי הרבי מה נשמע עם אחד מקרובי משפחתי, שלע"ע אינו שומר תורה ומצוות, ואשר הגיע לאחרונה מברה"מ והחל לגלות את הקשר שלו ליהדות. עניתי לרבי: "הוא אומר שהוא מניח תפילין". הרבי ענה בחריפות: "אם יהודי אומר לך שהוא מניח תפילין - פירוש הדברים שהוא מניח תפילין!".

קיג. ועקבותיך לא נודעו

שמעתי מר' הירשל רבינוביץ שהיה ממשמשי ר' לוי יצחק אביו של הרבי, שבימים קודם ההסתלקות בכ' מנחם-אב, הטה אזנו לשמוע מה מרחשין שפתותיו הק', ושמע מילים מקוטעים יוצאים באנחה: "ועקבותיך לא נודעו... אי, עקבות משיחא... עקבות משיחא...".

קיד. באמת לאמתו

בתניא פ"ל נאמר "עוד זאת ישים אל לבו לקיים מאמר רז"ל והוי שפל רוח

בפני כל האדם. והוי באמת לאמיתו בפני כל האדם ממש אפי' בפני קל שבקלים" - ולכאורה מהו "והוי, באמת לאמיתו" מדוע לא די ב"והוי באמת". אלא הפירוש הוא, שהשפלות בפני כל האדם ממש צריכה להיות לא כי כך כתוב בתניא, אלא כי כן הוא האמת!

קטו. קודם ביאת המשיח

קבלה אצל חסידים שקודם ביאת המשיח, לא יראו את הרבי.

קטז. רמז ליו"ד שבט

בתחילת מסכת ראש־השנה נאמר: "באחד בניסן - ראש השנה למלכים", ופירש רש"י וז"ל: "רגילים היו למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך, משנה שעמד בה המלך, כדאמרינן במסכת גיטין (פ, א) משום שלום מלכות, וקבעו חכמים אחד בניסן לתחלת שנתו, ואפילו עמד בשבט או באדר כלתה שנתו משהגיע ניסן, ויתחילו למנות לו שנה שניה".

ויש להבין, דרש"י כתב "ואפילו עמד בשבט או באדר" - ולכאורה כיון שכתב שאם עמד באדר הרי כ"ש שאם עמד בשבט. אלא מכאן רמז ליו"ד שבט תיש"א.

קיז. עץ הדעת חטה היה

ר' אלחנן דוב מאראזאוו הסביר פעם בהתוועדות את מאמר חז"ל "עץ הדעת חיטה היתה" - שרוצים קודם לאכול ולשבוע, ואח"כ להבין ענין בהשגה. אפגעעסן, אפגעטרונקען און ערשט וויל איך פארשטיין א השגה.

קיח. לא עשה כן

"מגיד דבריו ליעקב, חוקיו ומשפטיו לישראל - לא עשה כן". משפיע מגיד לאחרים, ובעצמו אינו מתפעל מכלום, כיון שכל עניין ששומע חושב כיצד לאומרו לאחרים.

קכ. בלי הגבלה

בילדותי שמעתי הטעם מה שאין נהוג אצלנו לומר זמירות שבת, כי תיבות הם הגבלה, וניגון בלי תיבות הוא בלי גבול.

קכב. שינויים בניגונים

מה שהקפידו שלא לשנות את הניגונים, לא הקפידו על זה בשעת התפילה, חסידים אמרו שהניגון בתפילה הוא לפי מהלך הנפש של המתפלל, ועל כן יכול להשתנות.

קכג. תוים יקלקלו

כשאדמו"ר מוהרי"צ ביקש שיכתבו את ספר הניגונים, שלחו מומחה לתוים אל א' מבניו של ר' חוניע מרוזוב שהיתה לו קבלה מאביו את עשרת הניגונים של אדה"ז, כפי ששמע אותם מאדמו"ר מוהרש"ב בעצמו. בא' הניגונים אמר הגוי המומחה שאי אפשר לכתוב את זה - כי הכתב רק יקלקל.

קכד. יגלה לן טעמי

"יגלה לן טעמי דבתריסר נהמי" - אמר השפאלער זיידע: אין אנו יודעים הטעם של הי"ב חלות, אבל אנו יודעים אז א איד (א יוד) מיט צוויי חלות - איז י"ב חלות.

קכו. וכמו נסיון ממש

מה שכתוב בתניא פ"ל "והנה ובאמת שהיא מלחמה גדולה ועצומה לשבור היצר הבווער כאש להבה מפני פחד ה', וכמו נסיון ממש", ולכאורה מה מוסיפים המילים "וכמו נסיון ממש", וביארו חסידים שהנסיון הכי גדול הוא כאשר "ותתפשהו בבגדו", שהיתה תפיסה בדבר גשמי. והפשט "וכמו נסיון ממש" - מלשון ממשות וגשמיות. ובהתוועדות יש הכוח לגלות כחות בעבודה ובתיקון המידות ולהלחם עם היצה"ר.

קכח. דחק ונכנס

בתניא (פכ"ה, ובאגה"ת פי"א) כתוב שגם האומר אחטא ואשוב, אם דחק ונכנס מספיקין בידו. והביאור בזה, שעצם זאת שחשב על התשובה, הוי ראייה שהחטא כואב לו - ועל כן מספיקין.

קל. מנותק לגמרי

בתחילת הנשיאות של הרבי הגיע לרוסיה השמועה שהרבי מבקש שילקטו כתבים וישלחו לספרייה. היה זה בערך בשנת תשי"ב. התעסקתי בזה משך זמן ונסעתי לערים שונות לחסידים ובני חסידים שהיו להם כתבים. פעם נודע לי על תמים אחד שלמד בתו"ת, וגר לבדו בעיירה רחוקה בין גויים. נסעתי אליו לשבת, ואמר שמסכים לתת הכל, מלבד המשך תרס"ו.

החסיד הנ"ל לא ידע כלל מהסתלקות אדמו"ר הרש"ב, לא מנשיאות אדמו"ר הריי"צ ובוודאי שלא מהסתלקותו, כל השנים האלו הוא חי לבדו לגמרי מנותק.

קלב. זה מה שנאמר בשבת

חקרתי אצלו רבות אודות החסיד ר' מיכאל דער אלטער, שהוא היה המשפיע שלו בליובאוויטש, ושמעתי ממנו סיפורים שונים, עד שאמר מהו התמצית של ר' מיכאל: כאשר ר' מיכאל היה נותן שיעור בלקוטי תורה בישיבה, היה נעצר לפעמים באמצע המאמר ואמר "און דאס האט דער רבי געזאגט שבת אין מאמר" [וזהו מה שהרבי דיבר בשבת במאמר] - ובזאת הוא הבין את גדלות ר' מיכאל. [כלומר, אף שהיה מזקני החסידים, והיה אצל הצמח צדק והרבי המהר"ש, החיות שלו היה במאמר האחרון של אותה השבת].

קלג. רבו יתיר יסגי

בנוסח 'אסדר לסעודתא' אומרים: "רבו יתיר יסגי, לעילא מן דרגיה, ויסב בת זוגיה" -

רבו - גאוה. יתיר - גאוה יתירה. יסגי - עוד יותר גאוה. לעילא מן דרגא -

ועוד יותר גאוה. וכל זה למה? "ויסב בת זוגיה" - יכול להיות שהגאוה שמופיע אצל אברך היא בגלל שנשא אשה וד"ל.

קלד. חנוכה בלי סופגניות

רק אצל חסידים התוועדות חנוכה לא חייבת להיות עם סופגניות, ומצד שני, אפשר להתוועד גם אחרי חנוכה בענייני חנוכה.

קלה. דער אילותי

ר' מאיר שמחה חן, ביקר פעם בעיירה אחת, וראה בחור צעיר יושב ואומר תהלים בחמימות מיוחדת. ואמר "אילותי לעזרתי חושה" (תהלים כב, כ) ותרגם לעצמו: "מיין שטארקער גאט, צו מיין הילף שנעל".

כששמע זאת רמ"ש התפעל מאוד שבחור צעיר אומר תהלים באופן כזה. שאל אותו אם לומד בישיבה, והשיב הבחור שהוא יתום מאביו, וצריך לעבוד אצל אופה לעזור לאמו. כששאלו רמ"ש כמה הוא מרוויח מעבודה זו, ענה שמרוויח כמה רובלים לחודש.

שאל רמ"ש: באם הייתי נותן לך את הרובלים הללו היית מסכים לילך ללמוד בישיבה? והצעיר ענה שישאל את אמו. לפעול אמו הסכימה, ורמ"ש שלחו לישיבה.

לאחר כמה שנים הזדמן רמ"ש לעיר הזו, ומצא אברך אחד לומד שיעור רבים, והכיר שהוא הבחור ששלח לישיבה. וישב לשמוע השיעור, ואכן היה מה לשמוע, לומדות, חריפות וכו'. אבל - כך סיפר ר' מאיר שמחה - "דער אילותי אין שוין ניט געווען" [ה'אילותי' - התמימות של אמירת התהלים - זה כבר לא היה].

קלו. ובינתיים נוסעים

ישנו פתגם חסידים: דער בעל עגלה שמייסט, דער פערט בריקעט זיך, דערוויילע פארט מען [העגלון מצליף, הסוס בועט, אדהכי והכי נוסעים].

קלז. ותמלוך

אצל חסידים היו אומרים: מוטב לקצר ב'ועל חטא', ולהאריך ב'ותמלוך'.

קלח. בפני עצמך

שמעתי מאבי אודות מאמר תז"ל "כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו" - "כל הגדול" אם מישהו נעשה גדול באמת הרי זה בגלל ש"מחברו", כי הוא בצוותא עם חברים. אבל "יצרו גדול" - זה שהיצר הרע הוא גדול, הרי זה "ממנו", בגלל שהוא נמצא לבדו, פאר זיך, בלי חברים.

ועד"ז פירש בתניא פרק א' שמביא מאמחז"ל "ואל תהי רשע בפני עצמך" - שמהו רשע - זה שהוא "בפני עצמך", ואינו מעורב עם הבריות.

קלט. ובלבד שיכוון ליבו

"אחד המרבה ואחד הממעט - ובלבד שיכוון לבו", עיקר הדגש הוא ש"אחד המרבה" צריך לראות ש"יכוון לבו" וד"ל.

קמ. רק חסיד יכול

להצטער בצער הזולת - זאת יכול כל אחד, אמנם לשמוח באמת בשמחת רעהו - זה יכול רק חסיד.

קמא. רבו יתיר יסגי

באחד אסיפות הרבנים רצו לדון ע"ד המשכורת של הרבנים, ואמר החסיד הגאון ר' מענדל חן הי"ד שאין לדון על דבר זה, שהרי הקב"ה זן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים, ואף רב אינו גדול מקרני ראמים, ואינו קטן מביצי כינים.

קמב. וספור הכוכבים

פעם אמר הרבי הריי"צ נ"ע על הפסוק (לך לך טו, ה) "וספור הכוכבים" - ספור מלשון ספירות ובהירות, מ'דארף ליכטיג מאכן די כוכבים [צריכים להבהיר את

הכוכבים] - שהתמימים הם הכוכבים שמאירים את חושך הגלות, אלא שגם הם צריכים זיכוך ובהירות.

קמג. גפרור

פעם התוועד החסיד ר' אברהם אלי' פלאטקין, והיה זה קודם שהתפרסם הפתגם של הרבי הרש"ב שתמימים הם 'נרות להאיר', והוא דיבר באופן אחר קצת, ואמר שתמים הוא כמו גפרור (א שוועבעלע).

גפרור מהו? א שבב עץ קטן, עם ראש קטן, ויכול לשרוף עולם ומלואו. הגויים אומרים שמעץ אחד אפשר לעשות מליון גפרורים, אבל גפרור אחד יכול לשרוף מליון עצים.

קיסם עץ - קבלת עול [לכאורה במשמעות של 'קלאץ' - דבר יבש], ראש קטן - לימוד דא"ח [לכאורה בשל היותו דליק], וביכולתו לשרוף את העולם מלשון העלם והסתר.

מהו החילוק בין פתגם זה לפתגם רבותינו שתמים הוא נר להאיר?

הרביים חידשו שלא צריכים לשרוף, אפשר להאיר. כשיש תמים בעיר הוא לא שורף, הוא מאיר - ובמילא נעשה מואר.

קמד. גחלת

ועוד אמר אז שגחלת יכולה להיראות כבויה, אך באמת היא מלאה אש, ובשלב מסוים היא מתעוררת וסוף סוף היא מדליקה את כל העצים. ועד"ז הוא תמים.

קמה. עקידת יצחק

בהיותי ברוסיה הייתי הולך לבתי כנסיות לעורר את ההורים לשלוח את ילדיהם לתומכי תמימים. והיה בזה סכנה גדולה. פעם היה פרשת וירא ודיברתי על הפרשה:

במדרש מסופר שכשראתה שרה אמנו שאברהם אבינו מתכונן ללכת לעקידה עם יצחק בנה, שאלה לאן הם הולכים, ואמר לה שהוא מוליך את יצחק לשיבה.

כששמעה זאת הכינה לו חפציו ואפתה עוגיות עבורו וכך נפרדה ממנו.
 ותמוה: נהי שלא רצה אברהם אבינו לגלות לה להיכן הוא הולך, אבל למה
 צריך לשקר? היה יכול לומר שאינו יכול לגלות, אבל מדוע לשקר, ח"ו?
 אלא הביאור הוא: אברהם לא שיקר ח"ו, ואמר את האמת כולה, כי כששולחים
 בחור לישיבה שולחים אותו לעקידה.
 ופעלתי על כו"כ בדברים אלו ושלחו בניהם לישיבה.

קמו. מעלה עצמית

פעם ציוה אדמו"ר מהוריי"צ לר' חאטשע פייגין שיוציא את כל התמימים
 החוצה ויעמידם יחד. וכשעמדו כולם הכריז הרבי "תמימים!" ותו לא.
 שבזה רצה לגלות את המעלה העצמית של התמימים. תמימים צריכים לדעת
 את מעלתם, שהם תמימים, שזו מעלה עצמית נעלה מהכל, רק צריך להיזהר
 שלא פארוואסערן (שלא לדלל את זה), וזה רק מחייב לפעול יותר.

קמז. על מה לדאוג

הרבי המהר"ש אמר פעם: על גלות השכינה אין צריכים לדאוג, השכינה
 תישאר בשלימות... צריכים לדאוג על וועגן זיך [על הגלות הפנימית].

קמח. להישאר בליובאוויטש

הרבי המהר"ש אמר: אפילו אם לא ישאר מניין, אני את ליובאוויטש לא אעזוב.

קמט. מאור

משפיע צריך להיות בדוגמת מאור, מה אכפת לו אם יש מקבלים או לא? - הוא
 צריך לעשות את שלו. וכמו שהשמש לא אכפת לו אם הווילון פתוח או לא, הוא
 צריך להאיר.

קנ. חזרת דא"ח ביחיד

פעם הייתי באיזה עיר, ושמעתי שר' בערקה חן נמצא שם. הלכתי עם חבר אליו להתוועד. כשהגענו לביתו ראינו דרך החלון שהוא יושב על יד שולחן לבדו, עיניו עצומים ופניו להבים, וחוזר דא"ח בקול כאילו הוא מדבר לרבים. עמדנו שם כשעתיים ולא רצינו להפריעו, וחזרנו לביתנו וזה פעל עלינו שינוי יותר מפארבריינגען.

ואדמו"ר מוהרי"צ ציווה באמת פעם למישהו שיחזור דא"ח בכל מקום, גם כשאינן אף אחד.

קנא. נקודה יתירה

פעם התוועד עמנו ר' שמואל נוטיק (קראסלאווער), והסביר את דברי רש"י "אם הנקודה יתירה על הכתב - אתה דורש את הנקודה, ואם הכתב רבה על הנקודה - אתה דורש את הכתב": אם נקודת הלב 'יתירה על הכתב' - על העניינים החיצוניים [לכאורה ע"ד המבואר בדא"ח על אותיות הכתיבה לגבי אותיות החקיקה, שכתובה מורה על חיצוניות], "אתה דורש את הנקודה" - אפשר לעמוד בנסיונות. אבל אם הכתב רבה על הנקודה, נשארים רק עם הכתב...

קנב. מילה מהרבי

ועוד סיפר ר' שמואל קאסלאווער: הי' חסיד אחד שעשה תשובה חזקה וכבידה ביותר, מה שנקרא "תשובת הקנה", היינו סיגופים רבים וגלגולי שלג וכיו"ב, כידוע ליודעים.

אחר שעשה פעמיים תשובה זו נסע לטשרנוביל. כשנכנס לטשרנובילער הסתכל עליו ואמר לו בקול: "אשה חמת מלאה צואה!", והחסיד הקיא וכו' מתוך מיאוס.

ולכאורה הרי החסיד הנ"ל גם ידע ממאמר חז"ל זה, ובפרט שעשה תשובה עם כל ההידורים. ואעפ"כ, כל זמן שלא שמע זאת מהרבי לא הרגיש את העניין כמו עניין שלו, ולכן לא נגע כ"כ לנפשו, כי יש עניינים שרק רבי יכול לעזור.

קנג. מים רותחים על הראש השני

ועוד מר"ש קראסלאווער: כשנעשה הרמ"א רב של קרקא, חרה הדבר למושל העיר, שלקחו רב קטן וצנום וללא זקן גדול וכו'. וקרא לו אליו לבחון אותו אם הוא ראוי לתפקיד. ושאל אותו כמה שאלות, וביניהם האם היהודים הרגו את אותו האיש. ואמר שכן. ושאל מדוע. והשיב הרמ"א בסיפור משלמה המלך שהיה אדם אחד שהיה לו בן שנולד עם שני ראשים, וכשנפטר טען הבן הזה שמגיע לו חלק כפול בירושה, כיון שהוא שני אנשים, ופסק שלמה המלך שישפכו מים רותחים על ראש אחד, ואם גם הראש השני יצעק ה"ז אדם אחד. וכמובן שהוא קיבל רק ירושה אחת. ועד"ז, המשך הרמ"א, כיון שאמרתם שאותו האיש הוא אלוקות ח"ו, רצינו לבדוק אם כשנהרוג אותו, הקב"ה יצעק או לא.

ובעבודה הוא, שכשמרגיש את הכאב בראש השני ה"ז ראייה שהם אחד, ועד"ז בהתקשרות לרבי שצריכה להיות התקשרות כמו מציאות אחת.

קנד. דברים חסרי משמעות

כשהגיע ר' מענדל פוטערפאס לטשערנאוויץ היה בסכנה גדולה והיה סכנה להחזיקו בבית. מצאו לו בית אצל יהודי א' שהיה רחוק מאוד מיהדות ולא ידע מה תפילין ומקווה וכיו"ב. ר' מענדל הגיע ותיכף התחיל להתעסק בבניית מקווה במחסן אצלו, באופן שלא ניכר בחוץ. אחר כך שלח את היהודי בעל-הבית להודיע לחסידים שהמקווה מוכן. הוא לא הבין מה ר' מענדל מסר דרכו, ואמר "ר' מענדל השתגע, הוא אומר דברים חסרי משמעות ש'המקווה מוכן"...

קנה. מאכן דא ארץ ישראל

כשר' זלמן משה הגיע לארץ הקודש, נסע ר' חיים משה אלפרוביץ לקבל את פניו בתל אביב. כשנפגשו אמר לו ר' זלמן משה: "קום, מאכן דא ארץ ישראל!" [הבה ונעשה כאן ארץ ישראל].

קנו. מנכין לו מזכויותיו

החסיד ר' אבא פערסאן נסע בשליחות מיוחדת מאדמו"ר נ"ע בקניגסברג

שבאשכנז, ולבש לבושים כנהוג שם, באופן מודרני וכו'. הוא היה פנימי והיה מסתיר את עצמו בלבושים כאלו. והוא היה אחד מהחסידים שהיו שולחים אליו מתלמידי תו"ת בליובאוויטש שיקבלו ממנו הדרכה והשפעה.

אחד התמימים שהיו אצלו היה החסיד ר' חוניע מרוזוב, והיה אתו עוד בחור שהיה קצת מקולקל. ור' אבא התוועד אתם והוכיח אותם.

את ר' חוניע הוכיח שראה אותו קופץ מהטראמאוויי (הרכבת החשמלית, הקלה) לפני שעצרה לגמרי, כיון שמיהר. ואמר לו: חז"ל אמרו "כל מי שנעשה לו נס מנכין לו מזכויותיו" והדיוק הוא "זכויותיו" ולא "מצוותיו". כיון שאע"פ שאדם עושה הרבה מצוות, ולומד תורה, ומתפלל וכו', אבל ברובא דרובא זה לא באמת לאמתו, רק לעתים רחוקים כשמתפללים כדבעי וכו' עס דאווענט זיך מיט אן אמת (זה 'מתפלל' עם נקודת אמת), ואז נעשה איזו הזזה ושינוי פנימי. וזו הכוונה "זכויותיו" - מה שאדם זיכך את עצמו ופעל בפנימיות.

וכשנעשה לאדם נס, מנכין לו מזכויות אלו, מאותם מצוות ועבודת השם שעשה מיט אן אמת, ואשר לכך לא כדאי מעשים כאלו של סכנה כיון שמצריכים נס, ואין כדאי להפסיד מזכויות אלו.

קנז. נא דיר אהבה, נא דיר יראה

ר' אלחנן מרוזוב היה חברותא של אדמו"ר הריי"צ כנודע, פעם נכנס אדמו"ר נ"ע באמצע לימודם, ניגש לר' חוניע והיכה לו על כתפיו ואמר "נא דיר אהבה, נא דיר יראה" (הא לך אהבה, הא לך יראה), וסיפר אח"כ אדמו"ר הריי"צ שבשעתו קינא בר' חוניע על ברכה זו. אבל אח"כ אמר שכדאי היה להתייגע ע"ז בכוחות עצמו.

קנח. ולבני קהת לא נתן

הבעש"ט שלח פעם את ה'תולדות' לועד ארבע ארצות, ואמר לו שילך וידבר אתם בלימוד וישאר שם למשך זמן. ה'תולדות' נסע לשם, ובתחילה היה שולח להם תשובות בלימוד דרך פתקים וכו', והם לא ידעו ממי זה, עד שהוא גילה להם שזה מעשה ידיו, והעלוהו לגדולה. הוא כמוכן לא גילה להם שהוא מתלמידי הבעש"ט.

פעם הגיע אדם עם קמיע של הבעש"ט, והיה כתוב בתוך הקמיע 'נתן', וזה היה כמו סימן שהבעש"ט קשור עם משיח השקר הידוע, ששם תלמידו היה נתן העזתי שהחשיב עצמו לנביא וכו'. והתחילו לדון שם אם להחרים את הבעש"ט.

וכששמע ה'תולדות' מה שקורה התיישב על הרצפה וקרע את בגדו, ואמר להם: הכל טוב ויפה, אבל על הרבי שלי לא תדברו. ואז הבינו שהוא חסיד. הוא ביקש מהם את הקמיע והראה להם שהיה כתוב 'כתף', והמתנגד מחק את האותיות והפך שם/כתף' יהיה רק 'נתן'. ואז הבין ה'תולדות' את הטעם ששלח אותו הבעש"ט לשם.

כשחזר לבעש"ט אמר הבעש"ט בקול "ולבני קהת לא נתן, כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו".

והביאור הוא, שקמיע זו כתב הבעש"ט לבטל קליפת ש"צ, ולכן כתב 'כתף' שזהו ענין בני קהת שנושאים את הארון בכתף כדי לבטל את האחרים שמהם יונקים הקליפות (כמבואר בדא"ח), וזו הכוונה "ולבני קהת לא נתן - בכתף ישאו".

בדורנו ישנם יחידי סגולה שהם עדיין מבני קהת...

פעם באו מתנגדים לביתו ר' שמחה גורודצקי ושאלו אותו למה הספרים של חב"ד נקראים "קה"ת". והוא אמר להם שזה ראשי תיבות "קרני הוד תורה", אבל הם לא קיבלו את זה ואמרו שיש בזה עוד רמז. אך הוא לא אמר להם...

קנט. אין שום דבר

בליובאוויטש היה אחד התמימים הכי חשובים מבעלי השכלה, ושמו ר' הירשל קלימאוויטשער, והיה לו אח קטן בהרבה שנים ושמו ר' שמואל, וכשהגיע האח הקטן לליובאוויטש, היה כבר ר' הירשל מהעלטערע תמימים ולימד את אחיו את יסודות החסידות, ואמר לו שני דברים:

את המאמר דא"ח שהרבי אומר צריכים לשמוע בין אם מבינים ובין אם לא מבינים. ר' שמואל טען שאם אינו מבין אינו יכול לשמוע, וענה לו כשהרבי אומר מאמר צריך להיות מונח שאין שום דבר בעולם מלבד המאמר.

קס. לחוש ביוקר התפילין

ר' הירשל הנ"ל היה מהתמימים שעסקו בעבודה יותר מכפי כוחם בתפילה ובאתכפייא. והיו אז כמה תמימים שעסקו בעבודה באופן כזה, והוא נפטר בקיצור ימים ל"ע.

ואומרים בשמו שבסוף ימיו כשהיה חולה ולא היה יכול לשמור על נקיון הגוף וכיו"ב, וע"כ לא הניח תפילין כמה ימים, ואמר אז שכל האתכפיא'ס והסיגופים אינם שווים הנחת תפילין פעם אחת.

ואמר על זה ר' דוד האראדאקער (שהיה ג"כ מהתמימים העובדים ע"ד הנ"ל): אויף צו דערהערן דעם ווארט, דארף מען טאן א סאך יארן אתכפיא [כדי לחוש ענין זה, יוקר מצוות תפילין, יש לעסוק באתכפייא כו"כ שנים].

קסא. נושא הפכים

החסיד ר' יונה פאלטאווער הי"ד היה מנהל ישיבות תו"ת אחרי נסיעת אדמו"ר הריי"צ מרוסיא, הממשלה חיפשו אחריו והיתה סכנה גדולה להסתובב בביתו. בשנת תש"ח, סמוך מאוד לזמן שלקחוהו למאסר (שממנו לא שב, נפטר כ"ב שבט תש"ט, הי"ד), הייתי אצלו להתיעץ אודות עניינים מסוימים של תו"ת.

פתאום נכנס הת' מיכל רפפורט, ושמאל פעוונזער ועוד אחד כדי להתוועד. ור' יונה התחיל לצעוק עליהם איך הם מעיזים לבקש התוועדות בזמן סכנה כזה, שזהו סכנת נפשות ממש, וזהו איסור ע"פ תורה וכו' וכו'.

אשתו עמדה בפתח וראתה איך שהוא מדבר עם התמימים דברים קשים כגידיים, ובאמצע תוך כדי דיבור פנה אליה ואמר: שרה, הביאי קצת משקה, חסידים באו להתוועד!

היא נשארה במקומה כאבן דומם, כי לא הבינה מה קורה כאן, והוא חזר ואמר לה: הלא אמרתי לך להביא משקה. והתוועד עם התמימים.

אח"כ סיפרתי כל זאת לר' מענדל פוטערפאס, ואמר לי שזהו חסיד אמיתי שיכול לעשות ב' הפכים בעניין אחד, וכמבואר בדא"ח אודות "על שאול ועל

בית הדמים" - על שאול שלא נספד כהלכה, ועל בית הדמים שהרג את כוהני נוב, וה"ז שני הפכים יחד, שזהו מצד דעת רחבה שיכול להיות התכלות ב' מדות הפכיות.

ועד"ז היה בעוד חסיד אחד (השם אין זוכרים) שבאותה התקופה היו באים אליו להתוועד, והיה צועק, ויחד עם זה היה מעמיד חצי ליטר משקה על השולחן, ואמר: "צריך לצעוק, אבל צריך להניח משקה על השולחן. כי כך אמר לי הרבי, שכשחסידיים מתוועדים עלי להניח חצי ליטר משקה על השולחן".

קסב. עבודה פנימית

במדרש איתא שיצחק אבינו היה בג"ע כמה שנים אחר העקידה. והטעם הוא כי אברהם אבינו רצה שהגילוי של העקידה יחדור בפנימיותו און זאל ניט פארוואסערט ווערן (ולא ידולל), לכן שלח אותו לגן עדן כדי להחדיר בפנימיות כל המאורע.

קסג. ההשפעה רק בתו"ת

ר' חוניע מרוזוב לא רצה לשלוח את בניו הקטנים לתו"ת, מכמה טעמים. האחד כי היה אז המצב מאוד מבולבל, וכל הזמן ברחו ממקום למקום, ובביתו יכלו לקבל יותר. וגם כי אחד מבניו נפטר אז בצעירותו.

ר' משה בנו עמד בתוקף ללכת לתו"ת, והלך בלי רשות. כשחזר אמר ר' חוניע שההשפעה שקיבלו בתו"ת לא היו מקבלים אצלו.

קסד. האד"ם

ר' ניסן אמר שלא רק שהר"ת של שמו של ר' חוניע הוא "אד"ם" [אלחנן דב מרוזוב] (וכן הוא מכונה בכתבי אדמו"ר הרי"צ), אלא שהוא אכן אדם באמת.

קסה. לא מנהל

ר' ניסן ציוה שעל מצבתו לא יכתבו 'מנהל תו"ת' אלא 'משגיח' וכיו"ב, כי המנהל הוא רק הרבי עצמו.

קסו. בעל נגלה

שאלתי פעם את אבי, אם ר' ניסן יודע ללמוד נגלה. ואמר לי שהוא יודע יותר מזלמן שמעון דווארקין.

קסז. ביים קנייטש

ר' אברהם זשעמבינער התוועד פעם בליובאוויטש, והתוועדו בטוב. והיה צריך כבר לנסוע לביתו. ונכנס פעשע בעל עגלה לומר שכבר צריך לצאת. ואמר לו לחכות עוד קצת, והמשיך להתוועד. ונכנס שוב ודפק בדלת שהעגלה מוכנה וצריכים לנסוע, וכך היה כמה פעמים. ואמר אז "ביים קנייטש פארבריינגט זיך גוט" [בשעת הלחץ הזו, ההתוועדות עמוקה יותר].

קסח. תקנה למלווה מלכה

באחת העיירות עשו תקנה שבמלווה מלכה יביאו רק תפוחי אדמה, כי כולם הולכים רק אל הגריבענעס (מאכל מיוחד אצל העשירים) ועל כן באים רק לבתי הגבירים.

קסט. תפוח אדמה

חסיד הוא בולבע [תפוח אדמה], מכניסים גרעין אחד וצומח הרבה, אבל הכל בשקט, בתוך האדמה.

קע. אי אפשר להתחרט

יש ג' דברים שקודם שמתחילים אפשר להתחרט, אבל כיון שהתחילו אסור בשום אופן:

דיין אינו מוכרח לקבל הדין תורה, אבל כיון שנכנס לזה מחויב לפסוק ואסור לו לחזור בו.

גר אינו מוכרח להתגייר, אבל כיון שנתגייר אינו יכול לחזור לסורו.

חייל כל זמן שאינו בחזית אינו מחויב לגמרי ללכת לשם, אבל כיון שהוא בחזית הוא מוכרח לירות, כי בידו תלוי נצחון כל המלחמה.

וכן הוא אצל תמימים.

קעב. חטה היה

ר' אלחנן דב מרוזוב התוועד פעם והסביר דברי חז"ל "עץ הדעת חיטה היתה" - שקודם רוצים לאכול ולשבוע, ורק אח"כ להבין עניין בהשגה ("אפגעגעסן, אפגעטרונקען, און ערשט וויל איך פארשטיין א השגה").

קעג. "משפיע"

מהו "משפיע"? - "מגיד דבריו ליעקב, חוקיו ומשפטיו לישראל" - הוא אומר לאחרים מה נכון ומה ראוי לעשות, אבל הוא עצמו - "לא עשה כן", לעצמו אינו לוקח מאומה. ועל כן הוא לעולם לא יעשה תשובה, כי כל מה שהוא שומע, הוא תיכף חושב כיצד למסור זאת לאחרים.

קעד. לכתוב התוועדויות

יש כאלו שרושמים התוועדויות... הרי זה כמי שרצה לזכור ניגון, וכתב על הנייר "ג' פעמים 'נא נא נא', וב"פ 'בם, בם" וכך הלאה. וכמובן שאת הניגון עצמו לא זכר.

קעה. בלי הגבלה

בילדותי שמעתי הטעם על זה שאין אומרים אצלנו זמירות בשבת, כי תיבות הן הגבלה, משא"כ ניגון לבדו הוא בלי הגבלה.

קעו. אי אפשר לכתוב

כשאדמו"ר הריי"צ ביקש שהחסידים ינגנו את ניגוני חב"ד וירשמו אותם בשביל ניח"ח, שלחו מומחה גוי לכתוב תווים לר' דוד מרוזוב, שהיה לו בקבלה עשרת הניגונים של רבינו הזקן כפי שקיבלם מאביו ר' אלחנן הי"ד ששמע בעצמו מאדמו"ר הרש"ב נ"ע. באחד הניגונים אמר הגוי שאי אפשר לכתוב את הניגון, כי הכתב רק יקלקל.

קעז. תריסר נהמי

בשם השפאליער זיידע: "יגלה לך טעמי דבתריסר נהמי" - טעם י"ב חלות אין אנו יודעים, אבל אנו יודעים ש"י"ד (יהודי) עם ב' חלות - הרי זה י"ד בי"ת חלות.

קעה. נסיון ממש

בתניא פרק ל' כתוב "והנה באמת שהיא מלחמה גדולה ועצומה לשבור היצר הבוער כאש להבה מפני פחד ה', וכמו נסיון ממש" - ולכאורה מה מוסיף אדה"ז בלשון "וכמו נסיון ממש"?

חסידים ביארו שהנסיון הכי גדול "מלחמה גדולה ועצומה" הוא כשזה נתפס בדבר גשמי ועומד מול עיניו. וכמו אצל יוסף שהנסיון היה כאשר "ותתפשהו בבגדו", שהיתה תפיסה בדבר גשמי. וזהו "נסיון ממש", נסיון שבא בממשות¹³. והתוועדות היא לגלות כחות בעבודה בתיקון המידות ולהלחם עם היצה"ר.

קעט. דחק ונכנס

באגרת התשובה נאמר שגם האומר "אחטא ואשוב" שאמרו חז"ל ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה", הוא כל זמן שלא "דחק ונכנס", אבל דחק ונכנס יכול לשוב. והביאור בזה, שהא גופא שחשב בשעת מעשה על התשובה, הוא ראה שהדבר כואב לו, ומשום כך "מספיקין".

13. וראה עד"ז בספר החינוך מצוה ערב - "משרשי המצוה".

קפ. שני וחמישי

ר' סעדיה ליברוב שאל את ר' ניסן מדוע עושים כזה עסק מ'ונתנה תוקף' והרי ב'והוא רחום' של שני וחמישי יש שארפערע אותיות (ביטויים חריפים יותר), והנה לו, שבגלל ש'ונתנה תוקף' אומרים שלוש פעמים בשנה, ו'והוא רחום' בכל שני וחמישי...

קפא. מילה בסלע

שני גבירים נסעו לישיבה אחת לחפש חתנים לבנותיהם, הראש ישיבה בחר לגביר היותר גדול למדן חסיד, ולגביר הפחות גדול למדן מתנגד. חזרו שניהם לעירם, והמתנגד התבלט בפלפוליו וגאונותו, ואילו החתן החסיד לא דיבר.

לגביר כאב שהחתן השני גדולתו מתפרסמת בעיר, ואילו החתן שלו - אף שהוא גדול יותר - אין הדבר נודע ונשמע, עד שלא יכול היה להתאפק ושפך את לבו בפני חתנו.

ענה לו החתן החסיד: אחד הלך לשוק לקנות עוף, והלך למקום שמוכרים ציפורי-המדברת (תוכי), ושאל על המחיר וענו לו 10 רובל. הוא התפלא על המחיר הגבוה על עוף כה קטן. הלך לברר על מחיר של תרנגולי-הודו, ונענה שהוא שווה 3 רובל. תמה הקונה, איך זה שהציפור הקטנה שווה שלוש פעמים יותר מהעוף הגדול כל כך, ענה לו המוכר: שוטה, דער רעדט, און דער שווייגט (זה מדבר, ואילו זה שותק)...

קפב. ברית בזמנה

ר' מיכאל דער אלטער התיישב פעם עם הבחורים להתוועדות, וקודם לזה התפללו מנחה. ר' מיכאל הורה שלא יאמרו תחנון כי יהיה היום ברית. אחרי התפילה ישבו להתוועד כמה וכמה שעות ואין ברית. כיון שעבר היום שאלוהו התלמידים איה הברית. והשיב להם: פארבריינגען הוא ברית!

קפג. במחיצה אחת

במאסר הגדול בלנינגרד באדר תרח"צ, נאסרו גדולי החסידים (ר' אלחנן מרוזוב ועוד) וביניהם הבחור משה לייך. למחרת הביא אביו, ר' פרץ, לבית הכנסת משקה לחסידים. ששאלוהו על מה, ענה שזכה שאסרו את בנו עם כאלו חסידים.

קפד. דער עובד'ל

רד"צ היה עובד מגיל צעיר, מגיל שבע. קראו לו "דער עובד'ל", והיה אומר "מה אעשה, אבי (ר' פרץ הגדול) היה גאון, בני (רמ"מ) גאון, ואני הנני עם הארץ באמצע"...

קפה. דבקות

רד"צ היה תמיד בדבקות ולא הרגיש בנעשה סביבו. ר' משה חיים דובראווסקי שהיה משמשו סיפר, שפעם הלכו למדוד חליפה אצל חייט. ורד"צ התעמק במחשבתו, ובאמצע היה מניח אצבעותיו על מצחו וצועק 'אוי אוי'. כיון שהיה מריח טבק, היו לו ב' נקודות על מצחו מהטבק שעל אצבעותיו.

גם באמצע המדידה עשה כן, ואח"כ ניקה אצבעותיו על החליפה, והחייט התרגז. ואז התעורר ושם לב מה שעשה וביקש סליחתו.

קפו. עשיה בפועל

ר' יצחק מתמיד היה אומר: הלוואי וואלט דער גרויסער געטאן וויפיל דער קליינער ווייסט [הלוואי שהגדול היה עושה - מה שהקטן יודע].

קפז. שנואה לאה

ר' ניסן היה מתוועד על הפסוק "וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה", ש'לאה' הוא עולם המחשבה (כמבואר בדא"ח), ו"שנואה לאה" שאנשים אינם

אוהבים לחשוב דא"ח, ועם זאת "ויפתח את רחמה" שהתעוררות המדות אהוי"ר תלויה במחשבת דא"ח¹⁴.

קפח. כמו בנעילה

פעם בא יהודי לא' מרבתינו, וביקש ממנו שיבאר באותיות פשוטות מהו רבי ומהו חסיד. לא באותיות של קבלה וחסידות אלא באופן הכי פשוט.

ואמר לו: לכל אדם יש דרגות שונות בהתעוררות הנשמה. יש מה שמתעורר באמירת 'מה טובו' ביום חול רגיל, ואח"כ פסוקי דזמרה יש התעוררות גדולה יותר, ולמעלה מזה בברכות ק"ש, וק"ש, ושמו"ע. ואח"כ בשבת ההתעוררות היא יותר מבימות החול וכו'. עד שביום הכיפורים הוא התעוררות הגדולה ביותר, וביום הכיפורים גופא יש שלבים שונים, עד שבסוף היום בתפילת נעילה, ובפרט בפסוקי היחוד כשאומר 'שמע ישראל' וכו' זו התעוררות הנשמה הכי גדולה.

רבי, הוא מי שביום רגיל באמירת 'מה טובו' יש אצלו התגלות הנשמה באותו אופן כמו באמירת פסוקי הייחוד של אדם אחר ביום הכיפורים (ואף יותר).

קפט. שלא לרמות עצמו

בתהלים נאמר "הפכת מספדי למחול לי, פתחת שקי ותאזרני שמחה" - מהו "פיתחת שקי", ומהי השמחה שבזה?

הנה 'שק' קאי על היצר הרע, לבוש שק דקליפה שמקיף את האדם ומעלים על אור הנשמה שלא יראה האמת דקדושה והאמת דאלוקות. וכשהאדם מוקף בשק, והשק קשור וסגור, הוא במצב של שקר גמור ואינו רואה כלל את האמת, ומרמה עצמו לומר שטוב לו. אמנם כשהשק פתוח, אף שהוא עצמו בשק, וקשור בתוך היצה"ר וכו', אך לכל הפחות השק פתוח והוא אינו מרמה עצמו ויודע את האמת. וזה גופא שמחה גדולה.

14. במ"א שמענו "ורחל - עולם הדיבור - עקרה".

וזוהו חידושו של אדה"ז בתניא, לגלות את האמת של הנשמה והאמת של עבודת ה', שלא ירמה את עצמו.

קצ. פשוט רעב

חסיד אחד התאונן אצל ר' גרשון בער מפאהר שהוא בעל תאוה. שאל אותו ר' גרשון בער מדוע הוא חושב שהוא בעל תאוה. והשיב החסיד, כיון שכשהוא אוכל לחמנייה (בולקע) מתחשק לו לאכול עוד לחמנייה.

שאל אותו ר' גרשון בער: ובאכילת הלחמנייה השניה, מתחשקת לך לחמנייה שלישית? - והשיב החסיד בשלילה. "אם כן, אינך בעל תאוה, אתה פשוט רעב!".

ומסיפור זה למדים שעניין של פיקחות ולא לרמות את עצמו, הוא גם לצד השני, לדעת מהו יצה"ר ומהו פשוט רעב.

קצא. והוי באמת לאמיתו

פעם באו כמה חסידים לרבינו הזקן והתאוננו אצלו, איך אפשר לקיים "הוי שפל בפני כל אדם" באמת, והרי פלוני בן פלוני ראוהו אוכל בלי כיסוי הראש ובלי נטילת ידיים ובלי ברכה לפניו, ואיך ירגישו שפל רוח בפניו?

וענה להם אדה"ז: פלוני בן פלוני אכל בלי כיסוי הראש, ואולי היו לו שערות לא אמיתיות (כמו פאה נכרית) - ואם כן היה בכיסוי ראש. וגם אם באמת היה בלי כיסוי ראש, הרי זה רק מדרבנן. בלא נטילת ידיים - אולי עשה קודם נט"י בברכה, ושמר ידיו מהיסח הדעת, וגם אם לא - הרי זה רק מדרבנן. בלא ברכה לפניו? - אולי עשה קודם ברכה, ולא הסיח דעתו, ואפילו אם לו - הרי זה רק מדרבנן.

ואילו אתם, הרי עכשיו דיברתם לשון הרע ועברתם איסור דאורייתא!

וא"כ בוודאי שאפשר להיות שפל רוח באמת לאמיתו בפני כל האדם ממש כמו שכתוב בתניא.

וכך פירשו התיבות בתניא פ"ל שם "והוי באמת לאמיתו" - לא תהיה שפל רוח
כי כן כתוב בפרקי אבות, אלא כי זוהי האמת!